



У нумары:

Зінаіда Камароўская:
“Музей — гэта мой другі дом”

Сцвярджае лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у намінацыі “Музейная справа”.

Стар. 5

Прага да гармоніі

Беларуская літаратура — самая “экалагічная” з літаратур свету.

Стар. 6

Тры творчыя “Я”
Рыгора Сітніцы

Госць “Прасторы ўяўлення” — адмысловы творца, першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў.

Стар. 14-15

Святыя зярняты
народнай Куцці

Абрады не любяць “лішняга вока”, кожны чалавек выконвае ў іх сваю сакральную місію.

Стар. 16

Да флексаграфіі —
рукой падаць

Пра асаблівасці працы сучаснай друкарні ў Маладзечне расказвае яе дырэктар Мікалай Мінец.

Дадатак “Кніжны свет”

Каб год для вас быў неблагім —
падпішыцеся на «ЛіМ»!

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 10600 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 14000 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: на 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі:
1 месяц — 10500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Споўнілася 100 гадоў з дня нараджэння народнага артыста СССР Генадзя Цітовіча — знакамітага беларускага музычнага дзеяча, хормайстра, фалькларыста. У 1952 годзе па распараджэнні ўрада нашай рэспублікі быў створаны Дзяржаўны народны хор БССР. Менавіта Генадзь Цітовіч стаў яго заснавальнікам і на многія дзесяцігоддзі — мастацкім кіраўніком. Вядомы харавы дырыжор за выдатныя заслугі ў развіцці беларускага савецкага мастацтва, стварэнні калгасных народных харавых калектываў меў на той час званне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Нараджэнне новага прафесійнага калектыву адбылося перш за ўсё дзякуючы творчаму росту калектываў мастацкай самадзейнасці, многія з якіх сталі вядомымі і папулярнымі не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі, пры правядзенні масавых святаў песні, аглядаў, конкурсаў. Вялікае значэнне для развіцця створанага ў пасляваеннай Беларусі Дзяржаўнага народнага хору, для папаўнення яго рэпертуару новымі апрацоўкамі нацыянальнага фальклору мела навукова-даследчая праца Генадзя Цітовіча, які знаходзіў час і для ўдзелу ў этнаграфічных экспедыцыях.

Яркасць асобы і незвычайны талент Генадзя Цітовіча запамніліся на ўсё жыццё яго спадвіжнікам — артыстам усіх трох жанраў: вакальна-харавога, аркестравага і танцавальнага, — многія з якіх прыйшлі з асяроддзя мастацкай самадзейнасці Беларусі. Я вельмі ўдзячны лёсу, што меў магчымасць стаць артыстам гэтага хору з першых жа дзён яго існавання, скончыўшы вакальнае аддзяленне Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі. Што датычыць мастацкага кіраўніцтва, інтэрпрэтацыі той ці іншай песні, асабліва народных жанравых песень і цэлых праграм, дык я дагэтуль успамінаю ўрокі нашага мастацкага кіраўніка: ніхто не мог лепш так захапляльна і вобразна падаць, расказаць і паказаць, як гэта рабіў ён сам. Для многіх артыстаў калектыву гэта была выдатная школа, якая і мяне падрыхтавала да самастойнай творчасці.

Заняткам з хорам, асабліва рэпетыцыям, ён аддаваўся да самазабыцця. Памятаю, як аднойчы, захапіўшыся раскрыццём вобразнага зместу твора, нюансаў пры спяванні асобных фраз, а то і слоў, Генадзь Іванавіч настолькі трапна і натхнёна паказваў заціханне мелодыі, сыход гучання хору, падтрымаў не толькі дырыжорскім жэстам, але і павольным адступленнем са сцэны... да самага краю аркестравай ямы! Перапалоханыя артысты бы-

Бацька нацыянальнага хору

лі ўжо гатовыя кінуцца на ратаванне свайго мастацкага кіраўніка.

Трэба адзначыць, што Генадзь Іванавіч заўсёды адводзіў заўважнае месца ў рэпертуары хору твораў кампазітараў-удзельнікаў мастацкай самадзейнасці: Міхася Шуміліна, Мар’яна Наско, Юрыя Семянкі ды іншых, многія з якіх сталі прафесіяналамі, а іх песні пачалі ўспрымацца як сучасныя беларускія народныя.

І яшчэ, Генадзь Іванавіч увёў у практыку новую традыцыю, якая вымагала дасканалай падрыхтоўчай працы ад дырыжораў: каб на працягу ўсяго канцэрта яны не з’яўляліся на сцэне. Гэта накладала вялікую адказнасць на кіраўнікоў і на кожнага артыста, а ў выні-

Да ўдзелу ў Міжнародным фестывалі рыхтаваліся вельмі многія прэтэндэнты — калектывы з усіх савецкіх рэспублік. Але пасля шэрага новых канцэртаў, партыйных і непартыйных праглядаў Дзяржаўны народны хор БССР пад кіраўніцтвам Г. Цітовіча атрымаў высокую адзнаку, перамог усіх канкурэнтаў і стаў удзельнікам фестывалю, які праходзіў у Варшаве ў 1955 годзе.

ку прыводзіла выканаўцу да непасрэднага кантакту з глядачом, спрыяла больш яркаму выяўленню творчай індывідуальнасці кожнага ўдзельніка канцэрта.

У 1955 годзе праводзілася Дэкада беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве, дзе калектыв наш быў удзельнікам многіх канцэртных праграм. Выступалі мы і ў самой савецкай сталіцы, і ў Падмаскоўі, амаль на ўсіх прэстыжных канцэртных пляцоўках, у тым ліку і ў Крамлі. Удзел хору ў канцэрте, які праходзіў у Георгіеўскай зале Крамля, помніцца асабліва, бо да гэтага нас спецыяльна рыхтавалі: не толькі на ўзроўні мастацкага майстэрства, але і ў сэнсе агульнаэстэтычным, этычным, палітычным. Адметна, што ў праграме заключнага канцэрта Дэкады, які адбыўся 21 лютага 1955 года ў Вялікім тэатры Саюза ССР, менавіта

Дзяржаўнаму народнаму хору БССР прапанавалі выканаць найбольшую колькасць нумароў. А менавіта — беларускія народныя песні “Рэчанька”, “Купалінка”, “Ой, рана на Івана”, беларускія народныя танцы “Крыжачок”, “Лядкаўская кадрыля”, песню і танец “Бульба”, песню Дзмітрыя Лукаса “Узнялося сонца яснае”.

Пасля такіх паспяхоўных выступленняў хору Цітовіча (ужо ў той час так называлі наш калектыв) прапанавалі рыхтавацца да ўдзелу ў V Міжнародным фестывалі моладзі і студэнтаў ў Варшаве. Таму, вярнуўшыся з Дэкады, хор без паслаблення пачаў рыхтавацца да наступных конкурсных аглядаў. А конкурсных таму, што да ўдзелу ў Міжнародным фестывалі

рукі таленавітага маэстра Міхася Дрынеўскага. Мастацкае майстэрства ўсіх падраздзяленняў Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору імя Г. Цітовіча настолькі высокае, што ўражанні ад яго канцэртаў простымі словамі амаль немагчыма перадаць. Як сказана ў артыкуле “Музыка сонечных сэрцаў” Святланы Берасцен, змешчаным у “ЛіМе” з нагоды заключнага канцэрта ХХІV Міжнароднага фестывалю мастацтваў “Беларуская музычная восень”: “Калі на сцэне гэты хор, зала нібы напаўняецца сонечным святлом, ззяе сотнямі радасных усмешак”. А ў самой праграме адзначаны “духоўна-эстэтычнае багацце, жанравая і тэматычная разнастайнасць, глыбінная народная філасофія і аптымізм беларускай песні, спеўны талент выканаўцаў. Калі ў чэрвені 1986-га не стала Генадзя Іванавіча Цітовіча, наш вядомы паэт Уладзімір Карызна напісаў пранізлівы твор “Песня памяці”. І ў гэтым вершы пра вялікага чалавека, Музыканта, без якога асірацела беларуская песня, ёсць радкі:

*За Вас заўсёды
Песня гаварыла
І будзе вечно
Вамі гаварыць...*

Не, песня беларуская не асірацела, пакуль жыве імя Генадзя Цітовіча. А яно жыве: у гісторыі і ў назве вялікага хору, у справах вучняў і паслядоўнікаў Генадзя Іванавіча.

Сяргей ГАЛАЎКО,
заслужаны работнік культуры БССР,
прафесар Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта

На здымку: Генадзь Цітовіч, пачатак 1980-х. Фота з Дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва.



Пункцірам

• Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка адзначыў дзяржаўнымі ўзнагародамі 52 чалавекі. Медалём Францыска Скарыны ўдасцоены галоўны хормайстар Акадэмічнага ансамбля песні і танца Узброеных сіл Рэспублікі Беларусь Галіна Мацяс і рэдактар аддзела сацыяльнай палітыкі і навін газеты "Медицинский вестник" Лілія Ламсадзе.

• Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў народнага артыста Расіі Леаніда Якубовіча з 65-годдзем. Як адзначыў кіраўнік дзяржавы, яркі талент, непаўторны творчы стыль і высокі прафесіяналізм набылі Леаніду Якубовічу папулярнасць не толькі ў Расіі, але і далёка за яе межамі.

• Студэнцкія атрады рыхтуюць Хойнікі да святкавання Дня беларускага пісьменства. Юнакі і дзяўчаты добраўпарадкоўваюць тэрыторыю каля будынкаў устаноў культуры, вуліцы, спартыўныя пляцоўкі.

• Студыя вайсковых мастакоў Міністэрства абароны Рэспублікі Беларусь ладзіць свае перасоўныя выстаўкі па гарадах краіны. Работы ўдзельнікаў гэтай творчай суполкі, сярод якіх, напрыклад, такія знаныя жывапісцы, як Міхаіл Савіцкі, Леанід Дударэнка, Уладзімір Уродніч, Уладзімір Гардзеенка, і ўзначальвае якую Мікалай Апіек, пабывалі ўжо ў Брэсце, Гродне, Баранавічах. А нядаўна вернісаж Студыі вайсковых мастакоў адбыўся ў Оршы.

• Парадам прэм'ер развітаўся са сваімі прыхільнікамі да восені Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага. Гэты міні-фестываль прадэманстраваў публіцы новыя спектаклі 77-га сезона горкаўцаў: "Эсфір", "Мачаха", "Рускія вадзевілі", "Пане каханку".

• Пляценне з прыродных матэрыялаў, аплікацыі саломкай, мастацтва керамістаў, разьбярроў па дрэве і кавалёў — сапраўдныя цуды можна ўбачыць на выстаўцы "Беларускія ўзоры", дзе прадстаўленыя работы членаў Беларускага саюза майстроў народнай творчасці. Экспазіцыя працуе да канца лета ў філіяле Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь — Музеі беларускага народнага мастацтва ў Раўбічах, пад Мінскам.

• У магілёўскім кінатэатры "Космас" адкрылася выстава-прэзентацыя набору паштовак "Магілёў: з мінулага ў сучаснасць". У экспазіцыі прадстаўлены адрэстаўраваныя і забяспечаныя кароткімі апісаннямі рэдкія фатаграфіі пачатку мінулага стагоддзя з відамі дарэвалюцыйнага горада.

• З мэтай пашырэння двухбаковых сувязей паміж нашай краінай і Латвіяй Полацкі раён наведла дэлегацыя латышскіх фалькларыстаў. Госці праявілі вялікую зацікаўленасць да мясцовага фальклору, культурных і гістарычных здабыткаў.

• У Гродзенскай вобласці і Аўгустоўскага канала з'явіцца фірменныя знакі. Аб'яўлены конкурс на стварэнне турыстычных лагатыпаў вобласці і гістарычнага воднага шляху. У творчым саборніцтве могуць прыняць удзел усе жадаючыя.
**Падрыхтавалі
Лана ІВАНОВА і
Бажэна СТРОК**

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Плён творцаў — у яднанні

Трывалыя творчыя стасункі мае Магілёўскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі з многімі іншымі грамадскімі аб'яднаннямі.

Так, сёлета сумесна з Магілёўскім абласным гісторыка-патрыятычным пошукавым клубам "Вікру", на чале якога, дарэчы, член СПБ Мікола Барысенка, здзейснены выпуск чарговага, пятага па ліку, альманаха "Магілёўскі пошукавы веснік".

У зборніку, які надрукаваны ў абласной друкарні імя Спірыдона Собаля, змешчаны нарысы, артыкулы гісторыкаў-навукоўцаў, краязнаўцаў, успаміны сведкаў, якія перажылі жахі Вялікай Айчыннай вайны.

Змешчаны ў кнізе таксама творы членаў Саюза пісьменнікаў Беларусі прэзаікаў Міколы Барысенкі, Віктара Арцёмава, Аляксея Кажмакі. Літаратурным рэдактарам выдання з'яўляецца прэзаік Мікола Хобатаў. Кніга адразу выклікала да сябе ўвагу чытачоў. Гэтаму паспрыялі прэзентацыі выдання ў мясцовым перыядычным

друку і ва ўстановах культуры вобласці, з удзелам аўтараў і выдаўцоў зборніка.

Да 65-годдзя Вялікай Перамогі ў абласной друкарні імя Спірыдона Собаля сёлета выйшла таксама кніга паэзіі і прозы членаў літаратурнага аб'яднання Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта харчавання "Спасибо Вам за День Победы". Выдадзены зборнік пры падтрымцы мясцовай арганізацыі грамадскага аб'яднання "Белая Русь". Аўтары — выкладчыкі, супрацоўнікі і студэнты ўніверсітэта, у кнігу ўвайшлі творы пра вайну, вершы, прысвечаныя Беларусі, прыгажосці роднага краю.

У стварэнні кнігі ўзялі ўдзел члены Саюза пісьменнікаў Беларусі, выкладчык ўніверсітэта Аляксандр Косцераў, супрацоўнік ўніверсітэта Уладзіслаў Кавалёў. Яны напісалі прадмовы да зборніка і выступілі ў ім са сваімі творами. Укладальніцай гэтай кніжкі стала паэтэса, бібліятэкар ўніверсітэта Галіна Іванова, вершы якой таксама ўпрыгожылі калектыўны зборнік паэзіі і прозы.

**Уладзімір ДУКТАЎ,
старшыня Магілёўскага абласнога
аддзялення Саюза пісьменнікаў
Беларусі**

І песня, і верш — хлебаробам

Мінскае абласное аддзяленне СПБ сумесна з абласным аддзяленнем таварыства "Веды" праводзіць у перыяд жніва акцыю "Хлеб — усяму галава".

Своеасаблівай сцэнай для творцаў сталі палаткі, механізаваныя двары, дзе ў час кароткага абедзеннага перапынку выступаюць пісьменнікі і артысты. Паэтычным словам, вясёлай песняй, чароўнай мелодыяй яны натхняюць працаўнікоў двойчы ардэнаноснай Міншчыны на выкананне пастаўленай задачы — сабраць ураджай без страт і не менш мінулагодняга.

У гэтыя гарачыя жніўныя дні пісьменнікі Рыгор Сакалоўскі, Анатоль Смалянка, народны артыст Беларусі, кампазітар Эдуард Зарыцкі ды іншыя ўдзельнікі акцыі пабывалі ў Дзяржынскім раёне і выступілі перад працаўнікамі СВК "Кастрычніцкая рэвалюцыя" і "Крутагор'е — Петкавічы". Наступны маршрут — Уздзенскі раён.

Рыгор ПАЛТАЎСКИ

Прэс-канферэнцыі

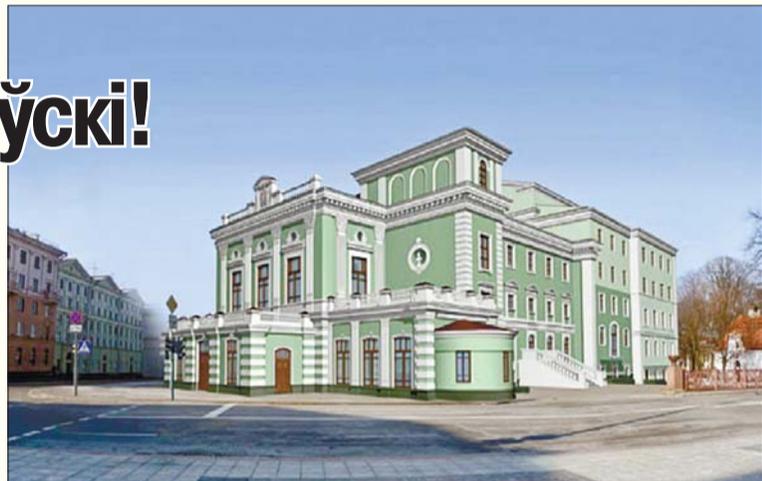
Да сустрэчы, Купалаўскі!

У перадапошні дзень сезона 2009/2010 і напярэдні рэканструкцыі будынка Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы ў глядзельнай зале тэатра адбылася прэс-канферэнцыя, апошняя ў старым збудаванні.

Як адзначыў генеральны дырэктар Купалаўскага тэатра Павел Палякоў, гэта хутчэй сустрэча, чым прэс-канферэнцыя. Па вялікім рахунку, так і атрымалася. Першы намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Карачэўскі пасля невялікага ўступнага слова ўручыў падзякі міністра культуры, ганаровыя граматы Міністэрства культуры краіны і Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта Аляксандру Казелу, Святане Анікей, Аляксандру Малчанаву, Раману Падалаяку, Ганне Хітрык, Юліі Шпілеўскай, Ігару Дзянісаву, Алегу Гарбузу... Старшыня Цэнтральнага камітэта беларускага прафсаюза работнікаў культуры Наталля Аўдзеева за вялікі асабісты ўнёсак у развіццё тэатральнага мастацтва краіны, актыўную грамадскую дзейнасць і ў сувязі з 90-годдзем тэатра ўручыла нагрудны знак актрысе Але Доўгай, а таксама каштоўныя падарункі трупі тэатра.

Мастацтвазнаўца Вольга Кукуня расказала прысутным пра гісторыю стварэння будынка тэатра, у якім апошні раз праводзілася рэканструкцыя ў 1956—1958 гадах. Тады тэатр быў перабудаваны, але страціў свой першапачатковы выгляд. Каардынатар праекта рэканструкцыі тэатра Георгій Вернікоўскі правёў віртуальную вандроўку па будучым будынку тэатра. Ён запэўніў, што атмасфера мінулага вернецца не толькі самому будынку, але і інтэр'еру. Тэатр паглыбіцца ў зямлю на некалькі паверхаў, дзе будуць месціцца склады для дэкарацый, цэхі, а пад галоўнай сцэнай — рэпетыцыйная сцэна, якая будзе цалкам ёй адпавядаць па памерах. Увогуле, плошча Купалаўскага тэатра павялічыцца з 3,5 да 12,5 тысячы квадратных метраў.

На другім паверсе плануецца стварэнне музейнай залы, у сцены будуць уманціраваны плазменныя панелі, на экраны якіх наведвальнікі змогуць убачыць



анонсы і спектаклі. Спектаклі таксама можна будзе пабачыць у Інтэрнеце ў рэальным часе.

Зменіцца і глядзельная зала: яна стане такой, як калісьці, у светла-блакітным тоне. Зменшыцца колькасць месцаў — з 523 да 400. Будзе зроблена перапланіроўка другога яруса. Першапачаткова зала мела пад'ёмную падлогу: крэслы выносіліся, і яна ўручную з дапамогай дамкратаў падымалася да ўзроўню сцэны, што дазваляла праводзіць маскарады і балі. Цяпер, каб вынесці крэслы, падняць падлогу да ўзроўню сцэны з выкарыстаннем сучасных тэхналогій, заслаць яе спецыяльным пакрыццём, спатрэбіцца менш як чатыры гадзіны. На самой сцэне знікне паваротны круг, з'явіцца сучасны пад'ёмныя платформы. З дапамогай трох праекцыйных

экранаў можна рабіць віртуальныя дэкарацыі. Гук таксама палепшыцца, будзе як у сучасных кінатэатрах.

Начальнік упраўлення капітальнага будаўніцтва і матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння Міністэрства культуры краіны Віктар Рымашэўскі зазначыў, што папярэдні кошт рэканструкцыі тэатра складае 200 млрд. рублёў, а сам аб'ект мяркуецца здаць да канца 2012 года.

Наконт сцэнічных пляцовак на час рэканструкцыі пакуль вядуцца перамовы, але хутчэй за ўсё гэта будуць Палац прафсаюзаў, Малая сцэна Канцэртнай залы "Мінск", клуб імя Дзяржынскага.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымку: так будзе выглядаць Купалаўскі тэатр пасля рэканструкцыі.

Між іншым

Прайшоў чарговы, вядомы ў Еўропе міжнародны літаратурны конкурс "Падарожжа прыходзіць само", арганізатарамі якога штогод выступаюць цэнтры культуры польскага горада Кжэшчы і нямецкага Фюрстэнвальдзе. Тэма сёлета конкурсу — "Свет без вайны і насілля". Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэкай Мінскай вобласці на конкурс былі прадстаўлены літаратурныя творы земляка, жыхара вёскі Якшыцы Сержука Каліты.



Нас яднае неба

ратурны альманах земляка "Зорка таленту, зорка паэзіі", а ў 2007-м убачыў свет яшчэ адзін зборнік гэтага аўтара "Хай нас усіх яднае неба і наша родная зямля", якія карыстаюцца вялікім пошптам у чытачоў бібліятэкі.

Празаічныя і вершаваныя творы Сержука Каліты пранікнутыя любоўю да роднага краю, да роднай мовы, да свайго продкаў, сяброў і ўвогуле

да ўсіх людзей. Сам Сяргей Уладзіміравіч — пастаянны наведвальнік клуба творчых сустрэч, які аб'ядноўвае аматараў літаратуры і роднай мовы ў Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэцы.

НАТАЛЛЯ МАЕЎСКАЯ
На здымку: рэдактар часопіса "Маладосць" Раіса Баравікова з маладым творцам Сержуком Калітой.
Фота аўтара

Традыцыі

Кірмаш вяртаецца

У Беларусі аднаўляюцца традыцыі, якія неслі славу гарадам і вядомасць — беларусам. У гарадскім пасёлку Зэльва, якому больш як 750 гадоў, вяртаецца з небыцця знакамiты Анненскі кірмаш.

Так званы Анненскі кірмаш і права яго арганізоўваць атрымалі калісьці ўладальнікі Зэльвы князі Сапегі прывілеем вялікага князя Літоўскага і Польскага караля Аўгуста II Моцнага. Кірмаш, між іншым, не губляўся нават сярод расійскіх кірмашоў і з'яўляўся якраз тым звязном, якое злучала з замежжам. У Зэльве гандлявалі купцы з Украіны, Францыі, Саксоніі, Баварыі, Прусіі, Швецыі... Утвараўся амаль што наш уласны Лейпцыг.

І вось кірмаш, па якім Зэльва была вядомая ўсяму свету яшчэ ў XVII ст., адраджаецца. Мясцовыя ўлады вырашылі правесці свята 21 жніўня. Часу на падрыхтоўку амаль не засталося, таму на аргкамітэце, створаным на чале са старшынёй райвыканкама Янам Пальчысам, актыўна абмяркоўваліся ўсе магчымыя падзеі свята. Як вядома, кожны кірмаш суправаджаецца вялікай мастацкай праграмай. Таму вырашана не адыходзіць ад правіла, падрыхтаваць тэатралізаваныя прадстаўленні, выстаўкі-продажы сувеніраў. Падчас правядзення кірмашу плануецца шырока выкарыстоўваць беларускі фальклор, падрыхтаваць стылізаваныя касцюмы розных эпох.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

Літ-абсягі

Прыступкай да гэтага дэбюта можна лічыць публікацыі ў перыёдыцы, прынамсі, у "Лі-Ме", дзе Сяргей Аляксандравіч дзяліўся ўспамінамі пра гады працы ў легендарным хоры пад кіраўніцтвам Генадзя Цітовіча ці распавядаў пра унікальны мужчынскі ансамбль прафесараў, дацэнтаў, выкладчыкаў "Чырвоны гваздзік", які С. Галаўко стварыў у БДЭУ, колішнім "наргасе", без малага чатыры дзесяці гадоў таму.

Кніга выйшла ў аўтарскай рэдакцыі, што захоўвае своеадметнасць мыслення, пісьмовага стылю і нават асаблівасці жывой гутарковай беларускай мовы гэтага незвычайнага чалавека, у лёсе якога часасліва спалучыліся яркія прыродныя здольнасці, творчыя захапленні, педагогічны і арганізатарскі талент, адказнасць за прафесію, бязмежная душэўная шчодрасць і аптымізм. Піша С. Галаўко (між іншым, правільнае радзіннае прозвішча, на што звернута ўвага і ў кнізе, — **Галоўка**) шыбра, захоплена і проста, хаця фабула яго лёсу насычаная складанымі, часам вельмі драматычнымі, паваротамі. Жыццё ў заходнебеларускай вёсцы непадалёк ад Баранавічаў. Далучэнне да музычных традыцый сям'і. Прыгоды дзяцінства з рамантычнымі паходамі "ў нач-ное". Кур'ёзны выпадак у школе, з-за якога хлапчука жорстка пакараў на ўроку баццюшка і адлучыў яго ад сьпявання ў царкоўным хоры... Няспраўджаная мара стаць афіцэрам і марная спроба асвоіць прафесію кіроўцы грузавіка. Візіт у Ленінградскую кансерваторыю, пачатак навучання ў Мінскім музычным вучылішчы імя М. Глінкі, "паралельнае" рашэнне атрымаць вышэйшую філалагічную адукацыю, каб сур'ёзна займацца беларускай мовай і літаратурай, і — неспадзяванае, як у казцы, залічэнне ў тагачасны "ін'яз" на аддзяленне французскай мовы з адначасовым прыёмам на працу ў нованароджаны Дзяржаўны народны хор БССР. Выкладанне рускай мовы ў Ліёнскім універсітэце і стварэнне там спеўнага калектыву... Фотаздымкі дапаўняюць апавед пра доўгі шлях служэння дзвюм музам, дзе занатаваны "толькі самыя выразныя контуры, факты, эпизоды" і развагі аўтара пра ўласны досвед, пра вучэбна-выхавальны працэс і ролю ў ім эстэтычнага, асабліва — музычнага складніка.

Сказаць пра сябе

Сяргей Галаўко, заслужаны работнік культуры БССР, прафесар кафедры раманскіх моў Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта, — даўні сябар нашай газеты, няштатны аўтар "ЛіМа", сталы падпісчык і чытач. Днямі Сяргей Аляксандравіч завітаў у рэдакцыю, але прыйшоў не з чарговым рукапісам, а з кнігай, што выйшла ў выдавецтве "Чатыры чвэрці". "Служэнне дзвюм музам" С. Галаўко сталася працягам выдавецкай серыі "Асоба і час", у якой аформлены друканыя працы на тэмы лінгвістыкі, вышэйшай адукацыі, музычна-эстэтычнага выхавання, — дэбютам у жанры мемуарыстыкі.

ларускай вёсцы непадалёк ад Баранавічаў. Далучэнне да музычных традыцый сям'і. Прыгоды дзяцінства з рамантычнымі паходамі "ў нач-ное". Кур'ёзны выпадак у школе, з-за якога хлапчука жорстка пакараў на ўроку баццюшка і адлучыў яго ад сьпявання ў царкоўным хоры... Няспраўджаная мара стаць афіцэрам і марная спроба асвоіць прафесію кіроўцы грузавіка. Візіт у Ленінградскую кансерваторыю, пачатак навучання ў Мінскім музычным вучылішчы імя М. Глінкі, "паралельнае" рашэнне атрымаць вышэйшую філалагічную адукацыю, каб сур'ёзна займацца беларускай мовай і літаратурай, і — неспадзяванае, як у казцы, залічэнне ў тагачасны "ін'яз" на аддзяленне французскай мовы з адначасовым прыёмам на працу ў нованароджаны Дзяржаўны народны хор БССР. Выкладанне рускай мовы ў Ліёнскім універсітэце і стварэнне там спеўнага калектыву... Фотаздымкі дапаўняюць апавед пра доўгі шлях служэння дзвюм музам, дзе занатаваны "толькі самыя выразныя контуры, факты, эпизоды" і развагі аўтара пра ўласны досвед, пра вучэбна-выхавальны працэс і ролю ў ім эстэтычнага, асабліва — музычнага складніка.

рускай мовай і літаратурай, і — неспадзяванае, як у казцы, залічэнне ў тагачасны "ін'яз" на аддзяленне французскай мовы з адначасовым прыёмам на працу ў нованароджаны Дзяржаўны народны хор БССР. Выкладанне рускай мовы ў Ліёнскім універсітэце і стварэнне там спеўнага калектыву... Фотаздымкі дапаўняюць апавед пра доўгі шлях служэння дзвюм музам, дзе занатаваны "толькі самыя выразныя контуры, факты, эпизоды" і развагі аўтара пра ўласны досвед, пра вучэбна-выхавальны працэс і ролю ў ім эстэтычнага, асабліва — музычнага складніка.



Ідэю далучэння студэнтаў і педагогаў да мастацкай творчасці, асабліва ў "рацыяналістычнай" ВНУ, падзяляе аўтар прадмовы да кнігі, рэктар БДЭУ, доктар эканамічных навук, прафесар Уладзімір Шымаў, зазначаючы, што С. Галаўко, які ўжо амаль 50 гадоў выкладае тут, "сапраўды заслужыў права сказаць пра сябе і сваіх таленавітых таварышаў, пра свае прафесійныя, выкладчыцкія і мастацкія набыткі".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
На здымку: вокладка кнігі "Служэнне дзвюм музам".

3-пад п'яра

У Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «Памяць пра Грунвальдскую перамогу», прысвечаная 600-му ўгодкам Грунвальдскай бітвы. Выстаўка арганізавана Пасольствам Літоўскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь. На дваццаці стэндах будзе выразна раскрыта перагісторыя бітвы, складаная міжнародная сітуацыя тых часоў, пададзена храналогія і тактыка ваенных дзеянняў, а таксама наступствы і гістарычнае значэнне перамогі. Пазней выстаўка будзе экспанавана ў Беларусі, на Украіне, у Расіі, Чэхіі і Аўстрыі, бо народы гэтых краін бралі ўдзел у Грунвальдскай бітве. Выстаўка — чарговая спроба аб'яднаць гістарычную памяць гэтых дзяржаў.

Станіслаў МІКАЛАЕЎ

70-годдзе гераічнай абароны горада Магілёва, якое будзе адзначацца праз год, дало новы імпульс патрыятычнаму выхаванню дзяцей і падлеткаў. У час летніх канікул Магілёўскі гарадскі савет ветэранаў перанёс сваю працу ў загарадныя лагеры адпачынку школьнікаў. Часта наведваецца ў дзіцячы аўдыторыі падпалкоўнік у адстаўцы М. Лошнец. Нядаўна ён разам з пісьменнікам Віктарам Арцём'евым сустрэўся са школьнікамі ў летнім лагэры адпачынку "Сосны" ААТ "Хімвалакно".

Віктар ІВАНОЎ

Заўтра, 7 жніўня, у Доме кнігі "Светач" адбудзецца аўтограф-сесія Януша Вішнеўскага. Вядомы пісьменнік сучаснай Польшчы — аўтар нашумелага рамана "Адзінота ў Сеціве". Згаданы яго рамана адразу пасля выхаду трапіў у спісы бестселераў. Лічыцца, што ў сваіх кнігах аўтар паказвае выключнае веданне жаночай псіхалогіі. Цяпер ён жыве ў Франкфурце-на-Майне, займаецца малекулярнай біялогіяй. Таму сам Вішнеўскі лічыць сябе навукоўцам, а не пісьменнікам. Тым не менш, робіць досыць упэўненыя крокі ў кніжным бізнесе. Раман экранізаваны, фільм, па свярджэннях знаўцаў, пераўзыходзіць па папулярнасці галівудскія навінкі. А ў мінулым 2009 годзе на тэатральным фестывалі "Балтыйскі дом" (Санкт-Пецярбург) паводле рамана ўпершыню быў пастаўлены спектакль.

Рына НОВАК

Выстаўка габелена Наталлі Лісоўскай "Знакі роднай зямлі" адкрыецца 10 жніўня ў малой зале Музея сучаснага выяўленчага мастацтва (г. Мінск). У сваёй творчасці мастачка выкарыстоўвае раслінныя і архітэктурныя матывы, складаныя кампазіцыі яркіх па каларыце твораў часам маюць калажны характар. Габелены сатканы ўручную з выкарыстаннем фактуры, а таксама воўны, сінтэтыкі, лёну, сізала, шкла, гліны і г. д. У экспазіцыі прадстаўлены работы розных гадоў. Дарэчы, работы Наталлі Лісоўскай знаходзяцца ў калекцыях Віцебскага мастацкага музея, Арт-цэнтра Марка Шагала, Наваполацкага музея гісторыі і культуры, прыватных зборах Беларусі, Польшчы, Германіі, ЗША і інш. Мастачка распрацавала і ўкараніла на беларускіх прадпрыемствах вялікую колькасць малюнкаў і структур тканін.

Ул. інф.

Арт-лінія

Ад нігілізму да салоннасці



"З найбольш значных выразных якасцей графічнага майстэрства Рамана Сустава, Андрэя Басальгі, Юрыя Алісевіча, Вольгі Нікішынай, Тацяны Радзівілі, Сафіі Піскун, Любові Абрамавай, Настасі Дунец вылучаюцца глыбокі аналіз гісторыі і духоўнага жыцця беларуска-

У красавіку 2010 года ў маскоўскім Дзяржаўным цэнтральным музеі сучаснай гісторыі Расіі прайшла выстаўка "Belart.by. Маладыя мастакі Беларусі", якая ўяўляе сабой частку шырокага даследавання творчых працэсаў у краіне і вызначае прастору беларускага мастацтва XXI стагоддзя. У мінскім Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ўвазе глядачоў прапанаваны графічны кавалак выстаўкі.

га народа, відавочная інтэлектуалізацыя творчасці, аналітычнасць, зварот да лагічных канструкцый у кампазіцыях.

У маладых графікаў сфарміраваўся асабісты аўтарскі стыль, у сваіх кампазіцыях яны імкнуцца да абагульненняў, філасофскіх разважанняў, дыялога з гле-

дачом. У іх работах адсутнічаюць агрэсія, нігілізм, павярхоўнасць, салоннасць і рэфлексіўнасць. У экспазіцыі можна ўбачыць пранізлівыя, багатыя на эмацыянальныя адценні, не падобныя да звычайнай акадэмічнай штудый работы. Мастакі добра валодаюць традыцыямі класічнай школы, дэманструюць выдатныя выканальніцкія якасці і цікавыя канцэптуальныя знаходкі.

Многія ўдзельнікі выстаўкі адзначаны прэстыжнымі міжнароднымі ўзнагародамі. Так, Павел Татарнікаў — адзіны ў Беларусі ўладальнік двух прызоў "Залаты яблык" біенале кніжнай ілюстрацыі (Славакія), Юрый Якавенка атрымаў 1-ю прэмію II-й Міжнароднай біенале графікі "Josep de Ribera" (Іспанія), Ганна Ціханавя стала пераможцам V Міжнароднага конкурсу экслібрыса "Homage to Astor Piazzolla" (Аргенціна), Алена Шычко заваявала прыз Міжнароднага конкурсу міні-прынта "М. К. Чурлёніс-125" (Літва)".

Міхаіл БАРАЗНА,

Наталля ШАРАНГОВІЧ

На здымку: адна з графічных работ з экспазіцыі выстаўкі "Belart.by. Маладыя мастакі Беларусі".

Повязі

Італьянскі нюанс

Галерэя "Панарама" знаходзіцца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі на 22-м паверсе. І размяшчэнне менавіта ў ёй персанальнай экспазіцыі вядомага італьянскага жывапісца Рафаэля дэ Розы сталася сапраўды сімвалічнай адметнасцю. Арганізатары выстаўкі "Colorfest" — НББ і грамадскае аб'яднанне "Міжнародная гільдыя жывапісцаў", — такім своеасаблівым узясеннем работ італьянскага госця нібы падкрэслілі вышынню яго творчага ўзроўню. Нагадаем, што высокае майстэрства Рафаэля дэ Розы было адзначана Гран-пры першай Мінскай міжнароднай біенале сучаснага жывапісу "Colorfest-2008".

А сёлета ў прастору гэтага міжнароднага праекта італьянскія мастакі выкладаюць вельмі прадстаўніча: экспануецца каля 70 іх работ. Выкананыя ў розных тэхніках, адметныя аўтарскай манерай, яны разам з творами іншых удзельнікаў выстаўкі складаюць, безумоўна, даволі паказальны адбітак тых з'яў і тэндэнцый, якія ёсць у бязмежным сённяшнім свеце жывапісу. Дарэчы, для асабліва дапытлівых наведвальнікаў су-

Другі месяц у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі працягваецца II Мінская міжнародная біенале сучаснага жывапісу "Colorfest". Сярод краін-экспанентаў — Беларусь, Латвія, Літва, Італія, Расія, Украіна, Эстонія. Тры галерэі ("Ракурс", "Атрыум", "Лабірынт") прынялі без малага паўтары сотні работ удзельнікаў выстаўкі, наведваць якую можна да 13 жніўня. Асобныя вернісажы, праведзены ў межах біенале, быў прысвечаны яе ганароваму госцю, само імя якога падаецца цудоўнай часцінкай арт-прасторы: Рафаэль дэ Роза.

працоўнікі бібліятэкі зрабілі ў колцавым калідоры 3-га паверха кніжную выстаўку "Жывапіс без межаў", прысвечаную знакавым пластам разнастайнай сусветнай культуры, аб'яднаным двума агульнымі словамі: сучаснае мастацтва.

Старшыня Міжнароднай гільдыі жывапісцаў, загадчык галерэйна-выставачнага аддзела НББ, куратар праекта "Colorfest" Фёдар Ястраб і яго

спадзвіжнікі бачаць у арганізацыі біенале вялікі сэнс. Такія выстаўкі спрыяюць стварэнню станоўчага іміджу Беларусі на еўрапейскай мастацкай прасторы, падтрымліваюць аўтараў, чые работы вызначаюцца інавацыйнымі якасцямі, артыстызмам.

Для мастакоў "Colorfest" важны асабліва, бо дапамагае ладзіць стасункі між калегамі, прафесійна аналізаваць і параўноўваць творы, якія знахо-



дзяцца побач, а значыць — успрымаць іншае мастацтва і вучыцца адно ў аднаго на свежых прыкладах. А для дасведчаных аматараў жывапісу і звычайных наведвальнікаў такія выстаўкі — магчыма, убацьшы сённяшнія еўрапейскія ўзоры ў гэтым зменлівым жанры.

Лана ІВАНОВА

На здымку: "Казка пра Эзопа" (палатно, алей; 2007 год). Фота аўтара



Бондарства — драўлянае рамяство

Існуе павер'е: калі выкарыстаць пры вырабе драўлянага посуду меркі за-казчыка (сажань, аршын, плячо, далонь), тады прадукт, змешчаны ў посу-дзе, пачне рэзаніраваць з арганізмам гэтага чалавека. І прынясе яму зда-роўе і радасць. Цяпер нават не ўзнікае пытаньня: ці патрэбна бондарства. У XXI стагоддзі прыйшло асэнсаванне неабходнасці і каштоўнасці рэчаў дамашняга побыту, створаных рукамі майстра. Нават тэрмін у Інтэрнеце ёсць — handmade — ручная праца, дзе безліч фантастычна прыгожых і ці-кавых, створаных менавіта ўручную, работ майстроў ці аматараў, мастакоў і проста неаб'якавых працавітых і таленавітых людзей.

Гісторыя...

У кожным рэгіёне Беларусі існава-ла безліч тэрмінаў, назваў прадметаў хатняга ўжытку, звязаных з бондар-ствам. Да прыкладу, на Брэстчыне драўляная ёмістасць для напояў за-вецца барыла, а маленькая — барыль-ца. Цеста замешваюць у кадках. Гэтак жа завецца посуд для засолкі і для за-хоўвання мёду. Квас і піва трымаюць у кумгане або кухлі — бочачцы з носі-кам і горлачком. Для захоўвання бутэ-лек з віном прызначаны бар-кумган, свайго роду драўляны халадзільнік. Балея, хеўра — гэта лазневы посуд. На Гродзеншчыне цеста раней мясілі ў дзежках, а масла збівалі ў бойках ці маслабойках. Кожны з чытачоў уз-гадае свае мясцовыя назвы драўляных бондарскіх вырабаў.

Калі звярнуцца да першакрыніц, да-ведаем, што бондарства як народны промысел, вядомае яшчэ ў Старажыт-най Грэцыі. Гэта старадаўняе рамяство вырабу з драўніны розных ёмістасцей для захоўвання і дастаўкі вадкіх і паў-вадкіх прадуктаў — ад маленькіх па-судзін да вялізных бочак, рэшткі якіх былі знойдзены археолагамі ў пластах грунту XI—XIV стагоддзяў. Зрэшты, гэта не рэлікты нахшталь змерлых мамантаў. І сёння людзі сталага веку памятаюць кірмашы бондарскіх выра-баў, што яшчэ ў 40—50 гадах мінула-га стагоддзя праходзілі на рынках пляцоўках у нашых мястэчках.

У Беларусі першыя бондары з'яві-ліся ў X—XI стагоддзях і былі прак-тычна ў кожнай вёсцы. Гэтае стара-жытнае рамяство атрымала развіццё і доўгі час было ў пашане ў вёсцы Ры-лавічы, якая знаходзіцца ў 14 км ад г. Іванава, амаль на мяжы з Пінскім раёнам. Бондары з Рылавічы яшчэ шмат стагоддзяў назад пастаўлялі по-суд для польскага карацкага двара і парыжскіх кірмашоў. У кожнай вёс-цы гаспадыні ссыпалі збожжа ў вялі-кія драўляныя бочкі, захоўвалі квас у драўляным посудзе, салілі грыбы і агуркі ў кадушках і хадзілі даць кар-оў з драўлянымі даёнкамі.

У святочныя дні на пінскім і іва-наўскім кірмашах цяніліся фурман-кі, нагружаныя вырабамі рылавіцкіх майстроў. Тавар не залежваўся. Нават самыя прыдзірлівыя гаспадыні не зна-ходзілі ў ім заганаў. І пра якасць вырабу меркавалі не толькі па тым, будзе ці не будзе ён цяжы, а пільна ўзіраліся, наколькі шчыльна падагнаваны адзін да аднаго клёпкі і донца. Надавалі значэнне і знешняму выглядзе — вы-рабу.

Рылавіцкія бондары рабілі вырабы на заказ для Пінскай фабрыкі сувені-раў, а бочкі — для вінзаводаў.

Бондарнае майстэрства перадава-лася ў вёсцы Рылавічы з пакалення ў пакаленне. Далёка за межамі раёна былі вядомыя імёны такіх майстроў, як Сцяпан Феадосавіч Корсак, Васіль Аляксандравіч Хлус, Іван Аляксандра-віч Хлус, Апанас Якаўлевіч Коўбель, Андрэй Данілавіч Стойка, Макар Іва-навіч Казак, Сцяпан Мінавіч Свірэпа, Арцём Міхайлавіч Свірэпа, Апанас Максімавіч Трапачка.

... і часнасць

Час няёмковы. Бондары старэюць, шмат хто пайшоў з жыцця. Сёння ўжо практычна не застаюцца дзеючых майстроў-бондараў. Сёлета аднаму з

найстарэйшых майстроў бондарнай справы Сяргею Свірэпу споўнілася 86 гадоў. Але і зараз ён з задавальненнем займаецца ўлюбёнай справай. І быў бы ён апошнім бондарам, калі б дзевяць гадоў таму супрацоўнікі аддзела куль-туры пад кіраўніцтвам яго начальніка Уладзіміра Шаляговіча не стварылі ў горадзе Іванава школу бондарства.

Школе бондарства ўжо 8 гадоў, і яна па-ранейшаму застаецца унікаль-най. За адраджэнне старажытнага ра-мяства ўзяўся жыхар Іванава Васіль Дзярках, які лічыў, што саліць агуркі і квасіць капусту трэба абавязкова ў драўляных бочках. Ён жа і стаў пер-шым дырэктарам школы, якой зараз кіруе яго жонка, дакладней, ужо ўда-ва — Тамара Дзярках.

У школу прымаюцца навучэнцы сё-мых — дзевяціх класаў агульнааду-кацыйных школ горада Іванава. Па трохгадовым курсе навучання ў школе займаюцца каля паўсотні навучэнцаў. Хлопцы вучацца не толькі вырабляць бондарны посуд, але і спазнаюць са-крэты яго дэкаратыўнага аздаблення, вывучаюць тэарэтычныя дысцыпліны.

Чаму хлапчукоў бяруць толькі з сё-мага класа? Усё проста: у шасціклас-нікаў яшчэ не хоціць сілы трымаць у руках сякеру. Дзяўчынкі таксама про-сяцца. І школа гатовая ўзяць на наву-чанне слабы пол, якому можна дару-чыць дэкаратыўнае аздабленне. Акра-мя тэхналогіі вырабу посуду, хлоп-цаў знаёмяць з матэрыялазнаўствам, дэкаратыўным аздабленнем посуду, чарчэннем, маляваннем і жывапісам ды кампазіцыяй.

Школа бондарства дапамагае выра-шыць адну з важных сацыяльных пра-блем: яна дае жывую справу ў рукі падлеткаў. Сярод навучэнцаў школы нямаюць дзяцей з няпоўных сем'яў і з сем'яў, якія знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы. Менавіта ў школе хлопцы даюць волю сваёй фантазіі, атрымліваюць станоўчыя эмоцыі, адчуваюць сваю запатрабава-насць. Можна, і не ўсе выпускнікі шко-лы ў далейшым будуць займацца бан-дарным рамяством, але навукі працы з дрэвам, практыка вырабу бондарна-га посуду ў іх застануцца. І усё гэта спатрэбіцца ў іх далейшым жыцці.

— У сярэдзіне 1990-х мінулага ста-годдзя мастацкая майстэрня страціла заказы, не мела прыбытку, таму ў ад-зеле культуры Іванаўскага райвы-канкама вырашылі перапрафіліраваць яе ў школу бондарства, — успамінае Тамара Іванаўна. — Праграму і наву-чальны план прыйшлося зацвярджаць у шасці міністэрствах — працы, фі-нансаў, юстыцыі, адукацыі, культуры і эканомікі. Потым адрамантавалі бу-дынак, усталявалі бондарныя крамы, замовілі на заводзе прылады...

Як ні дзіўна, патрэбныя "жалязкі" на заводскіх станках не атрымаліся. Прыйшлося звяртацца да старэйшага бондара з вёскі Рылавічы Іванаўскага раёна Сяргея Свірэпы. Ён сам зрабіў прылады з аўтамабільных рысор.

А вы не слабікі?...

Аматарам, якія хочуць распачаць бондарскую справу, трэба мець не толькі інжынерныя і канструктарскія навыкі, але найперш станкі ды пры-стасаванні для майстэрні. А па-другое, любая новая рэч спачатку матэматыч-на пралічваецца на паперы, каб стро-га вытрымаць усе параметры будуча-

га вырабу. З такой жа дакладнасцю, каб не парушыць структуру драўніны, нарыхтоўваюцца і калодкі, якія затым сякуцца на драўніны для клёпак.

На клёпкі для бочак бондары не вы-карыстоўваюць гатовыя дошкі. Аказ-ваецца, калі рэжуць дошкі, парушаец-ца тэкстура драўніны. Унутр трапля-юць гніласныя мікробы, і бочка з та-кога дрэва доўга не праслужыць. Таму трэба карыстацца выключна сякерай, стругам і яшчэ дзесяткамі прылад.

А пачынаецца ўсё, зразумела, з на-рыхтоўкі драўніны, прычым самай рознай — ад цвёрдапароднай да най-больш мяккай асіны. І кожнай паро-дзе ў бондара — сваё прызначэнне. Скажам, для салення агуркоў бочка, як правіла, павінна быць з дуба, ў ёй прадукты доўга захоўваюцца і маюць выдатны смакавыя якасці. Калі для квашанай капустаі — пажадана з асі-ны. Таксама з асіны альбо дубу вы-рабляецца так званая двухдонка — бочачка з двайным донцам для квасу. Затое для захоўвання мёду найлепш падыходзіць бочачка-кадушачка з лі-пы — ліпа паху не мае. А вось сы-равіна з клёну, якая даволі «капрызлі-вая» да вільгаці, добра паслужыць для цукру, мукі ці круп. Так рабілі нашы прашчурны.

Сувеніры нахшталь лыжак зараз ро-бляць з таполі. Піць квас лепш з ліпава-га збана, чым з дубовага. Для сыпкіх прадуктаў і збожжа можна выкары-стаць хвою. Клёпкі ў кадках для цеста чаргуюць — дубовая, хваёвая... Дуб ідэальна падыходзіць для лазневага посуду, вінных бочак і хрысціліняў.

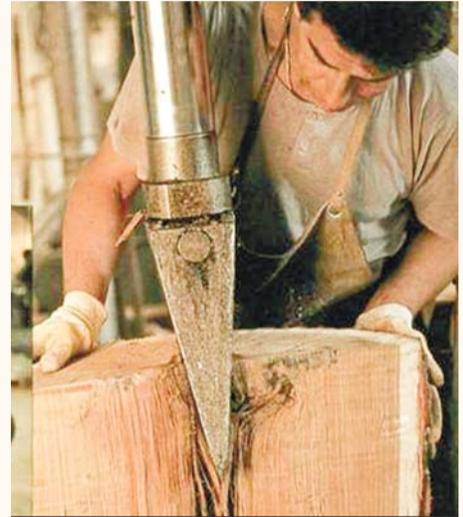
І ўсё ж зрабіць бочку — справа тэхнікі, аднак правільна высушаная драўніна вызначае якасць бочкі. Па традыцыі клёпкі для бочак павінны на працягу трох гадоў захоўвацца пад адкрытым небам. Сонца высушвае драўніну, дождж вымывае цвёрдыя таныны, полісахарыды і глюкозу. Сёння вялікая частка драўніны для бочак высушваецца штучна ў адмысловых печах-сушылах, так што ўся праца-дура вырабу бочак займае ад 3 да 12 месяцаў.

Пасля таго як бондар уставіць дні-шча, рабочыя абручы здымаюцца і на клёпкі набіваюць пастаянныя металіч-ныя абручы. Яны змацоўваюць клёп-кі і не даюць бочцы распаўзацца пад цяжарам прадуктаў. І, нарэшце, у ад-ной з клёпак выпілююць адтуліну пад кран.

Іванаўскія бондары: перспектывы

У Іванаўскай школе бондарства ўжо было сем выпускаў. Шмат хто з вы-пускнікоў школы пасля яе заканчэння працягвае адукацыю па атрыманай у школе бондарства спецыяльнасці ў ся-рэдніх спецыяльных навучальных уста-новах і прафесійна-тэхнічных вучы-лішчах. Менавіта атрыманыя ў школе бондарства веды і навыкі сталі асновай прафесій гэтах хлопцаў. А гэта стварае ўпэўненасць у тым, што ў народнага бондарнага рамяства ёсць будучыня.

Прадукцыя вучняў пакуль не прада-ецца, але ўжо школа павінна атрымаць ліцэнзію і адкрыць шапік. Вырашаецца пытанне стварэння вытворчага цэха. Тут упэўнены, што бочкі, цэбры, ма-слабойкі пойдучы нарасхват. У маладых бондараў ужо ёсць заяўкі на выраб бондарнага посуду па індывідуальных



замоваў, працы навучэнцаў і выкладчы-каў школы экспануюцца на раённых, абласных, рэспубліканскіх святах.

З майстэрствам іванаўскіх бондараў змаглі пазнаёміцца ўдзельнікі і госці абласных святаў "Дажынкi" у Іванава (2002 год), Пружанах (2003 год), Дра-гічыне (2004 год), Лунінцы (2005 год), Жабінцы (2007 год), Століне (2008 год), міжнароднага кулінарнага свя-та "Мотальскія прысмакі" (2008, 2009 год), абласных святаў "Турызм. Ле-та" (2008, 2009 гг.), "Бярэсце — 2009". Працы навучэнцаў школы бондарства былі прадстаўлены на выставах пры правядзенні творчай спрэваздачы Брэсцкай вобласці ў Мінску (2008 год), свяце сярэднявечнай культуры "Рыцарскі фэст" у Мсціслаўлі (2007 год), падчас Дзён беларускага пісь-менства ў Камянцы (2005 год).

Педагагічны калектыў школы су-месна з навучэнцамі адраджае бондар-нае рамяство, дае яму новае жыццё і адкрывае яго зноў для людзей. Гэтыя намаганні былі заўважаны кіраўніцтвам краіны: у студзені 2009 года калектыву школы была ўручана спецыяльная прэ-мія Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у намінацыі "народная творчасць".

Школа бондарства ўключана ў раён-ны турыстычны маршрут, з'яўляецца аб'ектам для наведвання турыстаў. Аса-бліваю зацікаўленасць праца школы вы-клікае ў замежных гасцей. Добрая вод-гукі пасля наведвання школы прагучалі ад прадстаўнікоў Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь, дэпутатаў Пала-ты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, удзельнікаў вязя-нога пасяджэння каардынацыйнай рады Брэсцкага аблвыканкама па ахове гісто-рыка-культурнай спадчыны, працаўнікоў культуры Любяшоўскага раёна Валын-скай вобласці (Украіны) і іншых гасцей.

Зараз мы, здаецца, пачынаем разу-мець, у чым каштоўнасць сакрэтаў, што перадаваліся са стагоддзя ў стагоддзе. Што ў нашым мітуслівым жыцці можа быць лепш, чым папарыцца ў лазні, за-мачыцьшы духмяны венік у дубовай ба-леі? А потым абліцца вадой з хваёвага кудля ды выпіць піва са зграбнага куб-ка, дзе падстаўка выразаная ў выглядзе грыба, а ручка — дакладна як куніца. А грузды, засаленыя ў альховай бочачцы, спрабавалі? Калі не — абавязкова па-каштуйце! Вельмі смачна!

Галіна СУША,
член Беларускага саюза майстроў
народнай творчасці

На здымках: вырабы навучэнцаў
Іванаўскай школы бондарства; пра-
цэс нарыхтоўкі клёпак для бочак.

Фота аўтара

Зінаіда Камароўская: “Музей — гэта мой другі дом”



Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа вядомы з канца 1950-х, а дакладней — з 4 снежня 1959 года, калі ён упершыню адчыніў дзверы для зацікаўленых аматараў беларускай культуры. Што ж уяўляе сабой музей сёння? Чым ён адметны? На гэтыя і многія іншыя пытанні дала адказ дырэктар музея Якуба Коласа, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь у намінацыі “Музейная справа” Зінаіда Камароўская.

— Зінаіда Мікалаеўна, сёння па адрасе вуліца Акадэмічная, 5, мы бачым прыгожы двухпавярховы будынак з шыльдай Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, увайшоўшы ў які можна сапраўды адчуць не толькі прысутнасць самога пісьменніка, але і характэрны водар чароўнай даўніны. А з чаго ўсё пачыналася?

— З 1927 па 1941 год Якуб Колас жыў у асабістым двухпавярховым драўляным доме па адрасе: Вайсковы завулак, 3. Цяпер гэтае месца знаходзіцца ў Цэнтральным дзіцячым парку імя Горкага, паміж планетарыем і колам агляда. Аднак у першыя дні вайны гэты дом згарэў. У снежні 1944 года паэт вярнуўся ў Мінск, канчаткова ж пераехаў сюды ў маі 1945 года. Новым жылём стаў невялікі драўляны домік, пабудаваны немцамі падчас вайны. У 1947 годзе была зроблена цагляная прыбудова на два паверхі. Пазней, у 1952-м, да 70-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа, на месцы гэтага дома быў пабудаваны двухпавярховы будынак па праекце архітэктара Г. Заборскага.

А стварыць музей паэта было вырашана 16 жніўня 1956 года спецыяльнай Пастановай ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР. Пачалася праца па зборы і сістэматызацыі спадчыны пісьменніка. Першым дырэктарам музея стаў сын паэта Даніла Міцкевіч. І ўжо ў снежні 1959 года музей прыняў першых наведвальнікаў.

— Кожны музей, як і любая іншая ўстанова, вылучаецца з шэрага іншых. А што адметнага ў Коласаўскім музеі?

— Першае, і самае галоўнае, наш музей — гэта дом, у якім жыў пісьменнік. Тут захаваны асабістыя рэчы, інтэр’ер, які быў пры Якубу Коласу. Усё гэта дазваляе кожнаму наведвальніку апынуцца ў незвычайным свеце, адчуць подых таго часу, няўлоўную прысутнасць самога паэта. Лесвіца, па якой крочыў Колас, поручні, да якіх дакраналіся яго рукі, набліжаюць нас да песняра зямлі беларускай. Наведаць наш музей — значыць адчуць ачышчэнне, якое можа паўтарыцца толькі ў тэатры.

— Ці адчуваецца вы канкурэнцыю з боку іншых літаратурных музеяў?

— Не. Мы, наадварот, дапамагам адзін аднаму, дзелімся вопытам. У нас добрыя сяброўскія адносіны з літаратурнымі музеямі Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Пятруся Броўкі, і з Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры.

— Якія з вашых наведвальнікаў лічацца самымі актыўнымі?

— У асноўным мы арыентуемся на школьнікаў, выхаванцаў дзіцячых садкоў. У першую чаргу імкнёмся паказаць Якуба Коласа як шматграннага чалавека, цікавую асобу, і, канечне ж, як пісьменніка. Наведаўшы наш музей, вучні маюць магчымасць паглыбіць веды, больш зацікавіцца творчасцю Якуба Коласа. У экспазіцыі музея змешчаны унікальныя экспанаты, якія дапамагаюць азнаёміцца з жыццёвым і творчым шляхам паэта.

— Усе экспанаты вы можаце паказаць наведвальнікам?

— Вядома ж, не. Наш фонд налічвае каля 35 тысяч адзінак. І ўсё гэта не можа быць выстаўлена ў залах для агляда. Але новая экспазіцыя ахапіла значную частку фонду. Для больш дасканалага і грунтоўнага вывучэння спадчыны паэта робім лакальныя выставы. Яны заўсёды праходзяць вельмі цікава. Так, досыць папулярнымі сталі выставы да 65-годдзя з дня смерці жонкі Якуба Коласа Марыі Дзмітрыеўны, перапіскі паэта з жонкамі яго калегі і сяброў, работ мастака Уладзіміра Басальгі і іншых. Сёлета мы вырашылі адну залу нашай экспазіцыі ператварыць у выставачную.

— А ці папаўняецца фонд сёння?

— Так. Штогод у наш фонд паступае каля 400 адзінак. Гэта — кнігі, мастацка Каласіяна, рукапісы самога паэта, якія, на шчасце, адшукваюцца і сёння. Хачу падзякаваць сыну Якуба Коласа Міхасю Канстанцінавічу, які штогод у наш музей перадае вельмі цікавыя экспанаты.

— Аб чым вы марыце для музея?

— У 2012 годзе грамадскасць будзе адзначаць 130-годдзе з дня нараджэння Якуба Коласа. Ужо сёння намі распрацаваны планы мерапрыемстваў



па падрыхтоўцы да гэтай даты. Плануем завяршыць капітальны рамонт фасада будынка музея і правесці рэканструкцыю мемарыяльнай сядзібы. Наша мара — усталяваць на тэрыторыі музея скульптурную кампазіцыю “Якуб Колас. Роздум” (скульптар — А. Заспіцкі). Маём надзею, што знойдуцца тыя, хто зможа дапамагчы ажыццявіць нашу задуму. Для людзей, неаб’якавых да роднага слова і культуры, сядзіба набыла б сваю непаўторную адметнасць.

Хацелася б, каб да юбілейнай даты была добраўпарадкавана прылеглая да музея тэрыторыя. Створана архітэктурна-мастацкае афармленне пад’езда да музея, вызначана месца для аўтастаянкі, ды і ўвогуле, варта было б зрабіць вуліцу Акадэмічная пешаходнай.

Музей мае ў Стаўбцоўскім раёне, на радзіме песняра, філіял, які аб’ядноўвае 4 мемарыяльныя сядзібы. У Смольні ў 1912 годзе адбылася першая сустрэча Янкі Купалы і Якуба Коласа. Скульптурная кампазіцыя, якая адлюстравала б момант гэтай падзеі, з’явілася б выключнай аздобай тэрыторыі.

Вялікіх выдаткаў патрабуе і сядзіба Ласток, дзе прайшлі раннія гады Кастуся, але менавіта ўспаміны пра гэтае месца сталі штуршком да напісання паэмы “Сымон-музыка”. Дом, у якім жыў у тыя часы будучы паэт з бацькамі, захавайце, і сёння, пасля грунтоўнай рэстаўрацыі, там можна было б стварыць цікавую экспазіцыю па паэме.

— У музеі Якуба Коласа папулярныя беларуская культура і літаратура?

— Кожны год мы праводзім шматлікія мерапрыемствы, у якіх задзейнічаны і дзеці, і моладзь, і старэйшае пакаленне. Гэта выставы, літаратурна-музычныя вечары на адкрытай пляцоўцы, кватэрнікі, дзіцячыя ранішнікі, навуковыя канферэнцыі, выступленні ў дзіцячых прытулках і відэасансы сучаснай анімацыі. І гэта далёка не ўсё спіс. Прыемна, што на нашы мерапрыемствы прыходзяць дзеткі ў нацыянальных строях, што яны размаўляюць па-беларуску, танчаць. Гэта вельмі добры выхавальчы момант і ў той жа час узнаўленне той аўры, якая панавала пры пісьменніку.

Мы падтрымліваем традыцыі гасціннасці Якуба Коласа.

— Апошнім часам досыць папулярнымі сталі “Кватэрнікі ў Якуба”. Раскажыце пра іх.

— Кватэрнікі — своеасаблівыя сустрэчы з творчай моладдзю. У іх прымаюць удзел паэты, барды і, зразумела ж, моладзь. Асабіста мяне здзівіла і парадавала тое, што маладыя людзі актыўна наведваюць такія сустрэчы, хоць аб’яву мы даём толькі ў Інтэрнеце. Увогуле, я для сябе адкрыла моладзь. Гэта вельмі эрудзіраваныя, таленавітыя людзі. І я нават бачу, што ў пэўных момантах адстаю ад іх, таму даводзіцца падцягвацца.

— Навуковая работа праводзіцца выключна супрацоўнікамі музея?

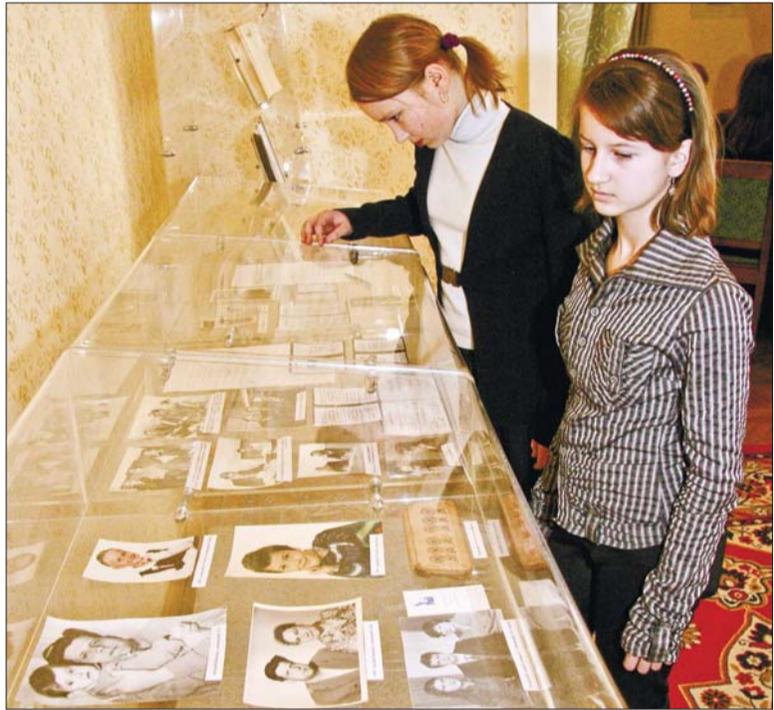
— Да канца гэтага года плануем выдаць інфармацыйнае

— На вашу думку, кіраўніком быць складана?

— Няцяжка працаваць кіраўніком, калі з табой добрая каманда. У нас склаўся вельмі добры калектыў. Гэта людзі, зацікаўленыя працай. Менавіта таму мы выконваем усе планы, навуковая работа ў нас на вышэйшым узроўні. Я кожнага паважаю, стараюся зразумець. Увогуле, я шчаслівы чалавек, бо працую ў музеі. Кожны дзень зараджаюся такой энергетыкай, якая дапамагае перажыць усе прафесійныя нюансы.

— Што да асабістага жыцця, ці атрымліваецца яго спалучаць з самаадданай працай у музеі?

— У мяне дзве дачкі, абедзве філолагі. Старэйшая пэўны час працавала ў музеі. Зараз — у Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь. Малодшая



ілюстраванае выданне “Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа: шлях даўжынёю ў паўстагоддзя”. Міхась Міцкевіч рыхтуе кнігу ўспамінаў “Паэт і насельнікі дома Якуба Коласа: 1944—1956 гг.”. Акрамя гэтага, вядзецца падрыхтоўка каталога рукапіснай спадчыны Якуба Коласа. Штогод, ужо на працягу 25 гадоў, мы праводзім літаратурнае свята “Каласавіны” і навуковую канферэнцыю. З іх 5 гадоў запар канферэнцыя мае назву “Якуб Колас і яго акружэнне”. Сабраныя матэрыялы будуць уключаны ў энцыклапедычны даведнік з такой жа назвай.

Не так даўно намі быў выданы дыск “Сымон-музыка” з музычным уварасеннем паэмы кампазітарам Рыгорам Пукстам, Дзмітрыем Смольскім, Валерыем Івановым, Алегам Хадоскам, Валянцінай Сярых і Яўгенам Глебавым, з ілюстрацыямі да твора, выкананымі Мікалаем Селяшчуком і Барысам Заборавым, з фотаздымкамі родных мясцін паэта, зробленымі Георгіем Ліхтаровічам, з успамінамі Міхася і Данілы Міцкевічаў.

Таксама рыхтуем новы дыск “Новая зямля” ў ілюстрацыях і музыцы.

дачка працуе ў Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце, кандыдат філалагічных навук. Таму мая праца не можа мне перашкаджаць. Мы, наадварот, разумеем адна адну, дапамагам, дзелімся цікавымі знаходкамі... А з боку мужа... Ён ужо звязваўся з думкай, што музей — гэта мой другі дом.

— Вашы пажаданні сучаснай моладзі?

— Найперш любові да свайго: да мовы, да радзімы. Калі будзеш цаніць тое, што маеш, ганарыцца сваім, будзеш сапраўды шчаслівым чалавекам. Сёння Інтэрнет займае значнае месца ў жыцці кожнага. Хацелася б, каб моладзь паглыбляла веды і з дапамогай кніг, энцыклапедыяў, каб гэтыя веды не былі павярхоўнымі.

Гутарыла Кацярына РАБАВА

На здымках: дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіда Камароўская; макет помніка Якубу Коласу (аўтары: Андрэй Заспіцкі і Алесь Каструкоў); наведвальнікі музея знаёмяцца з экспанатамі.

Фота Кастуся Дробава

Прага да гармоніі

Беларуская літаратура — самая “экалагічная” з нацыянальных літаратур. Маленства, юнацтва, а часам і дарослае жыццё беларуса, пераважна спраўджваліся побач з рэчкай, возерам, лесам, лугам...

Працягам традыцый Яна Скрыгана, Янкі Брыля, Івана Пташнікава, Анатоля Кудраўца, Віктара Казько бачыцца творчасць Хрысціны Лялько. Гэта выразна прасочваецца ў зборніках прозы “Дарога пад гару”, “Світанак над бярозамі”, паэзіі “На далонях любові”. Адапаведна тэматыцы выразна прасочваюцца дзве лініі: прырода, наваколнае асяроддзе (апавадванні “Касцы”, “Мурза”, “Пах мурату” і інш.); пасляваеннае жыццё (“Грутан”, “За ноччу раніца”, “Бярэзнік на загонах” і некаторыя іншыя).

Прырода ў мастацкім тэкście выконвае дзве асноўныя функцыі: яна можа быць усяго толькі фонам, дзе разгортваецца сюжэт, а можа выконваць непасрэдную ролю — быць персанажам, паралельна з героямі раскрываць асноўную думку твора. Менавіта апошняя функцыя яскрава выяўлена ў аповесці Хрысціны Лялько “Лес”.

Заўважым, што вельмі часта сустракаецца ў розных творах адзін вобраз — вобраз лесу. Варта адзначыць, што ён — галоўны, магістральны, эпіцэнтр прозы Хрысціны Лялько. Апавадванні “За ноччу раніца”, “Касцы”, “Бярэзнік на загонах”, аповесць “Лес” — вось тыя тэксты, у якіх ці не цэнтральнае месца займае вышэй названы “персанаж”. І што цікава: нават калі пра яго гаворыцца не як пра самы важны элемент сюжэту, без лесу твор мог бы страціць свае мастацкія вартасці. Так, у апавадванні “За ноччу раніца” чытаем: “Ноч набліжалася ад бору. Няспешна вымзілі з лесу першыя вечаровыя цені, збіраліся, тоўпіліся на невялічкім папары, затым паволі, як крадучыся, сунуліся да Андрэювай сядзібы, што ляпілася на самым краі папару непадалёк ад бору.

Цені ўсё гусеці, зіваліся ў густую завесу шэрага зімовага змроку. Лес, здавалася,

наблізіўся да самай хаты і прыпыніўся на сцярожаню жывою сцяною.

На першы погляд — звычайная характарыстыка прыроды, якая пададзена пры дапамозе сродкаў мастацкай выразнасці. Але, прачытаўшы твор, мы разумеем, што гэтае апісанне падкрэслівае той душэўны стан Андрэюка, яго трывогу і неспакой, што выкліканы цяжкімі ўспамінамі пра ваеннае жыццё, а дакладней — жыццё ў якасці ваеннапалоннага.

Аднак вернемся да аповесці “Лес”. Тут варта спыніцца на некаторых урыўках твора, якія могуць быць “этапнымі” ў развіцці сюжэта. І пачнём з наступнага: “Але ўжо жывы дух цяла і неспакою панавуў у лесе. І ніводная расліна, ніводзін парастак, ніводнае дрэва і ні адна жывая істота не думала ў такі час пра смерць. Такой існай гармонійнай дыхала ўсё жывое, такой адзінай, непадзельнай стыхіяй імкнулася жыць, і любіць, і нараджаць новае, бясконцае ў сваім працягу жыццё, што здавалася, няма на свеце такой сілы, якая б магла спыніць, суніць гэта спрадвечнае, неадольнае імкненне... І хіба адна толькі старая елка не падзяляла гэтай радасці вясновых народзін. І толькі адзін Паўлюк чуў і разумуў яе шум і трывогу. Яны адбіваліся ў яго сэрцы гнятлівым прагучаннем блізкай і немінучай бяды”. Трагедыю прадуваў не толькі дзед Паўлюк. Гэты неспакой перадаецца і ў прыродзе, на што ўказваюць умела выкарыстаныя аўтарам вобразныя сродкі (“жывы дух цяла і неспакою”, “не думала ў такі час пра смерць”, “радасць вясновых народзін”).

Усё “вясковае” жыццё (да таго часу, пакуль герой не з’ехаў у горад) побач з ім, Андрэем, шумела елка. Яна лашчыла яго, перажывала і хвалывалася за яго, магчыма, спадзявалася, што гэты хлапчук ніколі ёй не здрадзіць і не дасць у крыўду... На гэта ж спадзяваўся і чытач. Дарэчы, пісьменніца абмалёўвае сітуацыю так, што мы становімся не толькі сведкамі тых падзей, але і ўдзельнікамі.

Фінал дадзенай аповесці прачытваецца шматзначна. Маці піша ліст у горад сваёму сыну, наведваючы аб тым, што іх хату збіраюцца зносіць. Маці спадзяецца на сы-

ноўною параду і дапамогу. І чытач таксама верыць у гэта, верыць, што Андрэй адразу ж кінецца туды. Але... “Ні адно дрэва не шуміць так трывожна і глуха, як елка. І ні адна елка не шуміць так, як гэта: старая, пракаветная, разлапістая, што расце каля Багуцэвай хаты. Колькі яна перажыла за свой век, колькі ўсяго бачыла і помніла. Яшчэ з тае свае ярка-зялёнай маладосці помніла дотык цёплай Паўлюковай далоні. Шчаслівы то быў час, і быў у яліны адзіны сапраўдны Гаспадар...”

А зусім нядаўна адчула яна халодны нежывы дотык металу. Як дотык смерці. І здрыганулася ўся, зашумела, шырока і цяжка махаючы амшэлым вечназалежным голлем...

Неяк само сабой паўстае пытанне: “Ці забалела Андрэю так, як балела гэта “ампутацыя” прыроды дзеду Паўлюку?” Пісьменніца дае магчымыя самі прыродзе ўсё патлумачыць: елка памятала, што былі іншыя людзі — Гаспадары, елка памятала Паўлюкову далонь, але чамусьці не магла ўспомніць дотык маладой далоні Андрэя. І тут, дарэчы, выразна прасочваецца яшчэ адна тэма — тэма пакаленняў. Для Андрэя лес не той, што для дзеда, для якога паняцці “бацькаўшчына”, “шчасце”, “утульнасць”, “гаспадар”, “лес” — сіналімічныя, тоесныя. Калі дзед Паўлюк адчувае сябе гаспадаром на сваёй зямлі, то ўноч стаіцца да гэтага з пэўнай доляй скепсісу. Але ў параўнанні з творамі В. Казько тут няма жадання пакараць, няма помсты.

Прачытаўшы старонку за старонкай каторым разам пераконваецца: лес — гэта сімвал Бацькаўшчыны, сімвал Радзімы, Шчасця, сімвал Добрай Долі. І як балюча, калі яго стараюцца вынішчыць і нават не тлумачаць, чаму, навошта і за што... Вось і атрымліваецца, што нідзе так не адчуваецца дыханне вечнасці, як на пакінутым селішчы. Там, дзе ўжо і забудовы не застаюцца, адно можна яшчэ адчуваць утравелы падурак.

Нідзе так не набліжаюцца да вачэй, не сцяваюць проста ў душы сваёю сцішанасцю нябёсы; нідзе так не грае вецер і нідзе так



не думаецца пра жыццё, як на пакінутым селішчы.

Колькі ж іх, такіх астравоўкаў, затопленых глыбокімі водамі няўмольнага часу, на нашай зямлі? Раней тыя калгасныя “рупціцы”, што разбуралі-разладжвалі пакінутыя хутары, былі больш міласэрныя: пакідалі на ўспамін хоць бы дрэва ці куст бэзу. Цяпер жа прасуюць падчыстую, каб ані знаку, ані згадкі.

...А я ўсё роўна іду ў гэта чыстае поле, да ўтравелых падураў. Іду, каб адчуць там дыханне вечнасці, каб падумаць пра жыццё... (Х. Лялько. Маленькія таямніцы. Пра вечнасць)

Адметнасцю прозы Х. Лялько, на маю думку, з’яўляецца ўзаемадапаўняльнасць спалучальнасці, узаемазвязнасці тэмы лесу і тэмы хутара, што ўласціва толькі для твору дадзенай пісьменніцы. Магчыма, для аўтаркі — гэта генетычнае адчуванне, бо хутар і ёсць малая радзіма Хрысціны Аляксееўны, увасабленне ідэалу сялян: быць гаспадарамі свайго лапка зямлі.

Проза Хрысціны Лялько выразна дэманструе новы погляд на ўзаемаадносінны чалавека і прыроды: думаецца, мы не галоўная частка прыроды (хаця такога спалучэння слоў нават і быць не павінна), а існаем на такіх жа правах, што і мурашка, дзьмухавец, бо ўсё гэта ў сукупнасці з чалавекам — ПРЫРОДА.

Кацярына ЕРМАКОВІЧ
Калаж Віктара КАЛІНІНА

Розгалас

«НА ЗАДВОРКАХ ТАЛЕНТУ»

Свядома націскаючы на таўталогію, скажу, што сённяшняя крытыка, безумоўна, заслугоўвае той крытыкі, якая на яе вышлываецца як з вуснаў, так і з розных сродкаў масавай і не зусім масавай інфармацыі. Крытыка ўжо даўно, з часоў перабудовы стала павярхоўнай і ангажаванай, часам і рабеленай. З той пары прынята было крытыкаваць найбольш саўдэпаўскую, так званую сацрэалістычную (“ружовую”), літаратуру і ўсё тое, што спрабуе пльыць у яе фарватэры. Заўважалася ёю ды і цяпер заўважаюцца найперш “сытанакормленыя” вершы альбо авангардна-сцёбныя ці ўвогуле літаратурна-гульнявыя сацыненні. А калі крытыка нечага ў іх не даганяе, то ў гэтым ёй дапамагаюць самі прасунутыя аўтары, якія самааб’яўляюцца, самаабвешчаюцца і наперад саматлумачацца крытычным цёткам і дзядзькам, каб тыя, край Бог, не прамаргалі іх чарговага творчага ўзнясення. Добра памятаю, як крытыкі і “літаратурныя журналісты” не маглі правільна разжаваць чытачам раман Альгерда Бахарэвіча “Сарока на шыбеніцы”, пакуль аўтар сам (з Нямецчыны) не патлумачыў ім праз Сеціва, што ў тэкście (медытацыйна) апісваецца ўся плоць герані, пачынаючы ад пазночцяў ног да валасоў на галаве... Імгненна, з той жа хвіліны ўсе “крытыкі” пачалі правільна тлумачыць туманную мастацкую ідэю твора. У мяне ёсць дакладная дата гэтай крытычнай авантуры, навязанай, дарэчы, таленавітым празаікам. Пра раскрутку Андрэя Хадановіча ўжо і казаць лішне, бо ўсё навідавоку. Як іранічна, але з падтэкстам, сказаў на

нядаўнім юбілеі нашага знамага філосафа не менш вядомага культуролога Максім Жбанкоў: “Валянцін Акудовіч здзейсніў прыблізна тое, што Андрэй Хадановіч у паэзіі — ён зрабіў беларускую філасофію хітом: прагметам займаўся, якравым і сексуальным”.

Аўтары цяпер самі натуральна заводзяць крытыкаў у такія ночна-цёмныя альбо сонца-яркія куты свайго жыцця і творчасці, адкуль крытыкаваць іх проста немагчыма. Прыціснутым там крытыкам, сыходзячы з прагматычнасці свайго грамадскага ці службовага становішча, можна толькі сцвярджаць (часам нават і не чытаўшы тэкстаў), што Аўтар ёсць, і што ён не толькі піша, але і выдатна чытае ўсё ім жа напісанае: прыходзіць, паглядзіце, паслухайце... Перформанс за перформансам, альбо як на прадавецні ў народзе кажучы, трэска на трэску лезе...

Калі казаць зусім шчыра, то за выняткам творчасці дзсятка аўтараў, можна канстатаваць, што мастацкай літаратуры высокага ўзроўню на сённяшні час у нас няма, як няма і адпаведнай ёй крытыкі. Пры жадаванні іх можна пераставіць месцамі.

Дык у чым жа праблема?! Яна ў спустошанасці — нацыянальнай, духоўнай, душэўнай. Жыццё (а)мянілася існаваннем. Правільна баль — павярхоўнае, рэчыўнае, матэрыяльнае... Сумленне і мудрасць скрыўджана і засмучана стаяць убаку. І як бы хто тут мяне не аспрэчваў, я стануся пры гэтай сваёй думцы.

Адным словам, трэба пісаць і тварыць... Як там у М. Багдановіча: “Устань, навальніца, мкні на нова, // Узвій, вецер, з ёю заадаю! // У віхры узяціць палова. // Пакі-

не чыстае зярно.” У выніку чаго, будзем спадзявацца, што наша сучасная нацыянальная літаратура нарэшце займее знававы высокамастацкія творы і сваё адметнае месца на сусветнай покуці. А галоўнае — чытача.

Але пры гэтым сучасная крытыка не павінна пазбягаць будзённай карпатлівай работы — пільна адсочваць і “перамываць” сённяшні літаратурны працэс, у тым ліку і ў правінцыі. Каб не талент паказваў ёй на сябе, а яна — на талент (як гэта добра зрабіў у сваёй лімаўскай публікацыі І. Запрудскі, нечакана падтрымаўшы самабытнага паэта са Слуцчыны У. Раманава).

Яшчэ нядаўна і я пісаў у сваёй рубрыцы “Гусіным пяром” пра кніжку Тамары Кашавой з Ваўкавыска, і вось не магу не напамніць пра яе зноў. Тая кніжка складалася з адзінай пазэмы-легенды “Каханне ваўкалака”, якая, на мой погляд, мела свае станоўчыя і негатывныя бакі... Але агулам выклікала добрае ўражанне. Адчуванне сапраўднасці напісанага не пакідала чытача. А гэтага, як для мастацкага твора, няма.

І вось праз пэўны час — нізка вершаў гэтай жа аўтаркі ў “ЛіМе”, якая прачыталася мною (і не толькі) на адным дыханні. Галоўнае, што вынікала з вершаў Тамары Кашавой — гэта аўтарска-натуральнасць стылю, узвышанага дыхання, рытму, развагі і пачуцця... Адсутнасць літаратурнай штучнасці. Калі паэт выстройвае сваю творчасць толькі на філалогіі, кніжнасці ды інтэлекце, а не па лекале ўласнай вытанчанай натуре, выпактаванасці жыцця і абранасці лесу, то яго мастацкі плён незайздросны. Сутнасная навизна паэзіі не ў новых словах і новых формах, а ў навізне вы-

яўлення самога паэта (чалавека, асобы). І як бы прыгожа вы не рыфмавалі, пустапарожняе само па сабе не складзецца ў адзіную гармонію. Можна штораць, стаіцьшы дыханне, з аптымістычным спадзяваннем слухаць зязюліна кукаванне, але насамерч верыць толькі біццю ўласнага сэрца... У вершы “Непагадзь” Т. Кашавая звяртаецца да стыхіі так: Ты вельмі гучна граеш і яеш, Таму з табою людзі не сябруюць.

І супрацьпастаўляе ёй гармонію: Стыхія, глян, ты ўжо не ў адзіноце! І непагадзь, уражаная мною, Раптоўна замірае на паўноце...

Асабліва ўражваюць, кладуцца на сэрца тыя радкі, дзе паэтка паўстае перад чытачом не ў павучальнай іпастасі, а ў спавадальнай: Бо дадзена мне ўмець Са стальым вопытам Ужо не блытаць мець З чырвоным золатам...

Зімовага туга Другім пасцелена, А на маіх лугах Яшчэ ўсё зялена!

Вызначаюць самабытны — эмацыйна-экспрэсіўны — стыль Кашавой гістарычныя алюзіі, веданне фальклору і літаратурнай класікі. Як рэжысёр-тэатрал не пураецца яна маналагу і дыялагічнасці. Глыбокая засвоеннасць культуры і каранёў прастанароднага жыцця цесна звязана ў яе творчасці з сучаснымі знакамі, звычаямі і грамадскімі праявамі. Ды і сама яе біяграфія складалася ў такі небажцелны славянскі трохкутнік: нарадзілася ў Днепрапятроўскай вобласці ва Украіне, пасля пераехала на радзіму маці ў Беларусь, стала гады жыла, вучылася і працавала ў Расіі. Урэшце рэшт вярнулася на Айчыну, у Ваўкавыск. Здавалася б, якая тут гаворка пра мову! А, не, матчына-такі падгачыла ёй сэрца...

Мілагучнасць маўлення ўспрымаць “пантова”, Я з таго пакалення, што цуралася мовы.

Як бачым, дзе нацыя (чалавек) губляе — там Прырода вяртае,

запаўняе ўнутраныя лакуны знешнімі самадастагковымі выяўленнямі. І, шчыра кажучы, ва ўзросце Кашавой жанчыне быць пачаткоўкай — поўны абсурд. Яна і не пачаткоўка, яна — пачынальніца свайго ўласнага паэтычнага шляху.

А на задворках таленту свайго І так праседзела амаль паўвека я. Не вылучыць і не ускальніце Матляне між апошнімі і першымі. Хачу, каб людзі ведалі мяне І трэці душы над маімі вершамі!

Трохі пафасна, аднак... чытаем далей:

О, Муза, твой караючы бізун Мне не дае ад сціпласці затойвацца І ў адзіноце абраныч слязу, Калі радком душа мая патоліцца. Так! Пацягну свой крыж я на гару. Не! Не вымываю сабе я міласці. Навыдзе час — ніхай я і памру, Але сваёю смерцю, не ад сціпласці!

Вершы Т. Кашавой нельга “паказваць” чытачам разрываючы на цыпаты. Гэта як вырываць частку ад непадзельнага цэлага з “крывёй”. Трэба чытаць іх цэлкам і толькі такім чынам атрымліваць не асаду нават, а вернага і даверлівага спадарожніка па заблытаных лабірынтах чалавечага жыцця. Ёсць, ёсць у паэтычных радках Кашавой тое, што ў народзе называюць “цымусам”, а ў паэзіі, мабыць, нерукатворнасцю...

Зрэшты, можа, і перабіраю, залішне “крэдытуго” напавер. Бо сустракаюцца ў яе вершах і відавочныя хібы (русізмы, банальнасці, рытарычнасць, вульгарызмы). Не будаў іх прыводзіць, каб не сапсаваць уражанне. Хоць сама Тамара Кашавая рашылася пачаць сваю паэтычную нізку такімі радкамі:

Пішу я вершанё, так, ні аб чым, Маленькае такенькае, мясцовае, А непагадзь накірнам велічым Уладу на зямлі ўмацоўвае...

Таму, не звачаючы на вышэй выказаныя мною спрэчныя папрокі адносна сучаснага літаратурнага працэсу, не будзем дарэшты прыбываць, бо ёсць чым і ўзбагачацца і на што спадзявацца... Пэўным чынам і ў гэтым выпадку.

Глыбокая баразна

Беручы ў рукі кніжку "Перазоў" С. Шах і І. Катлярова, трэба зазначыць, што яе аўтары ўжо не адно дзесяцігоддзе жывуць у Светлагорску шчаслівай сямейнай парай. Іх сумеснае жыццё — яркі прыклад таго, што двух паэтаў, хаця яны і пішуць на розных мовах, адпаведна на беларускай і рускай, цесна лучаць не толькі агульныя хатнія стасункі, але і творчая праца, пастаянныя пошукі ў паэзіі. Яны аўтары шэрага лірычных кніжак, у тым ліку і двухтомніка "Дыялог", дзе вядуць паміж сабой гаворку пра каханне, сямейную вернасць і адданасць, тое інтымнае і патаемнае, што адвеку ўзвышала супольнае жыццё.

Паўным працягам "Дыялога" стаўся новы зборнік "Перазоў", падзаглавак якога — "Вершы пра жывалі і жываліцаў". Стварэнню кніжкі паспрыяла, як гаворыцца ў анатацыі, прафесійная праца аўтараў у Светлагорскай карцённай галерэі "Традыцыя", сустрэчы з вядомымі мастакамі, якія паступова перараслі ў дружбу. Вершы С. Шах і І. Катлярова дапасоўваюцца да лепшых карцін нашых мастакоў, пачынаючы ад народных (Г. Вашчанка, Л. Шчамялёў, В. Шаранговіч) і заканчваючы маладымі (У. Кароткі, П. Захараў, С. Каваль). На старонках кніжкі змешчана багата фотаздымкаў, на якіх — мастакі разам з аўтарамі вершаў.

Ва ўступных вершах да першага раздзела "Паміж карцін — нібыта між сяброў" аўтары выяўляюць уласнае разуменне паэзіі і жывалісу. У радках С. Шах чуюцца шэкспіраўскія матывы высокага прызначэння мастацтва: "Паэзія і жываліс — увасабленне той сутнасці, што і кіруе духам ва ўлонні вышняга здзіўлення і нагнення насуперак усім жыццёвым скрухам". Паэтэса, здаецца, знарок абцяжарвае вершаваны памер — таму, хаця вершы й рыфмаваныя, чытаюцца, як звычайная проза. Аднак гэта не прыжмяе іх, а дазваляе вершу С. Шах гуцаць натуральна і нязмушана, з тым прыўзнята-ўрачыстым настроем, які мае на ўвазе пэўную філасофскую скіраванасць.

Што да радкоў І. Катлярова, то гаворыць ён амаль пра тое самае ўзнёсла і крыху задзірыста. І робіць гэта з адной мэтай — зачэпіць чытачоў за жывое: "Художнікі мне бліжэ, чым поэты. Я жывопісчы чытаю, як стихи, — ея закатаў і ея рассветы полны мой задумчывой тоскі". І ён дасягае свайго.

Раздзел "Паміж карцін — нібыта між сяброў", які з'яўляецца стрыжнем кніжкі "Перазоў", не можа не звярнуць на сябе ўвагу арыгінальнай кампановай: на правай старонцы развароту змяшчаецца рэпрадукцыя мастацкага партрэта ці карціны, на левай — вершы, спачатку дыпціх С. Шах на роднай мове, а пачоб асобным слупком радкі І. Катлярова — на рускай. Вершы — занатаваны

ўсплёск пачуццяў і думак, выкліканых карцінамі, а не дзяжурныя подпісы.

Раздзел адкрываецца партрэтамі аўтараў зборніка С. Шах і І. Катлярова, напісанымі народным мастаком Беларусі Г. Вашчанкам. Маюцца адпаведна да іх і вершы-самапрысвятчэнні. Яны, вядома, сціплыя, у іх галоўным чынам гаворыцца пра той антураж і прыроду, на фоне якой выпісаны, напрыклад, партрэт вабнай жанчыны, у якім мы пазнаём рысы С. Шах. Запамінаюцца цёплыя радкі І. Катлярова: "Стоит совсем не для портрета, до отстранённости одна... Я так люблю её, но эта не мне, а вечности дана". Не могуць не крануць радкі С. Шах, прысвечаныя мужу, што могуць выліцца толькі з-пад пяра бясконца шчаслівай жанчыны. Гледзячы на партрэт, яна гаворыць: "Згодна-згодна, позірк мкінец хоць праз боль, хоць праз тугу, — паглядзіце, ацаніце, як спявае для Вас магу. Згодна-згодна, будзьце пільным і скрозь будучы ўвесь час, толькі знайце, Вы — адзіны — немагчыма мне без Вас". Ніколі не здзіўляе, што паэтэса да свайго абранніка звяртаецца на "Вы". Так яна робіць у кожным сваім вершы, калі гаворка ідзе пра каханага.

Вершы, напісаныя С. Шах і І. Катляровым паводле карцін, можна параўнаць з перастварэннем паэтычных твораў, што робяць перакладчыкі, з той розніцай, што ў дадзеным выпадку аўтары шчыравалі над "перакладамі" мастацкай палітры на мову паэзіі. Параўноўваючы тое, што маецца на карціне, з вершамі, бачым, наколькі паэты прытрымліваліся арыгінала, дзе і ў чым адыходзілі ад яго, фантазіравалі, і гэтым самым нешта дадалі да палатна. Так, антуражы вершаў адно да аднаго супадаюць з карцінай Л. Шчамялёва "Праз ноч", на якой бачна, як пад месяцам, што вісне на нач-ным небе, распасцерліся два вялізныя крылы снегу сярод іх па дарозе, нібы з прадоння, едзе фурманка. Часам у вершы маюцца лірычныя "адступленні", якія робяць малюнак больш жывым і яркім. Гаворачы пра сны, С. Шах ускікае: "Што ім цемра?! Што ім немасць ночы?! Што ім па-над поў-

ню хмар'ё?! Свой у іх ужо і сэнс прарочы, і адценне вольнае — сваё". Што да І. Катлярова, то яго хвалюе лёс фурмана: "Вот сейчас он кнут отбросит, скажет: Что ж ты, черт возьми?!"

Як вядома, кожная карціна — гэта згустак душэўнай энергетыкі жывалісца, ад якой можна "падзарадзіцца" і паэту. І настолькі, што гэтай падзарадка хапае на тое, каб пры дапамозе слова знайсці самастойны каларытны штрых, вобраз, нават новы малюнак. І калі б верш С. Шах "Вецер" не стаяў побач з палатном А. Пятрова "Сосны на ветры", наўрад ці можна было б здагадацца, што менавіта яно падказала паэтэсе рытмічную інтанацыю, сінтаксічную будову радка і вобразнасць: "Гонкія сосны — крутое суччо. Голле — пагрозна, нібы кулаччо... Прутка рванулі ў зыбкуую сіль — ў ветру разгулле, ў воблакаў пльынь".

Творчай удачай І. Катлярова стаўся верш "У нас, в Беларуси", дапасаваны да палатна В. Шаранговіча "Жніво", на якім жняя, адкаўшы ўбок серп, корміць гурдамі дзіцятка. Аўтар піша: "Серп. Кринка — с водой? с молоком? То аисты рядом, то гуси... В каком это веке? В любом, но только у нас, в Беларуси". Апошнія два радкі паэт паўтарае ў канцы кожнай з шасці строф, стаўшы рэфрэнам, яны надаюць вершу такі сэнс і гучанне, што проста зачароўваюць чытачоў. Рэфрэн гучыць, як замова ці заклен. У ім маецца нешта ад народных песень, казак і паданняў.

У раздзеле змешчана семдзсят чатыры рэпрадукцыі карцін і партрэтаў, напісаных мастакамі, і па гэтулькі ж дыпціхаў і вершаў С. Шах і І. Катлярова. У большасці выпадкаў гэты арыгінальны творы, а не даважкі да мастацкіх палатнаў. Яны могуць жыць самастойным жыццём.

У наступным раздзеле "Варажбіты насычанай палітры" — два вянікі санетаў і некалькі вершаў С. Шах. Першы вянок санетаў "Перазоў" прысвечаны мастакам і іх творчасці. Не надта мудрагелячы, ужо ў другім санеце паэтэса звяртаецца да жывалісцаў і іх твораў: "Вось Шчаснай ветагна-кідкі нацюрморт, вась Курашовай

спеўны карагод задумных акварэляў у палоне маіх вачэй... Ландарскі... Цнота ранняя вясны... Нямоў... Уласнай восені глыбізны... І Журавовіч... Шыр на зімнім фоне... Сулакоўскі... Хвалі прамяньё скразных між збожжавай скразной залацізны...".

Другі вянок санетаў "Партрэт" прысвячаецца Г. Вашчанку. Не складана здагадацца, што гаворка ў ім ідзе пра партрэт "Санет", на якім мы бачым С. Шах. Ён настолькі ўразіў і ўсхваляваў паэтэсу, настолькі яна была ўдзячная мастаку, што вянок санетаў, здаецца, быў напісаны на адным дыханні. У ім гэтулькі душэўнай цеплыні і жаночай шчырасці, што ўсё гэта нейкім чынам перадаецца чытачам. Мастака паэтэса называе Майстрам. Але не гаворыць, што на партрэце менавіта яна. У вянку санетаў гаворка ідзе пра Яе Вялікасць — Жанчыну!

Два раздзелы вершаў "Я жывопісчы чытаю, как стихи" і "Где чуткий цвет, мерцающая дышит" належаць пяру І. Катлярова. У творах першага раздзела аўтар знайшоў прачулыя словы для мастакоў, якіх добра ведае і з якімі падытрымлівае сяброўскія адносіны. Прысвятчэнне А. Крылова звяртае на сябе ўвагу не столькі рыфмай-амоніям і пэўным сэнсамым каламбурам: "Что хочет он услышать от меня, приличьем неприличьем отменя?", колькі канкрэтнымі жыццёвымі штрыхамі: "Вновь трудное дыханье слышу в трубке, — он в комнате, как в корабельной рубке". У другім раздзеле — развагі і думкі пра жываліс і прызнанне мастакоў. Уражвае, можа, недзе вычытаная, можа, і свая ёмістая па значнасці і глыбіні выснова: "Мешает мастерство, — вдруг понял слишком поздно".

Каб не ідэалізаваць зборнік сямейнага дуэта С. Шах і І. Катлярова "Перазоў", трэба сказаць, што маюцца ў ім і пэўныя пралікі. Але кніжка гэтая стаіць некалькі адасоблена ад тых, што мы звыклі вітаць як паэтычную навінку. Перад чытачом — развагі аўтараў пра карціны мастакоў, сутнасць выяўленчага мастацтва, роздум пра тое, што родніць паэзію і жываліс.

Васіль МАКАРЭВІЧ

Калонка Сяргея ГРЫШКЕВІЧА Аб'ём і якасць



"Ёсць на свеце лішнія людзі, чаму не быць і лішнім раманам?"

Р. Іваноў-Разумнік

Ці задумваліся вы калі-небудзь над тым, чаму адным пісьменнікам, як, скажам, А. Чэхава ці О'Генры, для перадачы задумы дастаткова кароткага апавядання, а іншым і пенталогіі мала? Канечне, можна доўга з сур'эзным літаратуразнаўчым выгледам разважаць, што падобнае параўнанне некарэктнае. Тым не менш, сусветны вопыт на канкрэтных прыкладах яскрава дэманструе мажлівасць увасаблення любой грандыёзнай ідэі на абмежаванай папяровай плошчы. Іншая справа, што за паветнай марай многіх праймаюць з'яўляюцца таўшчэзныя тамы, а то і некалькі, якія нібыта даказваюць прафпрыгоднасць іх заўзятых стваральнікаў. Лічу падобную сітуацыю заганнай, паколькі яна не ўлічвае інтарэсны сучаснага чытача з яго татальным недахопам часу. Але творчыя асобы з абвостраным эгацэнтрычным пачаткам і нястрымным творчым свербам чытацкія густы не ўлічваюць. А шкада. Час няўмольна пакідае шматомных "сачыніцеляў" у забыцці...

У гісторыі беларускай літаратуры налічваецца нямала буйных твораў, у тым ліку аб'яднаных у цыклы, з прэзэнзій на эпохальнасць. На жаль, сёння большасць такіх аповесцей /раманаў нічым, акрамя аб'ёму, не ўражваюць. Што паробіш — далёка не кожны пісьменнік можа быць аўтарам знакамітых і прызнаных "Вайны і міру", "Ціхага Дона", "Рутона Макары", "Сагі аб Фарсайтах"...

Многія творы так і застаюцца "актуальнымі" на лакальнай тэрыторыі. Правінцыйнасць літаратуры адчуваецца ў незнішчальнай кан'юктурнай модзе і драбнотэм'і, калі бясконца апісваюцца бізрасадныя калгасныя будні, гаротная доля жонкі п'яніцы і студэнткае каханне "на бульбе"...

На шчасце, айчынным аўтарам добра разумелі, што для стварэння "эпахальных мастацкіх палатнаў" неабходны не менш эпохальныя падзеі, звязаныя з маштабнымі грамадска-палітычнымі ўзрушэннямі, якія кардынальна мяняюць не толькі лёсы людзей, але і цэлых дзяржаў. У нашым выпадку прадметам аналізу маглі стаць падзеі 1917 года, заходнебеларускага перыяду і Вялікай Айчыннай вайны. У гэтым рэчышчы шчыравалі многія — у меру сціпых здольнасцей і нясціпых задум.

Не зважаючы на заслужаную забран-завеласць Якуба Коласа, варта прызнаць з вышыні сённяшняга часу, што па-сапраўднаму жыццяздольнай аповесцю з ягонаў трылогіі "На ростанях" аказалася толькі першая — "У палескай глушы". І гэты яшчэ добра, бо ў іншых і таго няма. Ці чыталі вы рамана-хроніку ў 4-х частках Ільі Гурскага "Вецер веку", трылогію Рамана Сабаленкі "Іду ў жыццё", дыка з 4-х раманаў Уладзіміра Карпава "На перавале стагоддзя", рамана-эпапею ў 4-х кнігах Міхаса Лынькова "Векапомныя дні", якую сам аўтар называў "апупей"? А можа, прызнайцеся, вы адужалі рамана Івана Мележа "Мінскі напрамак" ці трылогію Івана Новікава "Мінскі фронт"? Думаецца, пра мастацкі выдаткі гэтых расцягнутых твораў лепш закрыткаў сказаць Час. Беспамылкава і неабвержна.

У пэўнай ступені гэта датычыць і шэрага іншых буынафарматных твораў. Так, найбольш удалым у пенталогіі Івана Шамякіна "Трывожнае шчасце" лічацца першыя тры аповесці — "Непаўторная вясна", "Начныя зарніцы" і "Агонь і снег". З "Палескай хронікі" Івана Мележа вылучаецца рамана "Людзі на балоце". Астатнія — "Подых навалніцы" і "Завеі, снежань" — падаюцца менш дасканалымі. Не з'яўляецца творчай удачай і трылогія Барыса Сачанкі "Вялікі Лес".

Вячаслаў Адамчык напісаў тэтралогію ("Чужая бацькаўшчына", "Год нулявы", "І скажа той, хто народзіцца...", "Голас крыві брата твайго"), Іван Навуменка стварыў трылогію ("Сасна пры дарозе", "Вецер у соснах", "Сорак трэці"), а ў творчай спадчыне Івана Чыгрынава маецца пенталогія ("Плач перапёлкі", "Апраўданне крыві", "Свае і чужыя", "Вяртанне да віню", "Не ўсе мы згінем"). Пры лобой інтэрпрэтацыі мастацкіх вартасцей гэтых раманаў яны з'яўляюцца цікавым дакументам свайго часу.

Жыць вершам

Да творчасці Уладзіміра Рунцэвіча, рабочы Пухавіцкага льнозавода, спрычыніўся яшчэ за школьнай партай. Пісаў вершы пра сям'ю і вучобу, пра вясеннія ручаі і любімую Цітаўку. У паэзіі Уладзіміра, насычанай пахам травы і чырвоным колерам рабін, ужо вымалёўвалася постаць лірычнага героя, няўрымслывага, заклапочанага лёсам прыроды і навакольнага асяроддзя.

Паэтычныя спробы аўтара ўхваліў мясцовы літаратар, пісьменнік Захар Бірала. Ён адзначыў гумарыстычнае накіраванасць твораў Рунцэвіча, параў зварнуцца ў райгазету. Рунцэвічу-пачаткоўцу папашчалі: у рэдакцыі "Пухавіцкіх навін" яго сустрэлі прыхільна. І неўзабаве вершы У. Рунцэвіча пачалі з'яўляцца на старонках рэспубліканскіх газет і часопісаў. Друкаваліся і ў газеце "Літаратура і мастацтва". А потым была першая кніжка.

І вось новы паэтычны зборнік Уладзіміра Рунцэвіча "Шчасце, шчасцейка", выпушча-

ны ў Мінску выдавецтвам "Кнігазбор" у мінулым годзе. Жыццесцярджальны пафас твораў зборніка сведчыць пра пошукі паэта гармоніі прыроды і чалавека. Складанае ў простым, сцвярджае аўтар, незвычайнае ў звычайным.

Што шчасце?

Хату збудаваць.

Што шчасце?

Сына ўздаваць.

І дрэва пасадзіць увосень.

Чаму так многа ў Бога просім?

Зажуранага настрою мала. Ідзіце ў лес, паслухайце, як звініць сасна, патрымайце голку бярозавую ў сваіх руках... Паспрабуйце, далучыцеся, адчуіце, спасцігнеце, зразумеіце, — даводзіць аўтар.

Новы зборнік Уладзіміра Рунцэвіча, такім чынам, тычыцца праблем разумення лірычным героем сэнсу чалавечага быцця. Акалічнасць важная: зрээ паэтычнага светапогляду, дадзены аўтарам, абумовіў

стылявую афарбоўку твораў, умоўна-асацыятыўную вобразнасць ягоных вершаў.

Пабегчы ўслед за лёгкай страказой. Падгледзець нараджэнне кветкі. Алячыся палыноваю слязоў.

Якое ж цуда гэта!

Аўтар зборніка не выходзіць за межы чатырохрадкоўя, пэўным чынам наступуючы паэтыку японскага хоку. Зместам сваіх вершаў, напоўненых сляхавымі і зрокавымі асацыяцыямі, і адказаў Уладзіміра Рунцэвіча на пытанне: жыццё чалавека на зямлі — вялікая каштоўнасць. Ведайце пра гэта, памятайце, — сфармуляваў ён у выніку — адкрыццё чалавекам гармоніі вечнага пачынаецца толькі ў выніку паспяхіснага асобай непаўторнай прыгажосці і ратавальнага характава роднай Бацькаўшчыны.

Паэт з Пухавіччыны ступіў на паэтычную дарогу. Ён яшчэ ў пошукі. Можна прапакнуць У. Рунцэвіча за злоўжыванне дзеясловаў рыфмай. Але ёсць галоўнае: захопленасць светам фарбаў і чысціней чалавечых пачуццяў.

Браніслаў ЗУБКОЎСКІ



Уладзімір
ПАЎКОВІЧ

Неяк жа будзе...

Даўно памёрлы класік настаўляе
Мяне на шлях любові, дабрыні...
А лёс са мной, як хоча, так гуляе,
Не патлумачыўшы ані
Мне сэнс гульні...

Раблю хады без жаднага разліку,
І бачу сам яскрава: прайграю...
Жыву між смерцю і жыццём
на стыку,
Душу сваю надзеяй не гаю.

Вакол такія ж чэзнуць небаракі,
Не ведаючы, для чаго жывуць...
Гляджу на неба і шукаю знакі,
Якія мяне ў вечнасць пазавуць.

Усё выдатна!

Ўсё спаракнела і няма ратунку...
Усё, што пела, сёння анямела.
Друкуюць вершы трэцяга гатунку,
О, колькі мух на іх ужо насела!

Затое не пакрыўджаны ніводзін,
Затое прыгажуні ўсе ў пашане.
Усё ў парадку ў галіне паводзін...
Пытанні ёсць?
Выдатна ўсё, славяне...

А ружы цвітуць...

Як гожа ружы зацвілі ў гародзе!
Раса блішчыць, як дыямант,
на кропе.



Таццяна
СІВЕЦ

Мне хацелася піць
сваё шчасце па кроплі,
мне хацелася быць
незвычайнай і крохкай.

Як ты,
толькі не са шкла.
Гэта значыць, не ўздрыгваць
на выбухі крокаў,
дараваць усе крыўды з эпохі Барока
ды тых
дзён, дзе цябе знайшла.

Сустракаю твой позірк,
як срэбную кулю,
забываюся, хто я, не помню, адкуль я,
калі
ты мяне завеш.
Ні віной, ні каханнем
не сплаціш рахункі,
я даўно не чакаю, але рызкую
спаліць
сэрца сваё — у верш.

Гэта ўжо не Сансара, а чортава кола!
Я знаю, што мне не да твару
быць кволай.

Мой крык,
быццам аксаміт.
Больш не веру ў варожбы,
вяртанне і золак.
З маіх вокнаў ужо вылятаюць анёлы
ў Парыж.
Сэрца на ўспамін?
Бяры!

Я ўрастала ў цябе, як трава
прарастае ў асфальт,
хацела сысці, але чула пшчотнае: "Halt!"

Паэты сёння анідзе не ў модзе —
Ні ў Афрыцы, ні ў Штатах,
ні ў Еўропе.
Мяне ж, паверце, землякі чытаюць,
У полі, пад павецію, у канторах.
Сустрэўшы ж, павітаўшыся,
пытаюць:
"Скажыце, дзядзька,
ёсць яшчэ ў вас порак?"
Кажу: "А як жа?
Гэта ў нас нязводна!
Я нездарма з'ядаю восем яек!
І потым адчуваю сябе годна...
З кабетамі — паэт я,
З начальствам — прэзаік".

Пацёмкі

З цяжкасцю ўлажу ў нечую думку,
За што б ухапіцца,
дзе тут цаё?
Бы вытрасаю вялікую сумку,
Між жончыных рэчаў
шукаю сваё.

Вельмі загадкава, дужа туманна,
Не бачыць дэталю
знявераны зрок.
Не ацаніў я мудронага пана.
Загадкі.
Таемнасці.
Сэнсавы змрок.

Ку-ку

Праз парог ступі, і — ты нідзе,
Больш не палюбуешся красой.
Што там за вахлак ідзе-брыдзе
Час ад часу ўзмахвае касой?

Гэта не вахлак, а цётка Смерць,
Выйшла ў свет, заплямлены віной.
Месячык падрас ужо на чвэрць.
А ў цябе тры чвэрці за спіной.

Павітайся з Цётхнай, стары,
Будзеш гжэчны, дасць табе руку.
Толькі лішніх слоў не гавары,
Слухай развітальнае "ку-ку..."

Мяне перашыў (каб мякка)
на левы бок,
і з гэтага боку гледзячы,
ты быў праўдзівы бог.

Гэта крыху балюча,
ведаеш: з іголкамі — унутры,
ды ўсе мае крыкі, верны мой,
смела дзялі на тры.
Я напала б ветразі ўздыхам,
ды ўсё дарма —
зашмарга не трымае гэтак,
як ты трымаў.

Нібы дзіця зарумзанае,
згубленае, за руку...
(Хаця куды я, добры мой,
ад цябе ўцяку?)

Рэкі мае ўпадалі золатам — у далонь,
покуль вусны твае
вучыліся прамаўляць: "Далоў".

Страчаны незваротна,
са стромы ў прадонне-яр
паляціш, на сэрцы маім надрапаўшы
позіркам: "Тут быў я"...
Я ж была шытаю льялкай
з малітвай замест душы...
А ты мяне перашыў.

Толькі і справы — выжыць!
(Гэткай не на пасада.)
Мне б сваю долю вышыць
срэбрам на паясах.
Мне б на усе пытанні
ўсмешкаю адказаць
ды навучыцца танчыць
на вастрыі ляза.
Каб маім снам — да рання —
берагу не знайсці,
каб аніхто не раіў,
быць мне самотнай ці...
Добры мой Усявышні,
дай мне, што хочаш сам,
покуль мой любы выжалам
гойсае па лясках!..

Завялі валожкі
і перліны сыплюцца долу...
І болей не знаю,
як шлях да святання адолець.

Шукаю сябе...

Я так і не знайшоў сябе —
Відаць, не там шукаў.
Набіў гузоў я на ілбе,
І лёс адмацоўкаў.

Я пошукі перапыніў,
Сказаў сабе: "Амбец!"
Заснуў і хлапчука сасніў,
Што з вёсачкі
Дварэц.

І я разгаварыўся з ім,
Пытаўся пра жыццё.
У вочы лез
мне едкі дым,
Іх рэзала асцё.
І прачыналася ў журбе
Збалелая душа.
"Вось і знайшоў
ты сам сябе...
Паплач, паплач спярша..."

Без мяне...

І мяне адпяюць і праводзяць,
А жыццё будзе далей ісці.
Маладзіцы дзяцей народзяць,
Будзе жыта на ніве цвісці.

І дзяўчына на першым сене
Вусны смяглыя разамкне.
І спрасуецца ноч у імгненне.
Толькі ўсё гэта без мяне...

Антыпод

Не заблудзіся ў сабе —
Будзь матчынай
веры верны —
Чуеш: над вухам сапе
Твой антыпод ненажэрны.

Ён сочыць штоночы, штодня
За светлай людской праявай.
Адвечная фарбаў гульня:
Белай і
Чорнакрывавай.

Сталёвыя словы
ламаюць разлічанасць рухаў.
Я болей не веру
ў каханне падчас
завірухаў.
Так проста змірыцца
з хваробаю і цішынёю,
Маўчанне маё
наліваецца сокам вішнёвым...
Нябесным алоўкам
на снезе пранізліва-зімным
Пішу я — "ЗІМА",
а назаўтра чытаю —
"РАДЗІМА"!

Так балюча,
што нават няможна крычаць — хай
па сэрцы гарцуюць
няспынна гарачыя коні...

Гэты акорд — заключны
і я чайкай
зняможанай падаю
на тваё падваконне.

У пустых калідорах
курчыцца цішыня,
цячэ
і звяваецца лесвіца —
у пяццю...
Гэй! Хто тут жывы?!
Ці не я?..
Шэпча на вуха нехта:
"Ляці хутчэй —
можа, злаўлю..."?

Вецер сарве
і паставіць у сіні вазон
сонца-кветку —
капрызлівую паланянку...
Калі не ратуе верш,
уратуе лязо
(не так, скажаце,
дзядзька Янка?)...

Скалела,
ды гэта нічога... Там,
дзе мяне няма,
сонечна і спакойна.
Там — лета.
Пастскрыптур
ва ўсіх лістах:
"Забяры мяне...
З падваконня".



Ліда
НАЛУКА

Дэбют

Ліда Наліўка — студэнтка
філалагічнага факультэта БДУ.
Вершы друкаваліся ў часопісе
"Малодосць". У штотыднёвіку
"Літаратура і мастацтва" —
упершыню.

"Бязрукая!" —
грукае
кубак
з падлогі.

"Бяздумная...",
думаю.
Вось дзе
загадка.

"Бяздушная" —
душна мне
побач
з табою

бессань
ці
бессэнсоўнасць?..

Піць віно тваіх сноў
і шукаць колер болю.
Дзе ты, мой птушкалоў?
Трапіў сам у няволю?

Сталі горкімі сны,
боль, зусім ужо хатні,
мае колер вясны —
колер сценаў вар'ятні.

руны дрэваў ўкрыжавалі поўню
і павольна цягнуцца на поўнач
і паўсюль на
пыльным небасхіле
павуцінне

адбіткі пальцаў на ваконным шкле.
за шклом — ліхтар,
маўчанне штучнай поўні.
і водар кавы, тонкі і няўлоўны,
нібыта павязь з рэчаіснасцю, але...

адбіткі пальцаў на ваконным шкле.
шукаю выйсця, пранучы прасторы.
хоць і ў калодзежы, але не бачны
зоры,
каб выдыхнуць ім "...ну, і што далей?!"

адбіткі пальцаў на ваконным шкле



Фота Раісы Марчук

Аўтограф



Увесць кніжны кантынент

Прачытаўшы аўтограф, які ў маім нататніку пакінуў для "Кніжнага свету" Адам Мальдзіс, зразумела: гэта найлепшы водгук: "Добра, што нарэшце з'явілася выданне, у якім, нібы ў люстэрку, бачны ўвесць сённяшні беларускі кніжны кантынент". А на словах даследчык дадаў: "Я пра такую газету марыў даўно"...

увогуле планаў няма. Таму што яны не ведаюць, выйдзе кніга ці не, ці будзе ў яе фінансаванне. Цяпер нельга сачыць за кніжным патокам, а ён узрастае! Я цяпер рэдагую матэрыялы па літаратурных мясцінах Беларусі для часопіса "Маладосць" і бачу, што кожны год патак літаратурнай інфармацыі, у тым ліку па Беларусі, узрастае ці не ўдвай. Да таго ж мы вельмі часта пра нейкую кнігу даведваемся з вялікім спазненнем, калі яна ўжо даўно прададзена. І многія кнігі застаюцца па-за ўвагай.

Таму наставораны "Кніжны свет" вельмі важны. Цяпер я маю магчымасць сачыць за тым, што выдадзена, па бібліяграфічным раздзеле. Хай інтэлігенцыя ведае, якія кнігі ў нас выходзяць.

— **Што вы чытаеце цяпер? Традыцыйна мы пытаемся ў нашых суседзяў, ці была тая кніга, якая паўплывала на ваш лёс?**

— Ведаеце, такіх кніг было многа. У дзяцінстве ў мяне было жаданне прачытаць усё. Пасля вайны ды акупацыі кніг было вельмі мала і фактычна ўсё тое,

што я мог дастаць у суседзяў, альбо потым у школьнай бібліятэцы, вельмі хутка прачытаў. У мяне тады з'явілася ідэя-фікс: прачытаць усё, што выдадзена. І я да сёмага класа запісаў змест кніг, каб не забывацца пра іх, у сшытак. Потым зразумеў, што гэта немагчыма. А ў наш час гэта абсалютна немагчыма!

Што я чытаю? — Пераважна тое, што напісана нашымі суайчыннікамі. Цяпер толькі што закончыў чытаць кнігу пра нашу дыяспору, выдадзеную ў Нова-Сібірску. На жаль, для душы чытаць часу зусім няма. У мяне вялізны стос — кніжак дваццаць, якія трэба адрэцензаваць. Часам на сон, праглядаючы "Польмя", "Маладосць" і, зразумела, "ЛіМ", нечым захопіўся і чытаеш.

— **Можа б вы вызначылі самага, на ваш погляд, рамантычнага героя ў беларускай літаратуры?**

— Мне падаецца, такая асоба ёсць у Караткевіча. Можа, цяжка сказаць якраз пра гістарычную асобу. Мне б хацелася сказаць, што гэта той Кастусь Каліноўскі, які ў раманах "Каласы пад сярпом тваім".

Але там ён яшчэ эпізадычная фігура. А вось ужо Хрыстос, які воляй аўтара стаў героем рамана "Хрыстос прыязмліўся ў Гародні", — гэта, уласна кажучы, ува-сабленне ўжо народных імкненняў. Мне здаецца так... Увогуле, Уладзімір Караткевіч зрабіў пераварот ува мне. Мы не-як сядзелі каля крыжа ў мяне на радзіме, на Астравеччыне. Хадзіла легенда, што і Кастусь Каліноўскі каля гэтага крыжа не мог не быць. І Караткевіч мне гаворыць: а давай напішам на адну і тую ж тэму два творы. Паводле мясцовай легенды. Так нарадзілася ў мяне аповесць "Восень па-сярод вясны". А Караткевіч пачаў пісаць аповесць "Крыж Аняліна", напісаў першы раздзел, а потым яго павярнула ў бок Вялікай Айчыннай вайны і гэта засталася незакончаным творам, у трэцім томе Караткевічавага васьмітомніка ён ёсць. А ён рады быў, што нешта атрымалася ў мяне.

Дарэчы, ёсць адзін верш, напісаны фактычна Уладзімірам Караткевічам, як прадаўжэнне верша Уладзіслава Сыракомлі. Ад верша Сыракомлі "Ужо птушкі пяюць усюды" засталіся толькі два куплеты, можа быць, больш і не было. Караткевіч рашыў напісаць да яго працяг. Напісаў, і ніхто пра гэта не ведаў. І потым, калі толькі я ўбачыў, што гэты верш хочучь уключыць у збор твораў Уладзіслава Сыракомлі, на адной з навуковых канферэнцый я ва ўсім прызнаўся. Цяпер гэты верш можна ўключыць і ў збор твораў Сыракомлі з прыліскай, што адна частка напісана Караткевічам, і ў збор твораў Караткевіча. Так часам з'яўляюцца містыфікацыі.

**Ірына ТУЛУПАВА
Фота Марыны Веслухі
Калаж Віктара Калініна**

Вітрына



"Раніца" ў Гродна

У кніжнай краме горада над Нёманам нядаўна прададзена кніга "Язык цветов и русский травник"... за 679 тысяч рублёў

Кнігарня "Раніца" ААТ "Гроднакніга" — напэўна, самае любімае месца гродзенскіх кнігалюбаў: размешчана яна ў цэнтры Гродна, ды і асартымент кніг, прадстаўленых тут, уражвае разнастайнасцю. І не дзіўна — гэта ж самая вялікая кніжная крама ў горадзе. Яна з'яўляецца апорным пунктам выдавецтва "Мастацкая літаратура" і паспяхова працуе з 1962 года.

шмат. "Мы нядаўна прадалі кнігу, — прыводзіць прыклад Алена Іванаўна, — якая каштавала 679 тысяч рублёў. Вельмі прыемна, калі прыходзяць у краму людзі, якія сапраўды любяць кнігу, чытаюць і купляюць і класіку, і сучасную літаратуру".

Для папулярнасці кнігі і акцэнт у асобныя выданні, у "Раніцы" пастаянна дзейнічаюць тэматычныя выставы, а аб'явы на ўваходзе інфармуюць наведвальнікаў пра навінкі, што паступілі ў продаж у апошні час. У дзень майго наведвання кнігарні тут дзейнічала адмысловая выстава "3 днём нараджэння, кніга!", якая інфармавала пра юбілей любімых кніг. Супрацоўнікі кнігарні сабралі дадзеныя пра самыя вядомыя творы, зрабілі выбарку, калі яны былі напісаны ці выдадзены ўпершыню. Напрыклад, "Дон Кіхот" ў гэтым годзе спаўняецца 405 год з дня напісання. Першапачаткова планавалася, што выстава будзе насіць інфармацыйны характар: не для рэалізацыі тавараў, а для

пашырэння кругагляду наведвальнікаў. Але так атрымалася, што ў той дзень пакупнікі звярталі ўвагу і набылі кнігі менавіта з гэтай выставы.

У "Раніцы" пастаянна працуюць выставы альбомаў, і краязнаўчай літаратуры "Мая Беларусь" і "Мой горад". Неабходнасць існавання такіх паліц тлумачыць Алена Белавусава: "Мы знаходзімся ў цэнтры горада, таму, асабліва ўлетку, да нас наведваюцца шмат турыстаў, якія набываюць брашуркі, буклеты. І мы стараемся папаўняць асартымент такой літаратуры: альбомаў па гарадах, абласцях Беларусі, кніг пра нашу архітэктару, нашу культурную спадчыну (на паліцы я заўважыла і нядаўна выдадзеную кнігу Армэна Сардарова і Адама Мальдзіса "Даўняя Беларусь: 3 настальгія аб мінулым". — М. В.). Гэта тое, што карыстаецца попыткам і не толькі сярод замежнікаў, але і сярод жыхароў нашага горада. Крама самая вялікая, і мне ўяўляецца, што тут па-

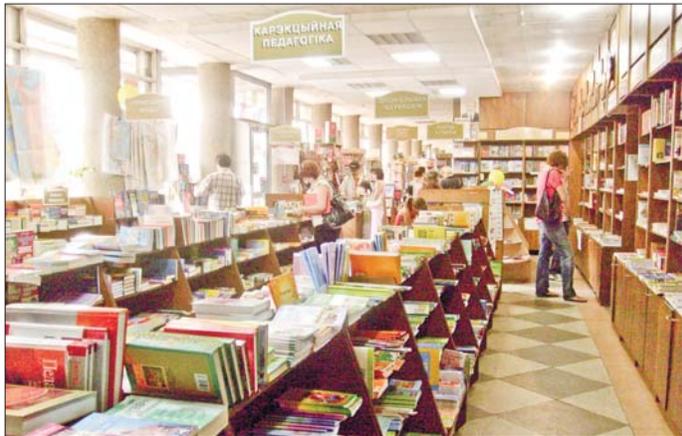


вінна быць усё. Тое, што нельга знайсці ў іншых кнігарнях горада, тут павінна быць абавязкова. Хочацца верыць, што ў нас з'явіцца новыя кліенты, і вельмі прыемна, што мы маем пастаянных пакупнікоў, якія любяць кнігу.

Марына ВЕСЛУХА

На здымках: загадчыца крамы Алена Белавусава; акцыя "3 днём нараджэння, кніга!"; у ганглёвай зале; кнігарня "Раніца".

Фота аўтара



Кнігарня "Раніца" — гэта тры вялікія светлыя ганглёвыя залы (вучэбная літаратура; дзіцячая і мастацкая кніга; калінарыя, мастацтва, псіхалогія); аддзел канцтавараў; ветлівы і дружны, актыўны калектыў. "Раніца" — кніжная крама універсальнага тыпу, і мы стараемся, каб усё новае, што з'яўляецца ў беларускіх выдавецтвах, адразу ж трапіла і на нашы паліцы, — расказвае загадчыца кнігарні Алена Белавусава. — Для зручнасці прадукцыя кожнага айчынага выдавецтва размешчана на асобных паліцах".

Самае прыярытэтнае месца ў краме — пры ўваходзе — займае беларуская літаратура. І такі ганглёвы крок здаецца цалкам лагічным: айчынная выданні запатрабаваны ў наведвальнікаў "Раніцы". "Але, — дадае Алена Іванаўна, — хацелася б, каб асартымент сучаснай беларускай літаратуры і нашай класікі быў больш разнастайным, бо яна дастаткова папулярная сярод чытачоў".

А пастаянных наведвальнікаў у "Раніцы" сапраўды шмат. Сюды прыходзяць і тыя, хто цікавіцца кнігай, і выпадковыя пакупнікі, людзі, што трапляюць у кніжны магазін першы раз і здзіўляюцца: "Якая крама! Я ўсё жыццё пражыў у Гродне і не ведаў, што ёсць такая кнігарня!".

У "Раніцу" як самую вялікую кнігарню горада звычайна ідуць па літаратуру дарагу, падарункавую, і яе тут сапраўды

Час чытаць

Сапраўдныя суразмоўцы



Беларусы называюць творы, што паўплывалі на іх светаўспрыманне, і расказваюць пра свае чытацкія густы.

Г а ц ц я н а Шэляговец, дырэктар Літаратурнага музея Максіма Багдановіча:

— На сённяшні дзень вельмі запатрабаванымі і свечасовымі, важнымі ў маім светаўспрыманні можна назваць раманы Паула Казьмо. Яны для мяне — як сапраўдныя суразмоўцы, бо даюць адказы на шмат пытанняў, якія, магчыма, я нават сабе і не задавала. У чымсьці спрачаюся з аўтарам, штосьці мяне абурала, але потым усё ж пераконваюся, што, можа, сапраўды так. Апошняя кніга Казьмо, якую я прачытала, — “Д’ябал і сеньярыта Прым”. У кожным з нас ёсць пачатак добра і зла, і мы можам штосьці пакласці ў скарбонку Д’ябла, але ў нашых магчымасцях зрабіць над сабой выслак і нечакана перавярнуць усё так, каб тое, што першапачаткова здавалася злом, усё ж такі сталася добром.

Мой любімы аўтар — Максім Багдановіч. Вельмі прыемна назіраць зборнікі, укладзеныя іншымі людзьмі. У кожнага чалавека, вядома, сваё суб’ектыўнае бачанне, таму пад настрой ці нейкую думку ён укладае ў зборнік адпаведныя вершы. І не заўсёды ў гэтыя зборнікі трапляюць шырокавядомыя творы М. Багдановіча. Тут можна напаткаць і адносна малавядомыя вершы, і яны вельмі цікавыя, геніяльна напісаныя. У гэты момант я шчыра радуся. Творы Максіма Багдановіча можна перачытваць бясконца, яны ўсе невялікія па аб’ёме, таму дастаткова 10-15 хвілін пачытаць, каб яшчэ раз пераканацца, які геніяльны наш паэт, які талент быў укладзены ў гэтага маладога чалавека.

Запісала **Марына ВЕСЯЛУХА**

Друкарскія справы

Да флексаграфіі — рукой падаць

Друкарня “Перамога”, што і цяпер паспяхова працуе ў горадзе Маладзечна, была створана ў 1944-45 гг. і першапачаткова знаходзілася ў Вілейцы. З 1947 года тады абласны “Дом друку” быў перанесены ў Маладзечна. Сёння прадпрыемства выконвае заказы рознай складанасці і аб’ёму: ад візітовак і рэкламнай прадукцыі да кніг і часопісаў у розным афармленні. Пра асаблівасці працы сучаснай друкарні, пра планы па мадэрнізацыі тэхнічнай базы — наша гутарка з дырэктарам друкарні “Перамога” Мікалаем Мінцом.

— **Мікалай Сцяпанавіч, друкарня “Перамога” працуе ўжо каля 65 год. За гэты час на прадпрыемстве, напэўна, склаліся свае традыцыі...**

— За ўсю гісторыю існавання яно было адным з вядучых прадпрыемстваў горада, прадпрыемствам з добрымі традыцыямі, з высокай ступенню сацыяльнай абароненасці работнікаў. Калектыву неаднаразова быў лідэрам наватарскіх спраў, што адбываліся ў Маладзечне. Друкарня паступова папаўнялася кваліфікаванымі кадрамі, спецыфічнымі для рэгіёна, бо спецыяльнасць паліграфіста паграбуе асаблівых навыкаў, а ў час, калі друкарня толькі пачынала дзейнасць, тады Мінскі тэхналагічны інстытут не рыхтаваў кадры ў дастатковай колькасці і з навыкамі, якіх патрабавала хуткае развіццё паліграфіі. Сённяшні наш калектыв — высокакваліфікаваныя інжынерна-тэхнічныя работнікі і работнікі іншых прафесій.

— **З якімі цяжкасцямі сутыкаецца друкарня ў працы?**

— Увесь час з’яўляюцца новыя віды абсталявання, і не ўсе паліграфпрадпрыемствы паспяваюць ісці ў нагу з часам. Новыя высокатэхналагічныя машыны з’яўляюцца на рынку кожныя 5 год. На жаль, сёння пахваліцца абсталяваннем мы не можам. Ёсць друкарні ў сістэме Міністэрства інфармацыі, якія я з пачуццём добрай зайздасці магу назваць узорам для нас, каб імкнуцца і да іх паказчыкаў, і якасці працы з кліентамі. Гэта Полацкая друкарня “Спадчына Ф. Скарыны”, Бабруйская друкарня імя А. Т. Непаргодзіна, ААТ “Чырвоная Зорка”.

Да 2008 года бланкі складалі прыкладна 60 працэнтаў удзельнай вагі ўсёй прамысловай прадукцыі, якую выпускала прадпрыемства. Але па аб’ектыўных прычынах яны былі размешчаны часткова ў друкарні Гознака. Таму сёння калектыву знаходзіцца ў пошуку новай прадукцыі.

— **На вашу думку, што можа стаць заменай?**

— На сённяшні дзень гэта ў асноўным кнігі. Хоць сама літаратура, зыходзячы з аналізу, стала менш запатрабаванай. Тым не менш ёсць сур’ёзныя заказы, і, я думаю, гэты традыцыйны накірунак мы захаваем і будзем яго развіваць, бо наша абсталяванне і спецыялісты гатовы да гэтай працы. Але ў той жа час на вытворчасці шмат і ручной працы, на жаль, няма ні аўтаматаў, ні паўаўтаматаў, што выбаляюць вокладку для кнігі. Гэта, адпаведна, накладае адбітак на цану. У той жа час пасля набывання новага абсталявання з усіх работнікаў, задзейнічаных на пераплётным участку, дзевяццаць пакідаць прыкладна 20 працэнтаў. А для Маладзечна праблема вывалення рабочай сілы актуальная, у горадзе не шмат прадпрыемстваў, куды гэтыя людзі маглі б уладкавацца.

— **Якую прадукцыю, акрамя кніг і бланкаў, выпускае друкарня?**

— Прадпрыемства займаецца вытворчасцю і тавараў народнага спажывання: бланкатаў, шпэткаў, журналаў розных фарматаў і найменняў, календароў, плакатнай прадукцыі, лістовак. Прымаем дробныя заказы, вырабляем візіткі, бланкеты, запісныя кніжкі. Друкарня мае фірменны магазін, дзе прадстаўлены асноўныя віды прадукцыі. Супрацоўнічаем з аб’яднаннем “Глобус”, што знаходзіцца ў сістэме Міністэрства адукацыі, робім заліковыя кніжкі, журналы. Выпускаем мы і газетную прадукцыю, 5 раённых газет друкуюцца ў нас. У гэтым накірунку ёсць задумкі па мадэрнізацыі, плануем набывць новае ратацыйнае абсталяванне, каб забяспечыць шматколернасць друку, што цікавіць і супрацоўнікаў газет, і падпісчыкаў.

— **З якімі выдавецтвамі друкарня “Перамога” супрацоўнічае?**

— Традыцыйна добрыя адносіны маем з выдавецтвамі “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”, “Вышэйшая школа”, “Беларусь”, “Мастацкая

літаратура”, “Народная асвета”, шэрагам прыватных мінскіх выдавецтваў. За апошнія гады мы наладзілі цесныя сувязі з Выдавецтвам Беларускага Экзархата. Спадзяюся, адносіны складуцца і з РВУ “Літаратура і Мастацтва”, у гэтым накірунку ўжо ёсць добрыя напрацоўкі.

— **У цэлым, як бы вы ахарактарызавалі развіццё рынку паліграфіі ў Беларусі?**

— Рынак паліграфіі дастаткова шырока развіты ў нашай краіне, але склалася так, што ўсе ноў-хаў сферы ў большай ступені аказаліся ў прыватных руках. Сёння паліграфія арыентавана на масавую, малатыражную і хуткую вытворчасць, маштабы ж выраб прадукцыі, на які і скіравана наша друкарня, не актуальны. У міні-салоне, што існуе на нашым прадпрыемстве, ёсць маленькія машыны, што даюць не горшую якасць, але апэратыўны вынік. За гэтым — перспектыва. Але многія друкарні, што працуюць сёння, былі арыентаваны на выпуск вялікіх тыражаў, таму рынак ў гэтым плане складаецца не на іх карысць. Нават у нашым горадзе ёсць некалькі міні-салонаў, што забяспечваюць апэратыўнае выкананне заказаў, а якасць прадукцыі не горшая, чым мы робім. Яны больш мабільныя, больш апэратыўныя і ў плане замены абсталявання.

Таму і нам трэба набываць абсталяванне, разлічанае на апэратыўнасць, а не на тыраж. Але ў гэтым выпадку ёсць небяспека, што прадпрыемства ператворыцца выключна ў салон апэратыўнай паліграфіі. Чаго не хацелася б дапускаць, бо будучыня за друкарнямі, што выпускаюць прадукцыю вялікіх аб’ёмаў. Гэта больш высокарэнтабельны накірунак.

— **Напэўна, міні-салоны з’яўляюцца вашымі канкурэнтамі на рынку?**

— Гэта не так. Яны займаюць сваё месца на рынку, і яно іх задавальняе. Нас жа міні-салоны стымуюць арыентавацца на прадукт, які ў іх больш запатра-



баваны. Нават дзелавое супрацоўніцтва атрымліваецца.

— **Ці вылучаецца прадукцыя друкарні “Перамога” з пункта гледжання цань?**

— За кошт вялікай удзельнай вагі ручной працы, асабліва на выпуску кніг, наша прадукцыя крыху даражэйшая, чым у некаторых прадпрыемствах Мінска, але “Перамога” можа даць апэратыўнасць і забяспечыць дастаткова высокую якасць. Так акупаецца невялікае разыходжанне ў цане, тым больш, што практыкуем дастаўку не толькі па Маладзечне, але і ў іншыя гарады Беларусі. Гэта вялікі плюс, каб сумесную працу выбудоваць на ўзаемавыгадных асновах.

— **Мадэрнізацыя абсталявання друкарні плануецца ў хуткім часе?**

Даследаванні рынку пацвердзілі актуальнасць і мэтазгоднасць развіцця для Маладзечанскага рэгіёна такіх накірункаў, як высокая якасць поўнаколеравы і флексаграфічны друк. У адпаведнасці з гэтым разглядаецца пытанне аб набывцці адпаведнага абсталявання. Для гэтага будзе задзейнічаны дапушчальны для нас банкаўскі інструментарый. Для зніжэння сабекошту кніжнай прадукцыі плануем набывць машыну, якая вырабляе кніжную вокладку, што дазволіць знізіць і долю ручной працы. Калі казаць пра мадэрнізацыю, якая чакаецца ў друкарні, калектыву ускладае вялікі надзеі на разуменне і маральную падтрымку з боку Міністэрства інфармацыі краіны.

У 2011 годзе ў Маладзечне пройдзе рэспубліканскі фестываль-кірмаш “Дажынкi”, і я ўпэўнены, што падрыхтоўка да гэтай падзеі — добры стымул не толькі для прывядзення ў парадак будынкаў, асобных участкаў друкарні, але і для дасягнення больш высокіх вынікаў у працы.

Гутарыла **Марына ВЕСЯЛУХА**

Фота аўтара

Інтэрнет-рэсурсы

Ствараем сюжэт — адным націсканнем кнопкі

Тым не менш пазіцыя слова як асноўнага носьбіта інфармацыі засталася непахіснай. Але ўзнікненне яшчэ адной прасторы — віртуальнай — значна паўплывала на тое, што найперш базіруецца на слове, фактычна з’яўляючыся ім самім. Гэта — і мастацкая літаратура, і яе навуковае вывучэнне.

Яшчэ зусім нядаўна чалавек меў магчымасць спажываць толькі той корпус мастацкіх тэкстаў, які быў у наяўнасці на даступнай яму тэрыторыі. Магчымасці ўзрасталі па меры павышэння адміністрацыйнай значнасці таго ці іншага населенага пункта. Але існаванне ў многіх краінах, у прыватнасці ў Савецкім Саюзе, палітычнай цензуры абмяжоўвала тыя магчымасці, бо доступ да інфармацыі, у тым ліку мастацкага плана, быў абмежаваны.

Эпоха Інтэрнета, зламаўшы ўсе бар’еры, здзейсніла рэвалюцыю ў распаўсюджванні твораў прыгожага пісьменства. Маштаб колькасці тэкстаў, даступных сёння людзям паспалітаму, інакш як глабальным нельга назваць. Абмежаванасць у іх спажыванні ўзнікае ўжо з іншага боку. Яна абумоўліваецца інтэлектуальнымі магчымасцямі чалавечага суб’екта (перадусім веданнем моў) і наяўнасцю ў яго часу.

З узнікнення сусветнага сеціва паўстала незлічона колькасць электронных

На працягу гісторыі чалавечай цывілізацыі шляхі абмену інфармацыяй удасканаліваліся. У галіне навукі да ХХ стагоддзя існавалі разнавіднасці вуснай і пісьмовай/надрукаванай перадачы ведаў: лекцыі, трактаты, кнігі, публікацыі ў перыядычных выданнях (з’явіліся ў эпоху Асветніцтва і сёння маюць ролю апэратыўнай рэпрэзентацыі навуковых дасягненняў). З’яўленне Інтэрнета спарадзіла якасна новыя магчымасці ў перадачы і распаўсюджванні ведаў.

бібліятэк. Першыя беларускамоўныя бібліятэкі ўзніклі ў віртуальнай прасторы год дзевяць таму. Аднак яны традыцыйна характарызуюцца параўнальна бедным корпусам тэкстаў: на беларускай мове іх на парадак меней, чым у народаў, якія саступаюць беларусам па колькасці насельніцтва. Як паведамляе даследчык мовы, супрацоўнік Фізіка-тэхнічнага інстытута Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Ф. Піскуноў, ёмістасць беларускамоўнага Інтэрнета складае каля 3,77 млн. старонак, у тым ліку ў нацыянальным дамене “by” — каля 0,66 (для параўнання: ёмістасць дамена Македоніі — 9,3 млн. македонскамоўных старонак, Латвіі — 34,5 млн. латышскамоўных старонак, Эстоніі — 71,9 млн. эстонскамоўных старонак, Украіны — 24,1 млн. старонак на ўкраінскай мове).

Тэхналогіі сеткі Інтэрнет гарманічна сінтэзаваліся з эпохай постмадэр-

ну, якая пануе ў мастацтве апошнія некалькі дзесяцігоддзяў. Літаратура, з даўніх часоў карыстаючыся спасылкамі і адсылкамі да іншых тэкстаў і кантэкстаў, з лёгкасцю падхапіла сцяг гіпертэкставых магчымасцей, рэалізаваўшы такім чынам стала значна прасцей — адным націсканнем кнопкі. З’явіліся творы, канструюяць сюжэт у якіх прадстаўлялася чытачу. Аўтар адсоўваецца на другі план (загаварылі ўвогуле пра яго смерць).

Узраслі магчымасці выпусціць у свет свой твор, не публікуючы яго ў друкаваных выданнях. Узнікла цэлая дзялянка такой літаратуры — сецірагура, не кажучы пра тое, што літаратурна-мастацкія перыядыкі сталі выкладацца ў Інтэрнеце (як правіла, пасля таго, калі іх надзённасць страцілі).

Ёсць і адваротны бок медала. Падае каштоўнасць кнігі (праўда, усе

прызнаюць, што поўнай ліквідацыі друкаваных выданняў не будзе). Віртуальная прастора запаўняецца нізкагустоўнымі тэкстамі, што засмечвае яе і ўскладняе пошукі. Гэтаму спрыяе і адсутнасць цензуры. Як паказаў досвед, адсутнасць фільтрацыі не заўсёды адыгрывае канструктыўную ролю. Можна парушыцца аўтарскае права (калі твор трапляе ў віртуальную прастору з парушэннем заканадаўства).

Літаратуразнаўчая навука, дзякуючы Інтэрнету, таксама зрабіла крок наперад. Віртуальныя камунікацыі не адмянілі традыцыйных формаў працы, але зрабілі больш шчыльнымі стасункі паміж вучонымі розных краін, як у неафіцыйным (асабістых кантактах), так і ў афіцыйным фармаце (электронныя канферэнцыі). Стварэнне віртуальных бібліятэк адкрыла магчымасці карыстання іх фондамі на любых адлегласцях.

Для больш апэратыўнага абмену інфармацыяй навуковай работы могуць змяшчацца ў віртуальнай прасторы на адпаведных сайтах, у электронных часопісах. Прычым тут жа пры неабходнасці можа быць наладжана абмеркаванне, нават у рэжыме рэальнага часу паміж людзьмі, якіх раздзяляюць тысячы кіламетраў. Аднак аўтарскае права часта тут значна абмяжоўвае навукоўцаў: без іх згоды ці згоды выдавецтва выкладаць у Інтэрнеце вынікі даследчай працы нельга. Многія баяцца, што іх праца будзе выкарыстана плагіятарамі.

Анатоль ТРАФІМЧЫК

Навінкі кнігавыдання

Айчыныя выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі апошнім часам

Бібліятэчная справа. Бібліятэказнаўства

Бібліятэкі і музеі ў сістэме інавацыйнай дзейнасці: матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі (21–22 кастрычніка 2009 г.) / [рэдкалегія: Зыгмунтовіч С. В. (адк. рэд.) і інш.]. — Мінск: БДУ культуры і мастацтваў, 2010. — 277 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-6798-78-1.

Бібліятэчнае жыццё Віцебшчыны: інфармацыйна-аналітычны бюлетэнь, [2010 г.] / ДУ «Віцебская абласная бібліятэка ім. У. І. Леніна», Ададзел бібліятэказнаўства і навуковых даследаванняў; [складальнік А. М. Лемеш; рэдкалегія: Т. М. Адамян (адказ. рэд.) і інш.]. — Віцебск: Віцебская абласная бібліятэка, 2010. — 40 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 15 экз.

Бібліятэчны веснік: зборнік артыкулаў / Нацыянальная бібліятэка Беларусі; [складальнік М. Г. Алейнік; рэдкалегія: Р. С. Матульскі (старшыня) і інш.]. — Мінск: НБ Беларусі, 2010 —

Вып. 1. — 2010. — 205 с. — Частка тэксту на англійскай і рускай мовах. — 150 экз. — ISBN 978-985-6879-27-5.

Мегадычныя рэкамендацыі па арганізацыі платных паслуг у бібліятэках / Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі, Нацыянальная бібліятэка Беларусі; [укладальнік А. Е. Далгаполава; рэдкалегія: Г. А. Гамеза, М. Г. Алейнік, Ж. К. Зяневіч]. — 2-е выд. — Мінск: НБ Беларусі, 2010. — 28 с. — 30 экз. — ISBN 978-985-6879-24-4.

Бібліотеки Беларуси: справочник: [в 3 т.] / Национальная библиотека Беларуси; [составители: О. А. Какинская и др.; редакторы: Л. Г. Кирюхина и др.]. — Мінск: НБ Беларусі, 2010. — 400 экз. — ISBN 978-985-6879-28-2 (в пер.).

Т. 1: (г. Мінск, Брестская, Віцебская абласці). — 495 с. — ISBN 978-985-6879-29-9.

Т. 2: (Гомельская, Гродзенская абласці). — 475 с. — ISBN 978-985-6879-30-5.

Т. 3: (Мінская, Могилевская абласці, указатели). — 683 с. — ISBN 978-985-6879-31-2.

Классика всегда современна: литературные игры, викторины, часы искусства / [редактор-составитель Л. В. Нестерович]. — Мінск: Красіко-Прінт, 2010. — 175 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-405-565-7.

Организация обслуживания пользователей: из опыта работы Национальной библиотеки Беларуси: сборник статей / Национальная библиотека Беларуси; [составитель Е. Е. Долгополова; редколлегия: Л. Г. Кирюхина (ответственный редактор) и др.]. — 2-е изд. — Мінск: НБ Беларусі, 2010. — 148 с. — Часть текста на белорусском языке. — 30 экз. — ISBN 978-985-6879-25-1.

Республиканская научная медицинская библиотека. 70 лет / [Абрамович С. Л. и др.; главный редактор В. Н. Сороко]; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Республиканская научная медицинская библиотека, Музей истории медицины Беларуси. — Мінск: РНМБ, 2010. — 164 с. + 1 электронно-оптический диск (CD-R). — 95 экз. — ISBN 978-985-6846-40-6.

Серыі. Перыёдыка

Перечень печатных СМИ для работы почтальонов: 2-е полугодие 2010 г. / Министерство связи и информатизации Республики Беларусь, Республиканское унитарное предприятие почтовой связи «Белпочта». — Мінск, 2010. — 120 с. — 12950 экз.

Музеі. Пастаянныя выстаўкі

Культурная спадчына, менеджмент, маркетинг. Их роль ў развіцці музея: матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі (Мінск, 1 снежня 2009 г.). — Мінск: НБ Беларусі, 2010. — 187 с. — Частка тэксту на рускай мове. — Бібліяграфія ў канцы дакладаў. — 50 экз. — ISBN 978-985-6879-14-5.

Рукапісная спадчына Янкі Купалы: каталог: [у 2 ч.] / Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі, Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, Міжнародны

фонд Янкі Купалы; [навуковы рэдактар В. П. Рагойша]. — Мінск: Чатыры чвэрці, 2008–2010.

Ч. 2 / [укладальнікі: А. У. Бурбоўская, М. І. Плаўская, Н. В. Саевіч]. — 2010. — 265 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-6856-80-1 (у пер.).

Горбунов, И. В. Искусство батальной диорамы в военно-исторических музеях СССР и СНГ во второй половине XX века: монография / И. В. Горбунов; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова. — Витебск: ВГУ, 2009. — 171 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-097-7.

Выданні для моладзі. Дзіцячая, юнацкая літаратура

Ліпскі, У. С. Азбука жыцця: кніга для дзяцей / Уладзімір Ліпскі; [ілюстрацыі: А. А. Доля, Н. А. Хромава]. — Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2010. — 207 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 1500 экз. — ISBN 978-985-471-360-1 (у пер.).

Грановская, А. В. Первые уроки творчества от великих художников XIII–XVII веков: [для чтения взрослыми детям / Грановская Анна Владимировна; художники: Екатерина Кухаренок, Инесса Шпунт]. — Мінск: Попурри, 2010. — 31 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-0949-8.

Грановская, А. В. Первые уроки творчества от великих художников XVIII века: [для чтения взрослыми детям / Грановская Анна Владимировна; художники: Екатерина Кухаренок, Инесса Шпунт]. — Мінск: Попурри, 2010. — 31 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1010-4.

Грановская, А. В. Первые уроки творчества от великих художников XIX века: [для чтения взрослыми детям / Грановская Анна Владимировна; художники: Екатерина Кухаренок, Инесса Шпунт]. — Мінск: Попурри, 2010. — 31 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1011-1.

Ляхор, В. А. 7 битв Белой Руси: [для среднего школьного возраста] / Виктор Ляхор, Андрей Данилов; [художник В. Ляхор]. — Мінск: Беларуская Энцыклапедыя, 2010. — 19 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-11-0503-4.

Молитвослов для самых маленьких / [художник Евгения Суховерхова]. — Мінск: Свято-Елісавітынскі жанскі манастыр в г. Мінске, 2010. — 18 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-6886-33-4.

Новая энциклопедия для мальчиков / [составитель Сурженко Леонид Анатольевич]. — 3-е изд. — Мінск: Современная школа, 2010. — 308 с. — 5050 экз. — ISBN 978-985-513-920-2 (в пер.).

Сказка про Фею и доброго Дельфина: [игровое пособие для специалистов при организации досуга дошкольников]. — Мінск, 2010. — 8 с. — 19000 экз.

Трафимова, Г. В. Растут ли на золотом дереве золотые яблоки: книга для детей младшего школьного возраста / Г. В. Трафимова, С. А. Трафимов. — Мінск: Народная асвета, 2010. — 54 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1351-5.

Хомич, Е. О. Подводный мир: ты увидишь их в объеме и цвете: [для детей / Хомич Елена Олеговна, Урьева Наталья Геннадьевна]. — Мінск: Харвест, 2010. — 19 с. — 10100 экз. — ISBN 978-985-16-2366-8.

ФІЛАСОФІЯ. ПСІХАЛОГІЯ

Філасофія

Гадание на игральном картах: [загляни в свое будущее]. — Мінск: Харвест, 2010. — 35 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-6374-9.

Слемнев, М. А. Философия и ценности современной цивилизации: курс лекций / М. А. Слемнев, Э. И. Рудковский; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра философии. — Витебск: ВГУ, 2010. — 134 с. — 140 экз. — ISBN 978-985-517-125-7.

Степанович, В. А. Философия: курс лекций: в 3 ч. / В. А. Степанович; [научный редактор: С. Д. Шаш]; Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина. — Брест: БрГУ, 2010. — ISBN 978-985-473-520-7.

Ч. 1: Исторические типы классической философии. — 2010. — 311 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-473-521-4.

Учение Христа и новое провозвестие / составитель Елена Тарасенко. — Мінск: Звезды Гор, 2010. — 491 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-6780-62-5 (в пер.).

Яскевич, Я. С. Философия: конспект лекций: [для студентов вузов] / Я. С. Яскевич. — Мінск: ТетраСистемс, 2010. — 141 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-536-047-7.

Псіхалогія

Боно, Э. де. Самоучитель по развитию мышления / Эдвард де Боно; [перевел с английского А. А. Курсков]. — Мінск: Попурри, 2010. — 287 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Мінск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-0988-7 (в пер.).

Бьюзен, Т. Простые методы развития интеллекта = Make the most of your mind: [перевод с английского] / Тони Бьюзен. — Мінск: Попурри, 2010. — 188 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Мінск). — 5100 экз. — ISBN 978-985-15-0931-3.

Гласс, Л. Я читаю ваши мысли / Лиан Гласс. — Мінск: Современный литератор, 2010. — 95 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Мінск). — 7000 экз. — ISBN 978-985-14-1322-1.

Дыгун, М. А. Общая психология в схемах, понятиях и персоналиях: [для учащихся высших и средних педагогических учебных заведений / Дыгун Михаил Александрович]. — 5-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 69 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-520-209-8.

Как читать мысли человека по лицу: физиогномика / [автор-составитель Елена Олеговна Хомич]. — Мінск: Харвест, 2010. — 62 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-13-9593-0.

Лупекина, Е. А. Психология личности и спортивной карьеры: тексты лекций для студентов специальности 1-23 01 04 «Психология» со специализацией 1-23 01 04 13 «Спортивная психология» / Е. А. Лупекина, О. Н. Мельникова; Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины. — Гомель: ГГУ, 2010. — 126 с. — 20 экз.

Практикум по психологии развития: для студентов педагогических специальностей вузов / под общей редакцией М. А. Дыгуна; [авторы-составители: М. А. Дыгун и др.]. — 2-е изд. — Мінск: Экоперспектива, 2010. — 150 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-469-336-1.

Психологическое здоровье в контексте развития личности: материалы III Международной научно-практической конференции, Брест, 7 апреля 2010 г. — Брест: БрГУ, 2010. — 312 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-473-526-9.

Социально-психологический тренинг: программы развивающей тематики: учебно-методическое пособие / В. К. Аб-рамович [и др.]; под общей редакцией Р. П. Попка. — Мінск: БГУ, 2010. — 109 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-518-279-6.

Фрейд, З. Очерки по психологии сексуальности: [перевод с немецкого] / Зигмунд Фрейд. — 2-е изд. — Мінск: Попурри, 2010. — 477 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Мінск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1063-0 (в пер.).

Фрейд, З. Психоаналитические этюды: [перевод с немецкого] / Зигмунд Фрейд; [составление и текстологическая обработка Д. И. Донского, В. Ф. Крутянского; послесловие В. Т. Кондрашенко]. — 2-е изд. — Мінск: Попурри, 2010. — 600 с.; 21 см. — Издано при участии ООО «Харвест» (Мінск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1064-7 (в пер.).

Шарма, Р. С. МегаЖизнь: 30-дневное путешествие к настоящей жизни: [перевод с английского] / Робин Шарма. — 3-е изд. — Мінск: Попурри, 2010. — 284 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Мінск). — 7000 экз. — ISBN 978-985-15-1089-0.

Шейнов, В. П. Женщина + мужчина: найти и покорить / В. П. Шейнов. — Мінск: Харвест, 2010. — 239 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-8130-9.

Шейнов, В. П. Тренинг остроумия: тесты, тосты / В. П. Шейнов. — Мінск: Харвест, 2010. — 350 с. — 4000 экз. — ISBN 978-985-16-7045-7 (ошибоч.).

Яценко, Т. Е. Психология развития: практикум: [для студентов] / Т. Е. Яценко; Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 222 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-498-275-5.

РЭЛІГІЯ. БАГАСЛОЎЁ Хрысціянства

Святое Евангелле. Слуцк. Даследаванне рукапісу / [Н. В. Паляшчук і інш.]; Беларуская Праваслаўная Царква, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. — Мінск: Беларуская Праваслаўная Царква (Беларускі Экзархат Маскоўскага Патрыярхата), 2009. — 205 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-511-252-6 (у пер.).

Святое Евангелле. Слуцк. Узноўлены тэкст / Беларуская Праваслаўная Царква, Нацыянальная бібліятэка Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі; [тэкст падрыхтавалі: Н. В. Паляшчук, Г. У. Федарэнка, Э. В. Яромленка]. — Мінск: Беларуская Праваслаўная Царква (Беларускі Экзархат Маскоўскага Патрыярхата), 2009. — 255 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-511-253-3 (у пер.).

Ведь это же ребенок! свидетельств о трагедии аборта / [перевод на русский язык: А. М. Шитиков]. — Гродно: Гродзенская дзяржаўная Рымска-каталіцкага Касцёла ў Рэспубліцы Беларусь, 2010. — 95 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6724-72-8.

Верую, Господи, помоги моему неверию... — Мінск: Свято-Елісавітынскі жанскі манастыр в г. Мінске, 2010. — 302 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-68-86-30-3 (в пер.).

Зеньковский, В. В. Апологетика / В. В. Зеньковский. — Мінск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 527 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-511-164-2 (в пер.).

Международные Кирилло-Мефодиевские чтения (15; 2009; Минск). XV Международные Кирилло-Мефодиевские чтения, посвященные Дням славянской письменности и культуры (Мінск, 21–24 мая 2009 г.): материалы чтений «Духовные основы социальной и экономической устойчивости современного общества» / [ответственный редактор и составитель Г. Н. Петровский]. — Мінск: Зорны Верасок, 2010. — 350 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6957-28-7.

Преподобная Евфросиния Полоцкая / [составитель Кудяева Наталия Георгиевна; фото Ф. С. Кряжева и др.; иллюстрация М. В. Азаренковой, А. В. Велько]. — Мінск: Белорусская Православная Церковь (Белорусский Экзархат Московского Патриархата), 2010. — 95 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-511-275-5 (в пер.).

Сокровенный разговор об исповеди. — Мінск: Свято-Елісавітынскі жанскі манастыр в г. Мінске, 2010. — 30 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6886-34-1.

ГРАМАДСКІЯ НАВУКІ

Антанович, Н. А. Обществоведение: пособие для подготовки к централизованному тестированию, экзамену, олимпиадам / Н. А. Антанович, Л. В. Старовойтова. — 2-е изд. — Мінск: ТетраСистемс, 2010. — 316 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-536-048-4.

Тэорыя, метадалогія і метады грамадскіх навук у цэлым

Современные глобальные трансформации и проблема исторического самоопределения восточнославянских народов / [Ч. С. Кирвель и др.]; под редакцией Ч. С. Кирвеля; [автор предисловия Е. М. Бабосов]. — Мінск: Четыре четверти, 2010. — 547 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6856-74-0 (в пер.).

Тэорыя статыстыкі. Статыстычныя метады

Захаренков, С. Н. Статистика: учебное пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего образования по экономическим специальностям / С. Н. Захаренков, В. А. Тарловская. — Мінск: Современная школа, 2010. — 270 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-513-912-7 (в пер.).

Сацыялогія

Бабосов, Е. М. Общая социология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Е. М. Бабосов. — 4-е изд., переработанное и дополненное. — Мінск: ТетраСистемс, 2010. — 603 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-536-045-3 (в пер.).



Бабосов, Е. М. Социология управления: пособие для студентов вузов / Е. М. Бабосов. — 6-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 271 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-043-9.

Карнеги, Д. Как выработать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично; Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей; Как перестать беспокоиться и начать жить / Дейл Карнеги; [переводы с английского выполнили: С. Э. Борич и др.]. — 10-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 767 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 20000 экз. — ISBN 978-985-15-1062-3 (в пер.).

Карнеги, Д. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей / Дейл Карнеги; [перевела с английского Л. А. Кузьмина]. — 4-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 352 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 15000 экз. — ISBN 978-985-15-1059-3.

Клейсон, Д. С. Самый богатый человек в Вавилоне / Джордж С. Клейсон; [перевел с английского С. Э. Борич]. — 3-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 189 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10000 экз. — ISBN 978-985-15-1069-2.

Маккредди, К. «Думай и богатей» Наполеона Хилла: новая интерпретация 52 блестящих идей / Карен Маккредди; [перевел с английского П. А. Самсонов]. — Минск: Попурри, 2010. — 188 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1000-5.

Моллой, А. Лайф-коучинг. Меняю жизнь! / Андреа Моллой; [перевод с английского выполнила Е. А. Бакушева]. — Минск: Попурри, 2010. — 269 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-0903-0.

Моранси, П. Просите — и получите / Пьер Моранси; [перевел с английского О. Г. Белошеев]. — 2-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 158 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 8000 экз. — ISBN 978-985-15-1061-6.

Ньюмен, Б. Парите вместе с орлами: [как преодолеть препятствия, реализовать мечты и добиться поставленных целей] / Билл Ньюмен; [перевел с английского Е. Г. Гендель]. — 2-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 110 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10000 экз. — ISBN 978-985-15-1003-6.

Проблемы и перспективы становления гражданского общества: международная научно-практическая конференция, 20–21 мая 2010 г., [г. Могилев]; материалы конференции в 2 ч. / [редколлегия: Бубнов Ю. М. (отв. редактор) и др.]. — Могилев: МГГУП, 2010. — Часть текста на белорусском языке.

Ч. 1. — 371 с. — 125 экз.

Ч. 2. — 247 с. — 100 экз.

Сингер, Т. Налаженные связи: [практическое пособие по нетворкингу] / Том Сингер при участии Лесли Моррис; [перевел с английского О. Г. Белошеев]. — Минск: Попурри, 2010. — 191 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1047-0.

Хэлфорд, С. Незаменимый работник, или Самый короткий путь к сердцу босса / Скотт Хэлфорд; [перевел с английского П. А. Самсонов]. — Минск: Попурри, 2010. — 302 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1026-5 (в пер.).

Шейнов, В. П. Искусство управлять людьми / В. П. Шейнов. — Минск: Харвест, 2010. — 254 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-8209-2.

Шейнов, В. П. Психология манипулирования: тайное управление людьми / В. П. Шейнов. — Минск: Харвест, 2010. — 702 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-16-6883-6 (в пер.).

Шейнов, В. П. Психология манипулирования: тайное управление людьми / В. П. Шейнов. — Минск: Харвест, 2010. — 702 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-16-6882-9 (в пер.).

Шейнов, В. П. Скрытое управление. Манипулирование. Защита от манипуляций / В. П. Шейнов. — Минск: Харвест, 2010. — 302 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-16-8131-6.

Палітыка

Аргучинцев, Г. К. История политической и правовой мысли Беларуси: учебное пособие: [для студентов] / Г. К. Аргучинцев; Государственный институт управления и социальных технологий БГУ, Кафедра правовых дисциплин. — Минск: ГИУСТ БГУ, 2010. — 75 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-491-030-7.

Белорусская политология: многообразие в единстве. Республика Беларусь в глобализирующемся мире: тезисы докладов IV Международной научно-практической конференции (Гродно, 13–14

мая 2010 г.): в 2 ч. / [редколлегия: В. Н. Вагль (отв. редактор) и др.]. — Гродно: ГрГУ, 2010. — 170 экз. — ISBN 978-985-515-270-6.

Ч. 1. — 239 с. — Часть текста на белорусском языке. — ISBN 978-9856-515-271-3.

Ч. 2. — 255 с. — Часть текста на английском языке. — ISBN 978-985-515-272-0.

Белякович, Н. Н. Тесты по учебным курсам: «Политология», «Политическая социология», «Права человека»: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Н. Н. Белякович. — Минск: Дикта, 2010. — 155 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-516-3.

Формы палітычнай арганізацыі. Дзяржава як палітычная ўлада

Мельник, В. А. Основы идеологии белорусского государства: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В. А. Мельник. — Минск: Вышэйшая школа, 2010. — 342 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-06-1856-6 (в пер.).

Филиппс, Т. «Государь» Николо Макиавелли / Тим Филиппс; [перевел с английского П. А. Самсонов]. — Минск: Попурри, 2010. — 158 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1015-0.

Міжнародныя адносіны

Мельников, А. П. Политические конфликты: учебно-методическое пособие: [для студентов] / А. П. Мельников, С. Ф. Сокол; БИП — Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2010. — 91 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-523-076-3.

Знешняя палітыка Рэспублікі Беларусь

Беларусь и современная Европа: политика, экономика, культура: материалы научных семинаров, 2008–2009 гг. / [редколлегия: А. Зам, В. Балакирев, В. Улахович]. — Минск: Тесей, 2010. — 218 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-377-0.

Есин, Р. О. Северо-Западный регион Польши: шаги сближения с белорусскими регионами (2006–2009 гг.) / Р. О. Есин; [научный редактор: С. В. Решетников]. — Минск: Аверсэв, 2010. — 141 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 100 экз. — ISBN 978-985-533-035-7.

Эканоміка. Эканамічныя навукі

Беларусь в современном мире: материалы III Международной научной конференции студентов, магистрантов и аспирантов, Гомель, 20 мая 2010 г. / [под общей редакцией В. В. Кириенко]. — Гомель: ГГТУ, 2010. — 181 с. — Часть текста на белорусском языке. — 110 экз. — ISBN 978-985-420-916-6.

«Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы»: международная научно-практическая конференция (4; 2010; Пинск). Материалы Четвертой международной научно-практической конференции «Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы», Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь, 20–22 мая 2010 г. / [редколлегия: Шебеко К. К. (гл. редактор) и др.]. — Пинск: ПолесГУ, 2010.

Ч. 1. — 2010. — 261 с.: ил., схемы. — Часть текста на белорусском и украинском языках. — 100 экз. — ISBN 978-985-516-090-9.

Ч. 2. — 2010. — 201 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-516-093-0.

Эканоміка ў цэлым

Зубко, Н. М. Экономическая теория: ответы на экзаменационные вопросы / Н. М. Зубко, А. Н. Каллаур. — 4-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 143 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-536-051-4.

Инвестиции, торговая недвижимость, розничная торговля в Республике Беларусь: аналитический обзор: 1-й квартал 2010 г. / [ООО «Институт розничных технологий «Менка»]. — Минск, 2010. — 24 с. — 300 экз.

История экономических учений: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по экономическим специальностям / [Л. П. Зенькова и др.]; под общей редакцией Л. П. Зеньковой; Белкоопсоюз, Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации. — Гомель: БТЭУПК, 2010. — 415 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-461-746-6.

Креативный капитализм: чат с Билом Гейтсом, Уорреном Баффетом и другими бизнес-гуру / под редакцией Майкла Кинсли и Кэнора Кларка; [перевела с ан-

глийского И. В. Гродель]. — Минск: Попурри, 2010. — 334 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-0938-2.

Лемешевский, И. М. Микроэкономика: основы микроанализа и белорусская практика: полный курс: учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по экономическим специальностям / И. М. Лемешевский. — 4-е изд., дополненное и переработанное. — Минск: ФУАинформ, 2010. — 671 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-6868-28-6 (в пер.).

Маккредди, К. «Богатство народов» Адама Смита / Карен Маккредди; [перевел с английского П. А. Самсонов]. — Минск: Попурри, 2010. — 158 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1038-8.

Шахнович, Е. С. Критерии оценки и механизм социально ориентированной экономики (вопросы теории и методологии): монография / Е. С. Шахнович; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра экономической теории. — Витебск: ВГУ, 2009. — 131 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-130-1.

Экономическая теория. Общая экономическая теория. Основы микроэкономики: курс лекций / [С. В. Шахнович и др.; под редакцией С. В. Шахновича]; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра экономической теории. — Витебск: ВГУ, 2010. — 178 с. — 270 экз. — ISBN 978-985-517-116-5.

Элдред, Г. Недвижимость / Гэри Элдред; предисловие Дональда Трампа; [перевела с английского И. В. Гродель]. — Минск: Попурри, 2010. — 366 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-0955-9 (в пер.).

Навука аб працы. Эканоміка працы

Белорусский профсоюз работников легкой промышленности в цифрах и фактах (2005–2010 гг.): информационный материал участнику V съезда Белорусского профсоюза работников легкой промышленности. — Минск, 2010. — 30 с. — 150 экз.

Инструкция о порядке определения тарифных ставок и должностных окладов работников коммерческих организаций и индивидуальных предпринимателей: утверждено Министерством труда и социальной защиты Республики Беларусь 26.04.10: вступает в силу с 01.06.10. — Минск: Дикта, 2010. — 63 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-519-4.

Информация о работе Центрального комитета Белорусского профсоюза работников культуры (27 июня 2005 года – 28 мая 2010 года) / Белорусский профсоюз работников культуры. — Минск, 2010. — 43 л. — 160 экз.

Минская областная организация Белорусского профсоюза работников энергетики, электротехнической и топливной промышленности, 1960–2010: 50 лет. — Минск, 2010. — 16 с. — 260 экз.

Панкевич, Д. А. Образцы заполнения документов по кадровой работе / Д. А. Панкевич. — Минск: Издательство Гревцова, 2010. — 87 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6826-94-1.

Республиканский комитет Белорусского профсоюза работников торговли, 2005–2010 / Федерация профсоюзов Беларуси. — Минск: Редакция журнала «Гермес», 2010. — 20 с. — 114 экз.

Скрипченко, Д. Г. Специалистам по труду: практическое пособие / Д. Г. Скрипченко, А. С. Чернобровец. — Минск: Промкомплекс, 2010. — 309 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-90166-9-1.

Ты нужен профсоюзу — профсоюз нужен тебе! участнику регионального семинара. — Минск, 2010. — 35 с. — 1740 экз.

Рэгіянальная эканоміка. Зямельнае пытанне

Молодежь и конкурентоспособность региональной экономики: материалы межвузовской научно-практической студенческой конференции, Брест, 18 декабря 2009 г. / [редколлегия: Н. В. Борсук, Т. А. Горуца, А. П. Гнищевич]. — Брест: БрГУ, 2010. — 278 с. — 78 экз. — ISBN 978-985-473-524-5.

Труд на радость людям: Государственное унитарное производственное предприятие «Ивацевичское ЖКХ», 65 лет / Министерство жилищно-коммунального хозяйства Республики Беларусь; [фото: Николай Чеберкус и др.; автор текста Александр Горбач]. — Брест: РИА «Вечерний Брест», 2010. — 35 с. — 150 экз.

Формы арганізацыі і супрацоўніцтва ў эканоміцы

Гурценков, П. В. Основы правового регулирования субъектов поддержки малого предпринимательства: учебно-методическое пособие по курсу «Правовое обеспечение бизнеса» для преподавателей и студентов юридического факультета, предпринимателей / П. В. Гурценков; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра гражданского права и гражданского процесса. — Витебск: ВГУ, 2010. — 111 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-197-4.

Предпринимательство в Беларуси: опыт становления и перспективы развития: материалы VII Международной научно-практической конференции, г. Минск, 20 апреля 2010 г.: в 2 ч. / [под общей редакцией В. В. Шевердова]. — Минск: БГПУ, 2010. — ISBN 978-985-501-889-7.

Ч. 1. — 184 с. — Часть текста на белорусском языке. — 130 экз. — ISBN 978-985-501-890-3.

Ч. 2. — 146 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-501-891-0.

Фінансы. Банкаўская справа

Банк ВТБ (Беларусь) (Минск). От возможности к достижениям: годовой отчет 2009 / ВТБ. — Минск, 2010. — 46 с. — 400 экз.

«Банковская система: устойчивость и перспективы развития», международная научно-практическая конференция по вопросам банковской экономики (1; 2010; Пинск). Материалы Первой международной научно-практической конференции по вопросам банковской экономики «Банковская система: устойчивость и перспективы развития», Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь, 20–22 мая 2010 г. / [редколлегия: Шебеко К. К. (гл. редактор) и др.]. — Пинск: ПолесГУ, 2010. — 273 с. — Часть текста на английском и украинском языках. — 100 экз. — ISBN 978-985-516-094-7.

Жук, А. Л. Налоговое планирование / А. Л. Жук. — Минск: КапиталМедиа-Групп, 2010. — 134 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-90193-9-5.

Медведев, Г. А. Диффузионные модели в финансовом анализе / Г. А. Медведев. — Минск: БГУ, 2010. — 158 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-518-275-8 (в пер.).

Налоги-2010: все об изменениях в порядке налогообложения / [Н. Е. Нехай и др.]. — Минск: Промкомплекс, 2010. — 194 с. — 350 экз. — ISBN 978-985-6969-02-0.

Пупликов, С. И. Организация деятельности коммерческого банка: банковский портфель: справочное пособие / С. И. Пупликов. — Минск: А. Н. Варакин, 2010. — 318 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6929-67-3.

Смирнов, Н. Г. Финансовый менеджмент: пособие для студентов специальности 1-25 01 08 «Бухгалтерский учет, анализ и аудит» и слушателей специального факультета по переподготовке кадров ОСП «Институт повышения квалификации и переподготовки кадров Белкоопсоюза» / Н. Г. Смирнов; Белкоопсоюз, Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации. — Гомель: БТЭУПК, 2010. — 103 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-461-745-9.

Упрощенная система налогообложения: нормативные правовые акты Республики Беларусь: [текст по состоянию на 30.04.2010 г.]. — Минск: Дикта, 2010. — 79 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-513-2.

Финансы и кредит: учебное пособие для учащихся специальности «Бухгалтерский учет, анализ и контроль» учреждений, обеспечивающих получение среднего специального образования / [Л. Г. Колпина и др.]; под общей редакцией Л. Г. Колпиной. — Минск: Вышэйшая школа, 2010. — 367 с. — 950 экз. — ISBN 978-985-06-1840-5 (в пер.).

Финансы и финансовый рынок: учебное пособие для студентов высших учебных заведений по экономическим специальностям / [О. А. Пузанкевич и др.]; под редакцией О. А. Пузанкевич. — Минск: БГЭУ, 2010. — 312 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-484-677-4 (в пер.).

Эканамічныя становішча. Кіраванне і планаванне ў эканоміцы

Голубова, О. С. Сметное дело и ценообразование в строительстве / О. С. Голубова, Л. К. Корбан. — Минск: Информационно-правовое агентство «Регистр», 2010. — 487 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6840-91-6.

Институционалистика: теория, методология, прикладные аспекты: сборник

научных статей / под научной редакцией А. В. Черновалова. — Брест: Альтернатива, 2010. — 235 с. — Часть текста на английском, немецком и польском языках. — 80 экз. — ISBN 978-985-521-158-8.

Сергеева, Т. М. Основы организации туристической деятельности: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Т. М. Сергеева; Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный лингвистический университет. — Минск: МГЛУ, 2010. — 299 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-460-365-0.

Харук, Н. А. Ценообразование. Отраслевые особенности: практическое пособие / Н. А. Харук. — Минск: Промкомплекс, 2010. — 143 с. — 400 экз. — ISBN 978-985-6969-03-7.

Эко- и агротуризм: перспективы развития на локальных территориях: тезисы докладов II Международной научно-практической конференции, 22–23 апреля 2010 г., г. Барановичи / [редколлегия: В. Н. Зуев (гл. ред.) и др.]. — Барановичи: БарГУ, 2010. — 276 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — Часть текста на английском и украинском языках. — 140 экз. — ISBN 978-985-498-302-8 (в пер.).

Эканамічнае становішча Рэспублікі Беларусь

Аграрная политика Союзного государства Беларуси и России: приоритеты и механизмы реализации / [В. Г. Гусаков и др.]; Республиканское научное унитарное предприятие «Институт системных исследований в АПК Национальной академии наук Беларуси». — Минск: Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2010. — 215 с. — 220 экз. — ISBN 978-985-6925-41-5.

Витебская область в цифрах: январь — март 2010 г.: статистический справочник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь, Главное статистическое управление Витебской области. — Витебск, 2010. — 72 с. — 35 экз.

Место Беларуси в посткризисной экономике: материалы Международной конференции «Новые свойства посткризисной экономики. Место Беларуси в посткризисном мире» / [научный редактор М. М. Ковалев]. — Минск: Логвинов И. П., 2009. — 232 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6901-56-3.

Социально-экономическое положение Могилевской области в январе — апреле 2010 г. / Национальный статистический комитет Республики Беларусь, Главное статистическое управление Могилевской области. — Могилев, 2010. — 244 с. — 58 экз.

Структурная перестройка национальной экономики в современных условиях: материалы республиканской научно-практической конференции / [редколлегия: А. Н. Тур и др.]. — Минск: БНТУ, 2010. — 354 с. — 90 экз. — ISBN 978-985-525-352-6.

Шабловская, Т. В. Теоретические основы сущности, методики анализа и стратегического управления финансовым обеспечением розничной торговли в сельской местности: монография / Т. В. Шабловская; Белкоопсоюз, Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации. — Гомель: БТЭУПК, 2010. — 79 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-461-744-2.

Эканамічнае становішча замежных краін

Государственное регулирование экономики и повышение эффективности деятельности субъектов хозяйствования: шестая международная научно-практическая конференция (Минск, 22–23 апреля 2010 г.): сборник научных статей: в 2 ч. / [редколлегия: С. А. Пелих (председатель) и др.]. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2010. — ISBN 978-985-457-988-7.

Ч. 1. — 505 с. — 145 экз. — ISBN 978-985-457-989-4.

Ч. 2. — 478 с. — 155 экз. — ISBN 978-985-457-990-0.

Агульныя пытанні гандлю. Рынак

Дурович, А. П. Маркетинговые коммуникации: курс интенсивной подготовки: учебное пособие: для студентов и слушателей / А. П. Дурович, Н. И. Гришко. — Минск: Современная школа, 2010. — 221 с. — 2050 экз. — ISBN 978-985-513-889-2.

Дурович, А. П. Менеджер по рекламе и продвижению товаров / А. П. Дурович, Н. И. Гришко. — Минск: Современная школа, 2010. — 285 с. — 2050 экз. — ISBN 978-985-513-921-9 (в пер.).

Потребление и стабильность общества / [С. А. Шавель (ответственный редактор) и др.]; Национальная академия наук Бе-

ларуси, Институт социологии. — Минск: Беларуская навука, 2010. — 313 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-08-1138-7.

Сушко, В. И. Маркетинг продовольствия: учебно-методическое пособие: [для студентов вузов] / В. И. Сушко. — Минск: ФУАинформ, 2010. — 23 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6868-35-4.

Экспорт & инвестиции = Export & investments: [международный информационно-представительский каталог: к выставке в Азербайджанской Республике, г. Баку] / перевод — Елена Присторм]. — Минск: Восток-проект, 2010. — 50 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — 500 экз.

Знешнеэканамічныя сувязі. Сусветная гаспадарка

Фішэр, М. Як працуе Еўрапейскі саюз: даведнік для беларускіх журналістаў / Марыон Фішэр; Прадстаўніцтва Еўрапейскага саюза ў Беларусі. — Минск: Логвінаў І. П., 2010. — 98 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6901-68-6. — ISBN 978-985-6901-68-2.

Войтихов, А. Д. Внешнеэкономическая деятельность: учебно-методическое пособие: [для студентов] / А. Д. Войтихов; БИП — Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2010. — 200 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-523-079-4.

Фишер, М. Как работает Европейский союз: справочник для белорусских журналистов / Марион Фишер; Представительство Европейского союза в Беларуси. — Минск: Логвинов И. П., 2010. — 98 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6901-69-3.

Права. Юрыдычныя навукі

Круглов, В. А. Основы права Республики Беларусь: понятия и схемы: [для студентов] / В. А. Круглов, Е. В. Круглова. — 4-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: Амалфея, 2010. — 287 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-848-3.

Черновалов, А. В. Экономическая теория права: курс лекций / А. В. Черновалов. — Брест: БрГУ, 2010. — 136 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-473-510-8.

Права ў цэлым. Метады і дапаможныя прававыя навукі

Дробязко, С. Г. Общая теория права: учебное пособие для студентов специальностей «Правоведение» и «Экономическое право» учреждений, обеспечивающих получение высшего образования / С. Г. Дробязко, В. С. Козлов. — 4-е изд., исправленное и дополненное. — Минск: Амалфея, 2010. — 499 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-855-1.

Стрежнева, Т. В. Юридическая этика: теория и практика: учебное пособие: [для студентов] / Т. В. Стрежнева; Международный институт трудовых и социальных отношений. — Минск: МИТСО, 2010. — 155 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-497-134-6.

Міжнароднае права

Волох, Н. И. Международное торговое право: учебно-методическое пособие / Н. И. Волох; БИП — Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2010. — 79 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-523-075-6.

Гурин, А. В. Международное публичное право. (Особенная часть): курс лекций / А. В. Гурин; Академия управления при Президенте Республики Беларусь. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2010. — 176 с. — 110 экз. — ISBN 978-985-975-7.

Дзяржаўнае, канстытуцыйнае, адміністрацыйнае права

Изыбрательный кодекс Республики Беларусь: 11 февраля 2000 г. № 370-З; [принят Палатой представителей 24 января 2000 г.; одобрен Советом Республики 31 января 2000 г.]; в Кодекс с 4 января 2010 г. изменения не вносились: информация сверена с Эталонным банком данных правовой информации Республики Беларусь по состоянию на 26 января 2010 г. — Минск: Амалфея, 2010. — 237 с. — 15-00 экз. — ISBN 978-985-441-840-7.

Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: [принят Палатой представителей 17 декабря 2002 г.; одобрен Советом Республики 2 апреля 2003 г.]. Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: принят Палатой представителей 9 ноября 2006 г.; одобрен Советом Республики 1 декабря 2006 г.: с изменениями и дополнениями по состоянию на 30 апреля 2010 г. — Минск: Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2010. — 478 с. — 4600 экз. — ISBN 978-985-6928-15-7 (в пер.).

Курьянович, А. В. Конституция независимой Беларуси: разработка, проекты, принятие: монография / А. В. Курьянович. — Минск: Тесей, 2010. — 173 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-463-373-2.

Республика Беларусь. Президент (1994– ; А. Г. Лукашенко). Послание Президента Республики Беларусь А. Г. Лукашенко белорусскому народу и Национальному собранию Республики Беларусь: динамичный прорыв в развитии страны — путь к новому качеству жизни / Республика Беларусь. — Минск, 2010. — 96 с.

Свобода мирных собраний: европейские стандарты и законодательство Республики Беларусь: [сборник] / Республиканское общественное объединение «Правовая инициатива», Общественное объединение «Общество сравнительно-правовых исследований»; научный редактор А. Вашкевич; ответственный редактор В. Филиппов; [перевод статей А. Вашкевича, В. Филиппова; фото Ю. Дединкина, В. Филиппова]. — Минск: Тесей, 2009. — 382 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-463-356-5.

Крымінальнае права. Крыміналогія

Бумаженко, Н. И. Виктимология: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Н. И. Бумаженко; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра социально-педагогической работы. — Витебск: ВГУ, 2010. — 115 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-106-6.

Наумович, Т. В. Возмещение вреда, причиненного преступлением, жертвам торговли людьми в Республике Беларусь / [Т. В. Наумович, Г. В. Тюрина, М. П. Шруб]; Министерство иностранных дел Королевства Дании, Международная ассоциация Ла Страда, ОО «Белорусская ассоциация молодых христианских женщин». — Минск: Тесей, 2010. — 238 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-463-370-1.

Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь / [Н. Ф. Ахраменка и др.]; под редакцией А. В. Баркова, В. М. Хомича. — 2-е изд., с изменениями и дополнениями. — Минск: ГИУСТ БГУ, 2010. — 1063 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-491-021-5 (в пер.).

Сборник судебных речей: (в помощь государственному обвинителю) / Прокуратура Брестской области, Отдел по надзору за законностью судебных постановлений по уголовным делам и анализу судебной практики; [составители: Н. А. Васерчук, Г. Н. Бурый]. — Брест: Альтернатива, 2010. — 323 с. — 81 экз. — ISBN 978-985-521-150-2.

Судебная практика по уголовным делам: вопросы уголовного и уголовно-процессуального права: сборник действующих постановлений Пленума Верховного Суда Республики Беларусь, обзор судебной практики, постановлений и определений кассационных и надзорных судебных инстанций за 2005–2009 гг. / [составитель Н. А. Бабий]. — Минск: ГИУСТ БГУ, 2010. — 902 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-491-025-3 (в пер.).

Уголовно-исполнительный кодекс Республики Беларусь: 11 января 2000 г. № 365-З; принят Палатой представителей 14 декабря 1999 г.; одобрен Советом Республики 22 декабря 1999 г.; в Кодекс с 15 июля 2009 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2010. — 219 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-863-6.

Чекунова, А. И. Проблемы доказывания по уголовным делам: учебно-методический комплекс: [для студентов] / А. И. Чекунова; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра уголовного права и уголовного процесса. — Витебск: ВГУ, 2010. — 75 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-172-1.

Шабанов, В. Б. Социальная работа с несовершеннолетними, осужденными к лишению свободы: (организационно-правовые аспекты) / В. Б. Шабанов, А. Л. Сантасов, Е. О. Лукьянчук; под редакцией В. Б. Шабанова; Министерство внутренних дел Республики Беларусь, Академия МВД. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2010. — 87 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-427-577-2.

Шарков, А. В. Уголовно-исполнительная система Республики Беларусь: история и современность / А. В. Шарков; Министерство внутренних дел Республики Беларусь, Академия МВД. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2010. — 322 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-427-557-4.

Шумака, Г. А. Криминалистика: ответы на экзаменационные вопросы: [для студентов] / Г. А. Шумака, А. М. Хлус. — 3-е

изд., переработанное. — Минск: Тетра-Системс, 2010. — 158 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-049-1.

Гаспадарчае права

Хозяйственный процессуальный кодекс Республики Беларусь: [15 декабря 1998 г. № 219-З]; принят Палатой представителей 11 ноября 1998 г.; одобрен Советом Республики 26 ноября 1998 г. — Минск: Амалфея, 2010. — 311 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-861-2.

Яковлева, Г. В. Проверка судебных постановлений в хозяйственном процессе / Г. В. Яковлева. — Минск: Тесей, 2010. — 138 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-463-357-2.

Грамадзянскае права. Судовы лад

Гражданский кодекс Республики Беларусь: 7 декабря 1998 г. № 218-З; [принят Палатой представителей 28 октября 1998 г.; одобрен Советом Республики 19 ноября 1998 г.]; в Кодекс с 28 декабря 2009 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2010. — 811 с. — 2100 экз. — ISBN 978-985-441-856-8 (в пер.).

Гражданский кодекс Республики Беларусь: [7 декабря 1998 г. № 218-З; принят Палатой представителей 28 октября 1998 г.; одобрен Советом Республики 19 ноября 1998 г.]. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2010. — 399 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-427-605-2.

Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь: 11 января 1999 г. № 238-З; [принят Палатой представителей 10 декабря 1998 г.; одобрен Советом Республики 18 декабря 1998 г.]; в Кодекс с 4 января 2010 г. изменения не вносились: информация сверена с Эталонным банком данных правовой информации Республики Беларусь по состоянию на 20 января 2010 г. — Минск: Амалфея, 2010. — 366 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-441-833-9.

Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь: [11 января 1999 г. № 238-З; принят Палатой представителей 10 декабря 1998 г.; одобрен Советом Республики 18 декабря 1998 г.]. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2010. — 239 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-427-520-8.

Гражданское право: учебник для студентов высших учебных заведений по юридическим специальностям: в 3 т. / под редакцией В. Ф. Чигиры. — Минск: Амалфея, 2008 — ISBN 978-985-441-679-3 (в пер.).

Т. 2 / [Авдеева Т. В. и др.]. — 2010. — 960 с. — 1700 экз. — ISBN 978-985-441-830-8.

Закревский, Л. Г. Судебное устройство: [учебно-методическое пособие: для студентов] / Л. Г. Закревский; БИП — Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2010. — 98 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-523-074-9.

Караваева, Е. М. Жилищное право: тексты лекций по спецкурсу для студентов специальности 1-24 01 02 «Правоведение» специализации 1-24 01 02 01 «Организация и деятельность государственных органов» специализации 1-24 01 02 09 «Адвокатура и нотариат» / Е. М. Караваева; Министерство образования Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины. — Гомель: ГГУ, 2010. — 115 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-439-465-7.

Кодекс Республики Беларусь о браке и семье: 9 июля 1999 г. № 278-З; [принят Палатой представителей 3 июня 1999 г.; одобрен Советом Республики 24 июня 1999 г.]; в Кодекс с 15 июля 2009 г. изменения не вносились. — Минск: Амалфея, 2010. — 167 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-858-2.

Круглов, В. А. Семейное право Республики Беларусь: [для студентов вузов] / В. А. Круглов, Е. В. Круглова, В. С. Шейпак. — 5-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: Дикта, 2010. — 184 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-511-8.

Нестеровский, Е. А. Государственная регистрация недвижимости: учебник для студентов высших сельскохозяйственных учебных заведений по специальности «Земельный кадастр» / Е. А. Нестеровский. — Минск: ИВЦ Минфина, 2010. — 366 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6921-70-7.

О некоторых мерах по регулированию жилищных отношений: Указ Президента Республики Беларусь от 29 ноября 2005 г. № 565, с изменениями и дополнениями. О предоставлении гражданам льготных кредитов на строительство (реконструкцию) или приобретение жилых помещений: Указ Президента Республики Беларусь от 14 апреля 2000 г. № 185, с изменениями и дополнениями: [тексты по состоянию на 25.03.2010 г.]. — Минск:



Дикта, 2010. — 96 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-499-9.

О нотариате и нотариальной деятельности: Закон Республики Беларусь: [18 июля 2004 г. № 305-З: принят Палатой представителей 22 июня 2004 г.: одобрен Советом Республики 30 июня 2004 г.]. — Минск: Академия МВД Республики Беларусь, 2010. — 47 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-427-610-6.

Пантелеева, Н. В. Понятие, виды и содержание договора ренты: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Н. В. Пантелеева; БИП — Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2010. — 78 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-523-080-0.

Республика Беларусь. Верховный Суд. Пленум. Сборник постановлений Пленума Верховного Суда Республики Беларусь / Верховный Суд Республики Беларусь; [составители: В. О. Сукало, И. Н. Минец]. — Минск: Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2010. — 547 с. — 2700 экз. — ISBN 978-985-6928-14-0 (в пер.).

Сборник постановлений Пленума Верховного Суда Республики Беларусь, 2009г.: практическое пособие / Республиканская коллегия адвокатов. — Минск: Издательский центр БГУ, 2010. — 54 с. — 1712 экз. — ISBN 978-985-476-775-8.

Тихиня, В. Г. Гражданский процесс: ответы на экзаменационные вопросы / В. Г. Тихиня, М. Ю. Макарова. — 5-е изд. — Минск: ТетраСистемс, 2010. — 237 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-536-050-7.

Трамбачева, Т. Д. Эмансипация несовершеннолетних в гражданском праве Республики Беларусь: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Т. Д. Трамбачева; БИП — Институт правоведения. — Минск: БИП-С Плюс, 2010. — 57 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-523-078-7.

Шимкович, М. Н. Гражданское право. (Особенная часть): тесты для обучения и контроля: [для студентов вузов]: в 2 ч. / М. Н. Шимкович. — 2-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: Амалфея, 2009. — ISBN 978-985-441-817-9.

Ч. 2. — 2009. — 189 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-818-6.

Экономика, оценка и управление недвижимостью и природными ресурсами: III Международная научно-практическая конференция, 28–30 апреля 2010 г.: материалы конференции / [главный редактор И. М. Жарский]. — Минск: БГТУ, 2010. — 493 с. — Часть текста на английском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-434-982-4.

Працоўнае права

Тамашэўскі, К. А. Гісторыя працоўнага права Беларусі: (кароткі нарыс генезісу крыніц): вучэбна-метадычны дапаможнік: для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў, якія навучаюцца па юрыдычных спецыяльнасцях / К. А. Тамашэўскі. — Минск: Амалфея, 2010. — 67 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-441-857-5.

Скрипченко, Д. Г. Вопросы оплаты труда + гарантии и компенсации работникам / Д. Г. Скрипченко. — Минск: Информационно-правовое агентство «Регистр», 2010. — 251 с. — 685 экз. — ISBN 978-985-6840-85-5.

Права сацыяльнага забеспячэння

О ветеранах: Закон Республики Беларусь от 17 апреля 1992 г. № 1594-XII, с изменениями и дополнениями: [текст по состоянию на 06.05.2010 г.]. — Минск: Дикта, 2010. — 34 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-494-518-7.

ЗЯМЕЛЬНАЕ ПРАВА. ПРАВА ПЛАНАВАННЯ НАСЕЛЕННЫХ МЕСЦАЎ

Возмещение убытков землепользователям (прошлое и настоящее) / Государственный комитет по имуществу Республики Беларусь; [составители: А. М. Долженков, В. И. Кузнецова]. — Минск: Учебный центр подготовки, повышения квалификации и переподготовки кадров землеустроительной и картографо-геодезической службы, 2010. — 131 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-90195-9-3.

Кодекс Республики Беларусь о земле: 23 июля 2008 г. № 425-З: принят Палатой представителей 17 июня 2008 г.: одобрен Советом Республики 28 июня 2008 г. — Минск: Амалфея, 2010. — 121 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-849-0.

Дзяржаўнае адміністрацыйнае кіраванне

Корзун, А. Е. Государственное и военное управление. Основы теории управле-

ния: пособие: для слушателей факультета Генерального штаба Вооруженных Сил (заочной формы обучения) учреждения образования «Военная академия Республики Беларусь» / А. Е. Корзун, Ю. В. Воистиннов, В. В. Язепчик; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2010. — 62 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6961-21-5.

Ваенная справа. Ваенныя навукі

Агульнавоінскія статуты Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь. — Минск: Беларусь, 2010. — 572 с. — 350 экз.

Афганистан — путь сердца: 25 лет 334-му отдельному отряду специального назначения / [составитель Людмила Вилевна Голубенко]. — Минск: Харвест, 2010. — 382 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-16-8403-4 (в пер.).

Военная школа Беларуси: традиции и современность / [С. В. Бобриков и др.; редколлегия: Т. В. Белова (главный редактор); Военная академия Республики Беларусь. — Минск: Беларуская Энцыклапедыя, 2010. — 373 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-11-0498-3 (в пер.).

Кузнецов, Н. В. Тайный фронт: (разведка и контрразведка в действии) / Н. В. Кузнецов. — Минск: Право и экономика, 2010. — 548 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-442-783-6.

Лепешинский, Н. Н. Психологическое сопровождение учебной деятельности курсантов военного учебного заведения: учебно-методическое пособие / Н. Н. Лепешинский; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2010. — 89 с. — 100 экз.

Организация работы командира взвода в основных видах боевых действий: учебно-методическое пособие: [для студентов] / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Военная кафедра; [составители: А. А. Осмоловский, А. В. Медведев]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 239 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-517-101-1.

Современные войны: социально-экономические и политологические аспекты: пособие: [для слушателей / В. А. Ксенофонов (общ. ред.) и др.]; Вооруженные Силы Республики Беларусь, Военная академия Республики Беларусь. — Минск: ВА РБ, 2010. — 123 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-6661-97-9. — ISBN 978-985-6661-97-6 (ошибоч.).

ЗАБЕСПЯЧЭННЕ ДУХОЎНЫХ І МАТЭРЫЯЛЬНЫХ ЖЫЦЦЁВЫХ ПАТРЭБНАСЦЕЙ. САЦЫЯЛЬНАЕ ЗАБЕСПЯЧЭННЕ. СТРАХАВАННЕ

Авдей, А. Г. Правовое регулирование пенсий по случаю потери кормильца / А. Г. Авдей. — Минск: Тесей, 2009. — 125 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-463-359-6.

О пенсионном обеспечении: Закон Республики Беларусь от 17 апреля 1992 г. № 1596-XII, с изменениями и дополнениями. О профессиональном пенсионном страховании: Закон Республики Беларусь от 5 января 2008 г. № 322-З: [текст по состоянию на 26.04.2010 г.]. — Минск: Дикта, 2010. — 79 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-494-514-9.

Пантюк, И. В. Теоретические основы социальной работы / И. В. Пантюк. — Минск: Амалфея, 2010. — 386 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-441-837-7.

Специфика работы в группе взаимопомощи для ЛЖВ: принципы, организация, методика / [О. В. Бланк и др.; под редакцией Ж. И. Мицкевич]; ГУ «Минский городской центр социального обслуживания семьи и детей». — Минск: Альтиора — Живые краски, 2010. — 65 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6831-47-1.

Выхаванне. Навучанне. Адукацыя

Адукацыя на Віцебшчыне: гісторыя і сучаснасць: матэрыялы рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі, Віцебск, 30–31 сакавіка 2010 г. / [рэдкалегія: В. У. Акуневіч (адказны рэдактар) і інш.]. — Віцебск: ВДУ, 2010. — 255 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-205-6.

Образование XXI века: материалы X (55) итоговой научно-практической конференции студентов и магистрантов, Витебск, 24–25 марта 2010 г. / [редколлегия: А. П. Солодков (главный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 412 с. — Часть текста на белорусском языке. — 65 экз. — ISBN 978-985-517-200-1.

Асноўныя тыпы і прынцыпы навучання

Актуальные проблемы профориентации и профадаптации: межвузовский сборник научных статей / Министерство образования Республики Беларусь, Барановичский государственный университет. — Барановичи: БарГУ, 2003—

Вып. 8 / под научной редакцией Л. Ф. Мирзаяновой, А. М. Кухарчук. — 2010. — 139 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-498-294-6.

Башаркина, Е. А. Гуманистическое воспитание подростков: монография / Е. А. Башаркина; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МГГУ, 2010. — 197 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-480-606-8.

Булахова, З. Н. Методическая деятельность в сфере образования: пособие / З. Н. Булахова, Ю. Н. Шестаков. — Минск: Зорны Верасок, 2010. — 143 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6957-27-0.

Идеи М. М. Бахтина и проблема гуманизации образования: материалы международной научно-практической конференции учащихся и студенческой молодежи, посвященной 115-летию со дня рождения М. М. Бахтина, 1–3 апреля 2010 г., [Витебск / редколлегия: А. П. Солодков (главный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 214 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-203-2.

История физической культуры: пособие: [для студентов]: в 2 ч. / Министерство образования Республики Беларусь, Мозырский государственный педагогический университет им. И. П. Шамякина; [авторы-составители: Д. В. Анисимов, В. Ф. Дранец]. — Мозырь: МзГПУ, 2010 — ISBN 978-985-477-235-6.

Ч. 1. — 2010. — 112 с. — 370 экз. — ISBN 978-985-477-368-1.

Кадры в образовании. Образцы должностных инструкций. Квалификационные характеристики / [автор-составитель Липень Л. И.]. — 3-е изд., переработанное и дополненное. — Минск: Дикта, 2010. — 559 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-494-494-4.

Нравственность. Репродуктивное здоровье. Демография-2009: сборник материалов молодежной научно-практической конференции / [редакционная группа: Т. А. Гуринович и др.]. — Минск: Четыре четверти, 2010. — 163 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6856-86-3.

Рябова, Н. В. В поисках гармонии. Образование для устойчивого развития / Наталья Рябова, Татьяна Новикова. — Минск: Медисонт, 2010. — 102 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6887-67-6.

Рябова, Н. В. Как воспитать «зеленого» потребителя? Идеи, программы и практики / Наталья Рябова, Ковзель Иван. — Минск: Медисонт, 2010. — 73 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6887-66-9.

Студенческие инновации-2010: материалы студенческой научной конференции, Витебск, 23 марта 2010 г. / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова; [редколлегия: А. П. Орлова (главный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2010. — 151 с. — 75 экз. — ISBN 978-985-517-201-8.

Чумакова, С. П. Практические занятия по социальной педагогике: методические рекомендации для студентов педагогического факультета / С. П. Чумакова; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МГГУ, 2010. — 45 с. — 60 экз.

Элмор, Т. Ваш ребенок — лидер! / Тим Элмор; предисловие Джона Максвелла; [перевела с английского Л. А. Бабук]. — Минск: Попурри, 2010. — 382 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1045-6.

Дашкольнае навучанне

Краскоўская, Г. І. Патрыятычнае выхаванне дашкольнікаў: сцэнарый практычных заняткаў: дапаможнік для навучэнцаў устаноў, якія забяспечваюць атрымманне сярэдняй спецыяльнай адукацыі па спецыяльнасцях «Дашкольная адукацыя», «Пачатковая адукацыя» / Г. І. Краскоўская. — Минск: Издательство Гревцова, 2010. — 109 с. — 2500 экз. — ISBN 978-985-6826-78-1.

Ауэрбах, С. Правильные игры с правильными игрушками / Стефани Ауэрбах; [перевела с английского С. В. Шпакова]. — Минск: Попурри, 2008 [т. е. 2010]. — 232 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-0512-4.

Беспанская, Е. Д. Логика: 4–5 лет: [развивайте логику своего ребенка] / Екатерина Беспанская, Олеся Конькова, Наталья Смирнова; [художник Т. В. Кулеш]. — 2-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 32 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-0867-5.

Беспанская, Е. Д. Логика: 5–6 лет: [развивайте логику своего ребенка] / Екатерина Беспанская, Олеся Конькова, Наталья Смирнова; [художник С. А. Лукашик]. — 2-е изд. — Минск: Попурри, 2010. — 32 с. — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-0868-2.

Дедова, С. И. Умные фигурки: математика для дошкольников / С. И. Дедова, О. А. Глушкова, Т. Н. Федорович; [художники: Н. М. Кособудская, С. Ю. Голловнева]. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 24 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-520-241-8.

Думаем, решаем — себя развиваем: индивидуальная тетрадь для детей 5–6 лет / [составители: М. В. Мазурова, Т. Н. Язепова]. — 7-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 40 с. — 513 экз. — ISBN 978-985-538-037-6.

Красковская, Г. И. Игровые занятия с дошкольниками: патриотическое воспитание: пособие для учащихся учреждений, обеспечивающих получение среднего специального образования по специальностям «Дошкольное образование», «Начальное образование» / Г. И. Красковская. — Минск: Издательство Гревцова, 2010. — 101 с. — 2500 экз. — ISBN 978-985-6826-77-4.

Педагогическая поддержка развития личности в дошкольном и школьном возрасте: сборник научных трудов / Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина, Кафедра педагогики детства; [под редакцией: Т. В. Александрович, М. С. Ковалевич]. — Брест: БрГУ, 2010. — 100 с. — 70 экз. — ISBN 978-985-473-530-6.

Праздники и развлечения в дошкольных учреждениях Минской области / Государственное учреждение образования «Минский областной институт развития образования»; [составители: Л. Н. Ласминская, Т. В. Щедрина]. — Минск: МОИРО, 2010. — 45 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6907-32-9.

Пропись, сказка и штриховка — это к школе подготовка: в 2 ч. / [И. А. Юматова и др.]. — 2-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — ISBN 978-985-520-217-3.

Ч. 1. — 2010. — 39 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-520-249-4.

Самая главная книга малыша: [для дошкольного и младшего школьного возраста]. — Минск: Харвест, 2010. — 255 с. — 7000 экз. — ISBN 978-985-16-6256-8 (в пер.).

Сиварева, Т. Л. Играем в звуки и слова: [развитие творческих способностей у детей 2–5 лет: для младшего школьного возраста и для чтения взрослыми детям] / Татьяна Сиварева. — Минск: Современная школа, 2010. — 15 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-928-8.

Сиварева, Т. Л. Учусь все делать сам: [развитие творческих способностей у детей 2–5 лет: для младшего школьного возраста и для чтения взрослыми детям] / Татьяна Сиварева. — Минск: Современная школа, 2010. — 15 с. — 8000 экз. — ISBN 978-985-513-931-8.

Силберг, Д. 300 трехминутных развивающих игр для детей от 2 до 5 лет / Джек Силберг; [перевела с английского Е. А. Бакушева]. — Минск: Попурри, 2010. — 190 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-1037-1.

Тетрадь по математике № 1: [тетрадь-раскраска для детей дошкольного возраста / составитель Л. И. Ходжер]. — 10-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 19 с. — 1013 экз. — ISBN 978-985-514-167-0.

Тетрадь по математике № 2: [тетрадь-раскраска для детей дошкольного возраста / составитель Л. И. Ходжер]. — 10-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 19 с. — 813 экз. — ISBN 978-985-514-499-2.

Тетрадь по математике № 3: [тетрадь-раскраска для детей дошкольного возраста / составитель Л. И. Ходжер]. — 10-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 23 с. — 713 экз. — ISBN 978-985-538-031-4.

«Управление качеством дошкольного образования: состояние, проблемы, перспективы», международная научно-практическая конференция (2010; Минск). Международная научно-практическая конференция «Управление качеством дошкольного образования: состояние, проблемы, перспективы»: материалы научно-практической конференции,

Мінск, 13–14 мая 2010 г. / [под общей редакцией Г. Г. Макаренко и др.]. — Мозырь: Белый Ветер, 2010. — 478 с. — 163 экз. — ISBN 978-985-538-038-3.

Шер, Б. 700 необычных игр с обычными вещами: [сборник отличных идей: помогите своему ребенку развиваться] / Барбара Шер; [перевел с английского Е. Г. Гендлера]. — Минск: Попурри, 2010. — 300 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-985-15-0735-7.

Экспериментальная работа в детском саду / [автор-составитель Л. С. Пономарева]. — 4-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 70 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-520-218-0.

Пачатковая школа. Сярэдняя школа

Бракала, Н. І. Музыка ў 2 класе: вучэбна-метадычны дапаможнік для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / Н. І. Бракала, Г. Б. Кажанеўская, В. А. Місцок. — Мінск: Беларусь, 2010. — 68 с. — 2773 экз. — ISBN 978-985-01-0873-9.

Куліковіч, У. І. Новае ў беларускай арфаграфіі: правілы, заданні, тэсты, даведачны матэрыял / У. І. Куліковіч; пад рэдакцыяй М. Р. Прыгодзіча. — Выд. 2-е, дапоўненае. — Мінск: Новое знание, 2010. — 126 с. — 5100 экз. — ISBN 978-985-475-403-1.

Мартынкевіч, С. В. Развіццё камунікатывунай кампетэнцыі школьнікаў пры вучэнні беларускай мовы: (5–6-я класы): вучэбна-метадычны дапаможнік для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў з беларускай і рускай мовамі навучання / С. В. Мартынкевіч. — Мінск: Выдавецкі цэнтр БДУ, 2010. — 100 с. — 2790 экз. — ISBN 978-985-476-774-1.

Маўлютава, Н. Р. Праверачныя работы па беларускай мове: 3-ці клас / Н. Р. Маўлютава. — Мінск: Эксперспектива, 2010. — 34 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-469-326-2.

Маўлютава, Н. Р. Праверачныя работы па беларускай мове: 4-ты клас / Н. Р. Маўлютава. — Мінск: Эксперспектива, 2010. — 45 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-469-327-9.

Пазакласнае чытанне ў 1 класе: [у 5 сш. / складальнікі і аўтары метадычных матэрыялаў: Н. У. Антонава, Г. А. Галыш]. — Мінск: Пачатковая школа, 2010 —

Сш. 1: Восень золата рассыпала. — 2010. — 16 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6947-29-5.

Сш. 2: Кружачка сняжынкі, нібы ў дзіўным сне. — 2010. — 16 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-6947-30-1.

Спадчына маёй краіны: матэрыял для азнаямлення дзяцей з гісторыяй і культурай Беларусі: у 2 ч. / [складальнік І. К. Грышкевіч]. — 5-е выд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — ISBN 978-985-520-232-6.

Ч. 1. — 2010. — 126 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-230-2.

Хмялеўская, А. У. Беларуская мова: 4-ты клас: заданні для работы ў школе і дома: дапаможнік для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў / А. У. Хмялеўская. — 3-е выд. — Мінск: Жаскон, 2010. — 63 с. — 1220 экз. — ISBN 978-985-6923-38-1.

Агейчык, Н. Н. Математика: 1-й класс: тетрадь самоконтроля: [для учителей начальных классов] / Н. Н. Агейчык. — Минск: Аверсэв, 2010. — 108 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-085-2.

Аршанский, Е. Я. Настольная книга учителя химии: учебно-методическое пособие для учителей общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / Е. Я. Аршанский, Г. С. Романовец, Т. Н. Миякинник; под редакцией Е. Я. Аршанского. — Минск: Сэр-Вит, 2010. — 344 с. — Часть текста на белорусском языке. — 3100 экз. — ISBN 978-985-419-482-0.

Бубнова, С. А. Комнатные растения: выращивание и уход: материалы для учителя начальных классов / С. А. Бубнова; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МГГУ, 2010. — 49 с. — 40 экз.

Воспитательный час 3: методические указания / Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова; составитель Е. Н. Кравцова. — Могилев: МГГУ, 2010. — 88 с. — Часть текста на белорусском языке. — 60 экз.

Галкина, Г. В. Играя, научим: пособие для учителей / Г. В. Галкина, Л. З. Полонецкая. — Минск: Белорусская ассоциация «Конкурс», 2010. — 143 с. — 3300 экз. — ISBN 978-985-6821-63-2.

Гришкевич, И. К. Тетрадь для проведения стимулирующих занятий по русскому языку: 4-й класс в 2 ч. / И. К. Гришкевич. — Минск: Эксперспектива, 2010. — 1000 экз. — ISBN 978-985-469-324-8.

Ч. 1. — 47 с. — ISBN 978-985-469-328-6.

Ч. 2. — 46 с. — ISBN 978-985-469-335-4.

Гуляева, Е. Г. Музыка в 3 классе: учебно-методическое пособие для учителей общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / Е. Г. Гуляева, В. И. Гуляев. — Минск: Вы-

шэйшая школа, 2010. — 38 с. — Часть текста на белорусском языке. — 2810 экз. — ISBN 978-985-06-1832-0.

Дылько, Г. Т. Сказочный мир: 4-й класс: книга для чтения: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / Г. Т. Дылько. — Минск: Жаскон, 2010. — 56 с. — 1520 экз. — ISBN 978-985-6923-39-8.

Евдошенко, И. А. Математика: 4-й класс: самостоятельные работы: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / И. А. Евдошенко. — 3-е изд. — Минск: Жаскон, 2010. — 51 с. — 1520 экз. — ISBN 978-985-6923-35-0.

Евдошенко, И. А. Русский язык: 2-й класс: самостоятельные работы: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / И. А. Евдошенко. — 3-е изд. — Минск: Жаскон, 2010. — 75 с. — 1520 экз. — ISBN 978-985-6923-36-7.

Карпушина, Н. А. Трудовое обучение: 2-й класс: практические и творческие задания: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / Н. А. Карпушина, Е. М. Куршук. — Минск: Жаскон, 2010. — 56 с. — 2020 экз. — ISBN 978-985-6923-31-2.

Карташев, С. А. Диагностика сформированности музыкально-эстетической культуры младших школьников: методические рекомендации: [для студентов] / С. А. Карташев; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра хорового дирижирования и вокала. — Витебск: ВГУ, 2010. — 40 с. — 50 экз.

Крылова, П. В. Литературное чтение: 3-й класс: тестовые и творческие задания: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / П. В. Крылова. — 3-е изд. — Минск: Жаскон, 2010. — 35 с. — 720 экз. — ISBN 978-985-6923-28-2.

Крылова, П. В. Литературное чтение: 4-й класс: тестовые и творческие задания: пособие для учителей общеобразовательных учреждений / П. В. Крылова. — 3-е изд. — Минск: Жаскон, 2010. — 43 с. — 720 экз. — ISBN 978-985-6923-29-9.

Мир детства в современном образовательном пространстве: сборник статей студентов, магистрантов / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Педагогический факультет; [редколлегия: И. А. Шаропова (ответственный редактор) и др.]. — Витебск: ВГУ, 2009 —

Вып. 2. — 2010. — 335 с. — Часть текста на белорусском языке. — 100 экз. — ISBN 978-985-517-206-3.

Олимпиадные задания в начальных классах: готовимся и участвуем: [русский язык, математика, белорусский язык, «Человек и мир»] / составители: О. В. Брись, Г. Ф. Гончарова]. — 3-е изд. — Мозырь: Образовательная компания «Содействие», 2010. — 218 с. — Часть текста на белорусском языке. — 300 экз. — ISBN 978-985-520-237-1.

Поддубская, Г. С. Воспитательная работа в начальной школе: педагогическая диагностика: методические указания: [для студентов] / Г. С. Поддубская; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МГГУ, 2010.

— 47 с. — 53 экз. — ISBN 978-985-480-608-2 (ошибоч.).

Пожарная безопасность, защита от чрезвычайных ситуаций и охрана здоровья: пособие для учителей общеобразовательных учреждений по курсу «Основы безопасности жизнедеятельности» / [О. Н. Игнашина и др.]; под общей редакцией И. П. Коржова, О. Н. Игнашиной, И. А. Мазурок; Управление образования Гомельского областного исполнительного комитета, Гомельское областное управление Министерства по чрезвычайным ситуациям Республики Беларусь, Государственный учреждение образования «Гомельский областной институт развития образования». — Гомель: БГУТ, 2010. — 199 с. — 800 экз. — ISBN 978-985-468-678-3 (в пер.).

Рогановский, Н. М. Методика преподавания математики в средней школе: учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям: 1-02 05 03-01 «Математика. Физика»; 1-02 05 03-02 «Математика. Информатика»; 1-31 03 01-02 «Математика (научно-педагогическая деятельность)»: в 2 ч. / Н. М. Рогановский, Е. Н. Рогановская; Министерство образования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Ку-

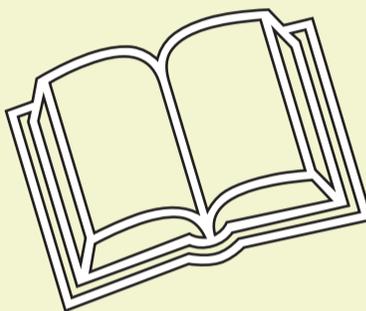
лешова. — Могилев: МГГУ, 2010 — ISBN 978-985-480-603-7.

Ч. 1: Общие основы методики преподавания математики (общая методика). — 2010. — 310 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-480-604-4.

Спасенная жизнь: жизнь и выживание в Минском гетто: для учителей при проведении факультатива «Великая Отечественная война советского народа (в контексте Второй мировой войны)» / Минский международный образовательный центр им. Йоханнеса Рау, Дортмундский международный образовательный центр, Историческая мастерская ММОЦ им. Йоханнеса Рау; [составители: В. Ф. Балакирев и др.]; фото: Кузьма Козак, Ирина Зубова]. — Минск: И. П. Логвинов, 2010. — 101 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6901-70-9.

Шкуратова, М. А. Изобразительное искусство в 4 классе: учебно-методическое пособие для учителей общеобразовательных учреждений с белорусским и русским языками обучения / М. А. Шкуратова, Ю. А. Новикова. — Минск: Вышэйшая школа, 2010. — 101 с. — Часть текста на белорусском языке. — 2955 экз. — ISBN 978-985-06-1836-8.

РУП "ТИПОГРАФИЯ "ПОБЕДА"



ВЫПОЛНЯЕТ ЗАКАЗЫ ПО ИЗГОТОВЛЕНИЮ ТИРАЖЕЙ КНИГ ВСЕХ ВИДОВ И ГРУПП СЛОЖНОСТИ В ТВЕРДОМ И МЯГКОМ ПЕРЕПЛЕТЕ, ВЫСОКОХУДОЖЕСТВЕННЫХ АЛЬБОМОВ, ЖУРНАЛОВ, ГАЗЕТ, ПЛАКАТОВ, АФИШ, ОСОБО СЛОЖНЫХ ИЗДАНИЙ ЭКСКЛЮЗИВНОГО ХАРАКТЕРА. ТИПОГРАФИЯ ОСУЩЕСТВЛЯЕТ ДОСТАВКУ ГОТОВОЙ ПРОДУКЦИИ ЗАКАЗЧИКУ.

Клиентам предлагается комплексное решение допечатных процессов: подготовка оригиналов к набору, компьютерный набор и верстка текстов любой сложности с использованием широкого ассортимента шрифтов на русском и иностранных языках. Печатное производство использует различные форматы, применяется широкий спектр красок, в том числе металлизированные, и различные виды бумаг от самых тонких до картона. Комплекс полиграфических возможностей дополняет тиснение, печать ценных бумаг, стереоскопическая и термопечать. Осуществляет издательскую деятельность по тематическим направлениям: отраслевые и профессиональные издания, каталоги, словари и справочники.

222310, г. Молодечно, ул. Тавлая, 11
(0176) 77-02-12 — зам.директора по производству
(0176) 77-40-26 — сектор маркетинга
Тел./факс: (0176) 77-12-93



E-mail: pobedaprint@tut.by; peramoga@mail.ru;
marketing@pobedaprint.by
HTTP: www.pobedaprint.by



Топ-10

**Магазин "Жывыя літары", г. Мінск
Книги белорусских издательств**

1. Михаил Голденков. Русь — другая история. — Минск: Современная школа, 2010
2. Ирина Стремек: Хрестоматия для детей 6-10 лет. — Минск: Юнипресс, 2008
3. Справочник абитуриента 2010: высшие учебные заведения Республики Беларусь. — Минск: Аверсэв, 2010
4. Трудовой кодекс Республики Беларусь. — Минск: Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2010
5. Конституция Республики Беларусь. — Минск: Национальный центр правовой информации Республики Беларусь, 2010
6. Шастак, Р. І. Крынічка: Хрестоматія для дзяцей малодшага школьнага ўзросту. — Мінск: Рыдыёла-плюс, 2009
7. Уладзімір Караткевіч. Каласы пад сярпом тваім. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2008
8. Наталья Батракова. Территория души. — Минск: Кавалер, 2010
9. Сергей Зайцев. Настольная книга молодой мамы. — Минск: Книжный Дом, 2010
10. Оксана Котович. Золотые правила народной культуры. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010

Книги российских издательств

1. Стефани Майер. Сумерки. — Москва: АСТ, 2008
2. Пауло Козальо. Алхимик. — Москва: АСТ: Астрель, 2009
3. Екатерина Вильмонт. Гормон счастья и прочие глупости. — Москва: АСТ, 2010
4. Борис Акунин. Сокол и ласточка. — Москва: Олми-Пресс, 2010
5. Дарья Донцова. Летучий самозванец. — Москва: Эксмо, 2009
6. Мудрость тысячелетий. — Москва: Олма Медиа Групп, 2010
7. Наталья Правдина. Откровения Ангелов-Хранителей. — Москва: АСТ, 2008
8. Валерий Синельников. Тайны подсознания. — Москва: Центрополиграф, 2009
9. Ольга Афанасьева. Лечение золотым усом. — Москва: АСТ, 2009
10. Сергей Коновалов. Счастливая книга. — Санкт-Петербург: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008

Топ-10

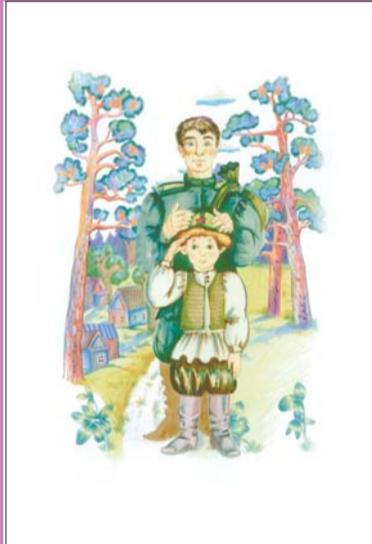
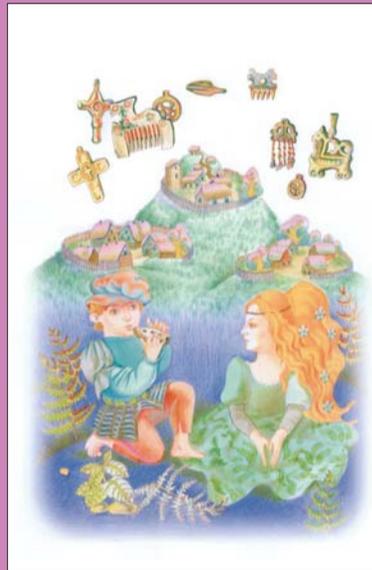
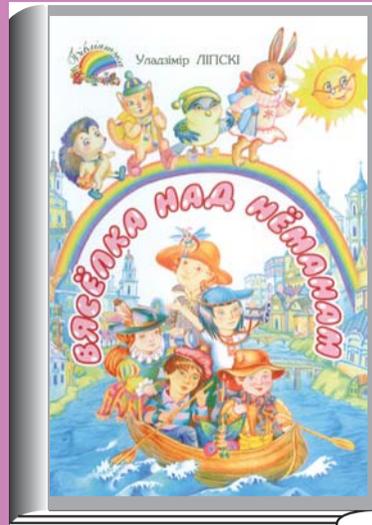
**Магазин «Книгомир», г. Иваново
Книги белорусских издательств**

1. Лариса Горманенко. Минск: Фотоальбом. — Минск: Фото-сфера, 2010
2. Оксана Котович, Янка Крук. Золотые правила народной культуры. — Минск: Адукацыя і выхаванне, 2010
3. Атлас гісторыі Беларусі ад старажытнасці да нашых дзён. — Мінск: Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2006
4. Минск: Фотоальбом. — Минск: Беларусь, 2010
5. Я — минчанин: Фотоальбом. — Минск: Мастацкая літаратура, 2006
6. Михаил Голденков. Русь — другая история. — Минск: Современная школа, 2010
7. Михаил Голденков. Утраченная Русь: забытая Литва, неизвестная Московия, запрещенная Беларусь. — Минск: Современная школа, 2010
8. Виктор Шейнов. Искусство убеждать. — Минск: Харвест, 2010
9. Вадим Деружинский. Тайны белорусской истории. — Минск: Современная школа, 2010
10. Республика Беларусь: энциклопедия. В 6 т. — Минск: Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2008

Книги российских издательств

1. Алексей Бобл. Пуля-квант. — Москва: АСТ, 2009
2. Екатерина Вильмонт. Мимолётности, или Подумаешь, бином Ньютона! — Москва: АСТ: Астрель, 2010
3. Дэн Браун. Утраченный символ. — Москва: АСТ, 2010
4. Януш Леон Вишневский. Бикини: роман. — Москва: АСТ: Астрель, 2009
5. Алика Смахова. А и Б сидели на трубе... — Москва: АСТ: Астрель, 2009
6. Стефани Майер. Рассвет. — Москва: АСТ, 2009
7. Дмитрий Глуховский. Метро 2034. — Москва: Астрель, 2009
8. Януш Леон Вишневский. Стены из жизни за стеной: сборник новелл. — Москва: АСТ: Астрель, 2009
9. Анна Гавальда. Утешительная партия игры в петанк. — Москва: АСТ, 2009
10. Борис Акунин. Весь мир — театр. — Москва: Захаров, 2010

У выдавецкім партфелі



Усе колеры вясёлкі!..

Разам з часопісам "Вясёлка" РВУ "Літаратура і Мастацтва" распачынае новы выдавецкі праект — выданне кніжнай серыі "Бібліятэка часопіса "Вясёлка". "Першая ластаўка" — зборнік нарысаў лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Ліпскага "Вясёлка над Нёманам". Кніга, у падназву якой вынесена наступнае ўдакладненне: "Дзецім пра Гродзеншчыну", адкрываецца ўступным словам старшыні Гродзенскага аблвыканкама, доктара эканамічных навук Сямёна Барысавіча Шапіры. Вось што ён, у прыватнасці, піша, звяртаючыся да школьнікаў рэгіёна: "Гродзенская вобласць вельмі маладая. Утворана 20 верасня 1944 года. А зямля наша — старажытная, гераічная, мужная. На ёй даўней былі Гродзенскае ваяводства, староства, Гродзенская эканомія, губерня.

У нашай вобласці — 4457 вёсак, 12 гарадоў, 21 гарадскі пасёлак, 17 сельскіх і 2 гарадскія раёны. У межах вобласці пражываюць 1 мільён 211 тысяч жыхароў розных нацыянальнасцей. А найменне ва ўсіх адно — гродзенцы, грамадзяне Рэспублікі Беларусь". І далей: "...наша зямля старажытная, яна ўступіла ў XXI стагоддзе маладой, квітнеючай, прывабнай і для гродзенцаў, і для іх гасцей з усяго свету. Спытаецца, у чым скарэт нашай маладосці: А я ў адказ прывяду яскравыя лічбы: у нашых дзіцячых яслях і садках выхоўваюцца 44,9 тысяч дашкольнікаў, у школах, гімназіях, ліцэях, каледжах набіраюцца ведаў 143,1 тысячы школьнікаў і навучэнцаў, а яшчэ ў нас вучацца 14,5 тысяч студэнтаў. Вось які скарб мае вобласць, вось якая інтэлектуальная, разумовая, таленавітая змена ідзе ў заўтрашні дзень.

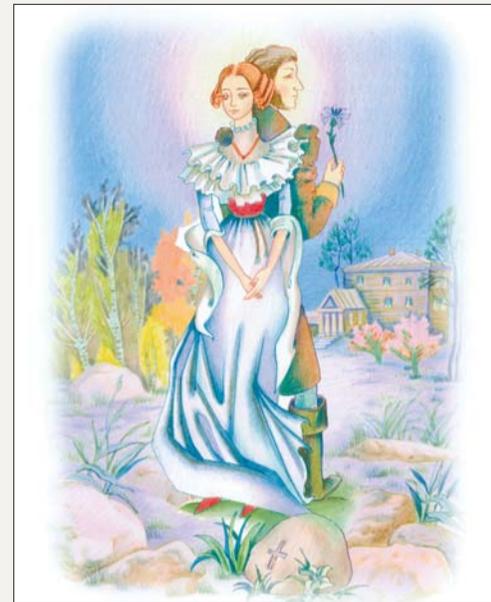
Каб вы, нашы дзеці, наша надзея спаўна былі гатовы рэалізаваць свае здольнасці, таленты, для гэтага трэба спачатку выхаваць у сабе пачуцці патрыятызму, грамадзянскай адказнасці за сваю родную зямлю. Трэба напачатку спазнаць і ўмець шанаваць сваю малую радзіму і да слёз навучыцца любіць нашу Бацькаўшчыну, мілую Айчыну Беларусь.

У гэтай высакароднай справе, веру, дапаможа вам унікальная кніга "Вясёлка над Нёманам" пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Сцяпанавіча Ліпскага. Вольны майстар літаратурнага слова, верны сябар дзяцей, не раўнадушны да жыцця чалавек, ён па-свойму арганізуе вандароўку ва ўсе раёны вобласці, з захапленнем раскажае старонкі багатай гісторыі, умела вядзе чытача ў таямніцы, загадкі спадчыны, якая ўбірае ў сябе мудрасць продкаў і сучаснікаў, велічныя постаці знакамітых людзей, багацце нашых радаводаў, прозвішчаў, назваў гарадоў і вёсак..."

Кніга, прыдуманая і выхаджаная, сабраная Уладзімірам Ліпскім, сапраўды унікальная. Пісьменнік, пабываўшы ва ўсіх кутках Гродзеншчыны, здолеў стварыць лаканічныя партрэты кожнага з раёнаў вобласці. Падарожныя нарысы складаюцца з некалькіх раздзелаў: прыкладам, "Астравеччына прыродой і людзьмі ўвечна" — "Дуб і стронга" (патлумачваецца змест геральдычнага знака Астравіцкага раёна), "Парашуцкі" (пра братоў Драўніцкіх, якія займаліся выпрабаваннем першых парашутаў Расійскай імперыі), "Нястомны вандароўнік" (пра ўраджэнца вёскі Расолы даследчыка гісторыі і культуры Беларусі Адама Мальдзіса).

А завяршае раздзел пра Астравеччыну казка пра астравецкіх прозвішчы "Пошукі кухарчыка". У кожным з раздзелаў — зварот пісьменніка да такіх тэмаў, як герб горада ці гарадскога пасёлка, якія найбольш распаўсюджаныя прозвішчы ў тым ці іншым рэгіёне. Чытаецца кніга лёгка, складваецца ўражанне прысутнасці ў розных старонках Гродзеншчыны — у Ашмяннах і Шчучыне, у Ваўкавыску і Воранава Дзягале і Мастах, Навагрудку і Шчорсах... Багацце імёнаў і лёсаў, легенд, казак, паданняў, раскіданых па старонках "Вясёлкі над Нёманам", проста ўражваюць.

Асобным складнікам у знаёмстве з кнігай Уладзіміра Ліпскага з'яўляецца мастацкае афармленне зборніка. Размова ідзе не толькі пра ілюстрацыі да асобных фрагментаў кнігі. Мастак Уладзімір Жук здолеў выбудаваць мастацкую прастору "Вясёлкі над Нёманам" такім чынам, што кожны з раздзелаў з'яўляецца завершаным мастацкім аповедам. Як прыкладам — нарыс "Навагрудак — новы горад". Адкрываецца ён ілюстрацыяй на палову кніжнай старонкі. Малонак дубравы, над якім — герб старажытнага горада, выстаўлены над загаловам. Тэкст на гэтай старонцы — усяго з трох вершаваных радкоў У. Караткевіча: "Дзе мой край? Там, дзе вечную песню пяе Белавежа, / Там, дзе Нёман на захадзе помніць варожую кроў, / Дзе на ўзвышшах Наваградскіх дрэм-

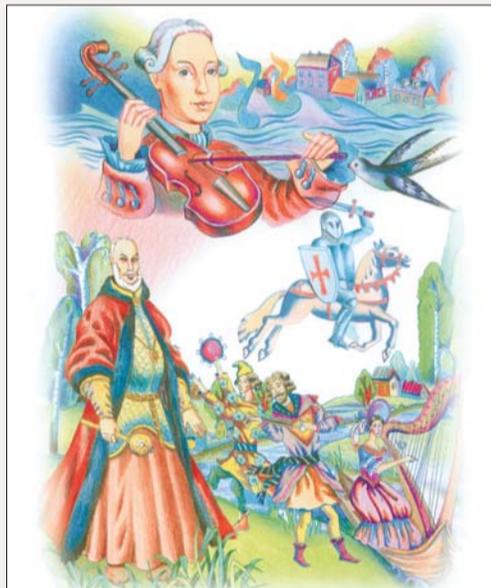


люць суровыя вежы..." Перагортваеш старонку — і адкрываеш стылізаваную карту Навагрудчыны. Аб'ектаў на ёй і паселішчаў — не дужа шмат: Навагрудак, Валеўка, Шчорсы, Уселоб, Налібок, Мольнічы, Бенін, Любча, рэкі Нёман, Пліса, Кранушэўня, возера Свіцязь. Але затое, наколькі ёміста і выразна здолеў мастак гэтым малюнкам-картай паказаць гісторыю і сучаснасць рэгіёна. Красамоўству кніжнага графіка можна пазайздросціць. Уладзімір Жук уважліва "прачытвае" гісторыка-краязнаўчы тэкст У. Ліпскага, узабагачае досвед пісьменніка сваімі ўласнымі адкрыццямі. Вось і з герба Навагрудка вылучае галоўнага персанажа — Архангела Міхаіла, які паказаны ў чорнай вопратцы на геральдычным знаку. Чытаем пісьменніцкія развагі: "З даўнейшага летапісу даведваемся, што Навагрудская зямля раней называлася Чорнай Руссю. Чаму так? Ды таму, што яе жыхары не адразу прынялі хрысціянства, як гэта зрабіла Белая Русь — Палаччына і Віцебшчына. Можна, таму і Архангел Міхаіл на гербе ў чорнай вопратцы?" І ўжо на палосным малюнку герой з герба паўстае ў іншых колерах, Архангел Міхаіл у "прачытанні" Уладзіміра Жука набывае ўзнёсласць, а прастора, у якой ён паказаны, — ілюстрацыя да Навагрудчыны, яе жыццёўнага ўвогуле.

Кніга гісторыі пра Гродзеншчыну перш-наперш адрасавана малодшым школьнікам. Але яшчэ — і настаўнікам, бібліятэкарам, бацькам, "усім тым, хто працуе з дзецьмі, хто дбае, каб у нашай незалежнай і суверэннай краіны быў заўтрашні дзень..." І малюнкi ў гэтым адмысловым гісторыка-асветніцкім праекце адкрываюць далёка не апошняе ролю, а наадварот — спрыяюць усведамленню тых адкрыццяў, якімі насычаны багаты тэкст, дазваляюць чытачу ўключыць у засваенне матэрыялу вобразнае, мастацкае мышленне.

Застаецца толькі чакаць, калі ў школы і магчыма, публічныя бібліятэкі Гродзеншчыны прыйдуць сапраўдны падарунак — кніга пра гісторыю старажытнага краю.

Мікола БЕРЛЕЖ

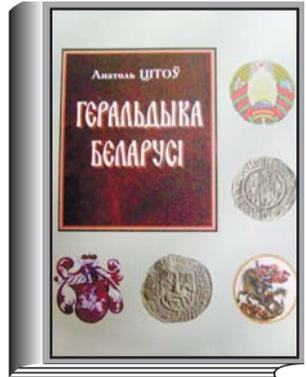


Пад вокладкай



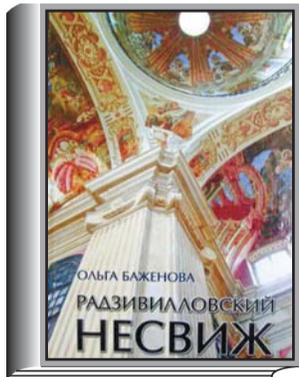
1. Гурыновіч, Хв. *Застаецца вера: выбраныя / Хведар Гурыновіч.* — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2010. — 160 с.

Новую кнігу лаўрэата Літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра паэта Хведара Гурыновіча склалі лепшыя вершы з яго дзесяці папярэдніх зборнікаў. Шчыра і балюча гучаць радкі пра нашу Айчыну. Яны прасякнуты клопатам аб зялёных сцяжынках маленства, аб шляхах-пуцявінах юнацтва, куды з узростам усё часцей вяртаецца чалавек. Кніга — шчылівы расповед пра родную зямлю, яе людзей, пра веру



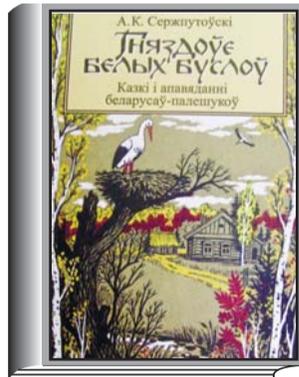
2. Цітоў, А. К. *Геральдыка Беларусі.* / А. К. Цітоў. — Мінск: Мінская фабрыка каляровага друку, 2010. — 144 с.

Інтэрэс да геральдыкі як культурнай з'явы ў розныя часы і на розных этапах развіцця грамадства не быў аднолькавы. Найбольшы застой і нават вострае яе непрыманне назіралася ў 1970-80-х гг. Тым не меней сёння геральдыка ўспрымаецца як асобная навука. Веданне і разуменне яе



3. Баженова, О. Д. *Радзівілловскі Несвиж. Росписи костела Божьего Тела.* / Ольга Баженова. — Мінск: Харвест, 2010. — 416 с.

У аснове даследавання — шматгадовая праца аўтара ў архівах Польшчы, Літвы, Беларусі. У выданні прадстаўлены звесткі пра дынастыю Радзівілаў, іх удзел у развіцці культуры, жывапісу і архітэктуры Вялікага княства Літоўскага XVIII



ст. Увага апавядальніка засяроджана на гісторыі стварэння роспісаў Нясвіжскага касцёла Божьага Цела, дзе дакументальная дакладнасць суседнічае з удумлівай інтэрпрэтацыяй падзей.

4. Сержпутоўскі, А. К. *Гняздоўе белых буслоў: казкі і апавяданні беларусаў-палешукоў.* / А. К. Сержпутоўскі. — Мінск: Вышэйшая школа, 2010. — 318 с.

Казкі, запісаныя Аляксандрам Сержпутоўскім, заўсёды застаюцца актуальнымі ў беларускай культурнай прасторы. Чарговае іх выданне — не



выключэнне. Запісы і назіранні славутага беларускага фалькларыста, этнографа, мовазнаўцы даюць шырокую карціну жыцця сялян дарэвалюцыйнага Беларускага Палесся, раскрываюць іх культуру, палітычныя і філасофскія-эстэтычныя погляды, знаёмяць з лепшымі беларускімі казачнікамі. Першы зборнік казак А. К. Сержпутоўскага пасадынічаў з'яўленню цэлай кагорты зборнікаў і фалькларыстаў. Застаецца спадзявацца, што і гэта выданне будзе мець такі ж вынік.

5. Фаулз Джон Волхв. / Джон Фаулз. — Москва:

Эксмо, Санкт-Петербург: Домна, 2009. — 816 с.

За што можна не любіць раманы Джона Фаулза? За тое, што пры іх чытанні ўзнікае пачуццё, што з табой гуляюць, цябе, сумленнага і разумнага, адукаванага чытача, б'юць, зусім не лічацца з тваёй думкай і разбураюць меркаванні пра герояў, складзеныя за доўгія старонкі знаёмства з імі. За тое, што чытаючы дакладна не ведаеш, хто з герояў станоўчы, а хто адмоўны, і нават іх унутраныя маналогі не ратуюць. За тое, што не ведаеш, што адбудзецца ў наступнай главе, на наступнай старонцы, нават у наступным абзацы, не кажучы ўжо пра тое, чым усё скончыцца. Зрэшты, пералічанае — добрыя падставы для таго, каб захаляцца творами сапраўднага постмадэрніста Фаулза. І пачаць лепш з "візітнай карткі" аўтара — рамана "Волхв".

З кнігамі знаёміла Марына ВЕСЯЛУХА

Водгукі гасяляйце на электронны адрас аўтара: himarina@tut.by

Адно пытанне

Два апавяданні



Юры НЕСЦЯРЭНКА

Той тэлефон я яшчэ доўга не мог адрамантаваць. Падакладвайце яго, замотвайце ізалюцыйнай стужкай. У ім нешта ўвесь час адыходзіла, ён то званіў, то не званіў. Вядома, што ў гэтых маіх пакутах лятэй за ўсё было абвінавачанне амерыканцаў, але ці правільна тое было б з майго боку?

Неяк у суботу вечарам патэлефанавала сястра. Сказала, што прыходзіў Мікола Малусевіч з нейкім пісьмом з Амерыкі. Быццам у Каліфорні адшукаліся ягоныя сваякі, якія ў бліжэйшыя дні будуць тэлефанаваць, і што, маўляў, спатрэбіцца мая дапамога. Назаўтра з раніцы Мікола павінен сам зайсці і падрабізна ўсё расказаць. Я не стаў удакладняць дэталі, паклаў трубку і выйшаў на двор, разважаючы пра непрадказальнасць вяскова жыцця і пра незвычайную часам ролю ў ім мясцовага настаўніка.

Мікола аб'явіўся толькі назаўтра ў другой палове дня (пазней я выпадкова даведаўся, што ён ужо два дні хадзіў па знаёмых і частаваўся гарэлкай, карыстаючыся ўсеагульнай цікавасцю да таямнічага пісьма). Я сустрэў яго ў калідоры, калі збіраўся выйсці на двор. Крыўва ўсміхаючыся, абдаючы перагарам, ён палез быў абдымацца, але, зірнуўшы мне ў вочы, перадумаў і мігусліва пачаў корпацца ў кішэнях. «Зараз, Кастусь, зараз...» — мармытаў ён сам сабе, плыскаючы далонямі па фуфайцы і штанах. Ён выглядаў гадоў на дзясць старэйшым, хоць мы былі амаль што ровеснікі. Некалі Мікола скончыў сярэдняе ваеннае тэхнічнае вучылішча, але сяброўства са спіртным дужа паўплывала на ягоную кар'еру і асабістае жыццё. Ён прыехаў на радзіму з апошняга месца службы без сям'і, без звання, без грамадзянскай спецыяльнасці.

Нарэшце Мікола дастаў зацёрты, пакаменчаны ліст паперы з кішэні штаноў, а аднекуль з-за пазухі — канверт, разарваны па ўсіх швах. «Глядзі, Кастусь, — усхвалявана пачаў тыкаць Мікола ў надпіс «Malusevich» і «California», і, пастулоўна павышаючы голас, амаль што крычаць. — Гэта маё, разумееш? Маё прозвішча! Бярэ, чытай пісьмо!»

Пісьмо было напісана на дрэннай рускай мове. Сям-там праскоквалі беларускія словы. Пісаў родны брат Міколавага дзеда. Ён радаваўся, што адшукаў сваякоў, коротка распавядаў аб сваіх сынах — старэйшы быў доктар, малодшы рок-музыкант. На момант напісання пісьма малодшы сын-музыка быў на гастролях — выступаў у Японіі. На апошні факт Мікола асабіста націскаў, ведаючы пра маё захапленне рок-музыкай — ён выхопліваў пісьмо з рук і дрыготлівым голасам каментаваў: «У Японіі! Ты разумееш? Са сваім уласным гуртом!» Ён лупіў мяне па плячы, штурхаў у грудзі, махаў перад вачыма паперай і шчыра не разумее, чаму ж і я так экзпрэсіўна не падзяляю ягонае захапленне. Яго ўласны выгляд запэўніваў у тым, што я павінен скакаць, прысядаць і таксама лупіць яго па плячэ. «Ты не зразумеў, Кастусь! Глядзі — «Malusevich», «California»! А ён, мой дзядзька, на гастролях! У Японіі!» Я далікатна перачытаў пісьмо яшчэ раз і, адчуваючы сябе некалькі вінаватым, вельмі спытаўся, што ж патрабуецца ад мяне?

Мікола адхіснуўся ад мяне, як ад пякучага полымя, і, акруліўшы вочы, ціха прасіпеў: «Кастусь...» Ён зрабіў вялікую паўзу, павольна сплюў спінай па касяку дзвярэй, прысеў, апусціў нечакана ацяжэлы галаву. Потым страпянуўся, паглядзеў на мяне тужлівымі вачыма бяздомнага пса і запытаў: «Кастусь, што мне ім сказаць?»

Я без цені сумневу адказаў, урэўнены ў логіцы сваіх слоў, што размаўляць з ім можна аб усім. Хвалююцца тут няма чаго — аб чым запытаюць, пра тое і кажу. Час ужо, дзякуй Богу, даўно змяніўся. Зразумела, трэба пад-

трымаць іхнюю цікавасць да нашага жыцця — прапанаваць часцей тэлефанаваць, прыехаць у госці.

Мікола глядзеў на мяне не міргаючы. Мне здалося, што ягоныя вочы напоўніліся мудрым разуменнем таго, што адбывалася. Як быццам нейкі першабытны імпульс адкрыў яму сутнасць гэтай таямніцы — глабальнага аб'яднання славянскіх душ у сусветным маштабе. Ён аблізаў губы і, зачаравана глядзячы мне ў вочы, прашаптаў: «Кастусь, ты ж зразумеў, яны ж там... А я тут... Разумееш? Што ж я ім скажу?»

Толькі пазней, узгадваючы сустрэчу з Міколам, я падумаў аб тым, што ў сваеасаблівы культурна-навуковы момант Міколавага маналага наступаў час, калі я павінен быў наліць яму чарку. Але, як і ўласціва ўзнісцеламу ідэю-інтэлектуалу, няўважліва да мясцовых умоўнасцей, я нават і не падумаў аб нечым такім, у думках заняты варыянтамі адказу на пісьмо і тэмай магчымай размовы з амерыканцамі па тэлефоне. Свае разважанні я сістэматызаваў і добрасумленна прадставіў Міколавай увазе.

Той, быццам я нічога толькі што не казаў яму, падняўся з прага і запытаў: «Кастусь, а як жа я буду з ім... Яны ж у Амерыцы... ШТО мне ім казаць?»

Магчыма, нейкі псіхалагічны бар'ер — калі межы яго ўласнага сусвету рэзка пашырыліся да маштабаў планеты — не даваў яму спакою. Можна і так — думаў я ў той момант... Але тое, што Мікола нават не звярнуў увагі на маю прамову, вядома ж, закранула. Паўтарацца я не стаў. Я ўвогуле нічога не адказаў, калі ўбачыў, што размова не атрымліваецца. З канчаткова сапсаваным настроем я падумаў, што Мікола нарэшце развітаецца са мной. Але той думаў трохі інакш. Пашавялі перасохлымі губамі, трагічна глядзячы некуды паўзверху маіх вачэй, і зноў узяўся за сваё: «Кастусь, а што я ім скажу?»

Напэўна, ужо нават я здагадаўся расцаніць гэтае пытанне як вытанчанае здэкаванне хітрага п'яніцы з сумленнага чалавека, таму што пасля майго адказу ў калідор выглянула жонка і запыталася: «У вас усё добра?». Я рэзка прапанаваў ёй зачыніць дзверы і, павярнуўшыся да Міколы, паспрабаваў падвесці вынік нашай размовы, апошні раз растлумачыўшы, што калі яму спатрэбіцца мая дапамога — я заўсёды гатовы! Толькі мне патрэбна ведаць, што трэба рабіць ДАКЛАДНА.

Мікола доўга глядзеў мне ў твар, потым нізка апусціў галаву і стаў плыскаць па кішэнях. Ён выцягнуў абрыўкі канверта ды напалову разарванае пісьмо і пачаў паказваць

зразумельна яму фразы на англійскай мове і зачытваць асобныя фразы на рускай. Я сціснуў зубы і, спрабуючы захаваць стрыманасць, перапыніў яго і пераказаў усё пісьмо ад пачатку да канца. Ён вытрымаў паўзу і шэптам спытаўся: «Кастусь, аб чым я буду з ім размаўляць?»

Памятаю вельмі цямна, як у парыве шаленства я вышкінуў гэтага беднага чалавека на вуліцу, як ён ашаломлена глядзеў на мяне і мармытаў нешта накшталт: «Добра, добра... У чацвер... Размова... Ты будзеш побач... Толькі аб чым...» Са страшэнным грукатам перад ягоным носам зачыніліся дзверы.

Назаўтра з раніцы Мікола патэлефановаў: «Кастусь, прабач алкашу! Бязглуздычэ — п'яны быў! Гаварыў сам не разумеў што. Ты ж ведаеш — гарэлка сваю справу робіць...» Я адказаў, што ўсё нармальна, што я і сам пагарачуся, і што не трэба было мне так груба размаўляць з чалавекам, што вышкі, хай сабе і крыху лішняга. Увесь наш дагавор застаецца ў сіле — чым змагу, заўсёды дапамагу. «Кастусь, яны ж у чацвер будуць тэлефанаваць?» — нечакана запытаўся Мікола. Я чамусьці разгубіўся, адказаў зацвярдзальна і не прадугледзеў наступнага пытання. Можна сказаць, зусім не падрыхтаваўся да яго. А Мікола памаўчаў крыху і спытаўся: «...Кастусь, аб чым я з ім буду гаварыць?»

Каб вы не падумалі, што я нейкі вар'ят і разбіў той тэлефон, павінен растлумачыць, што ён проста зваліўся з паліцы. Можна быць, я няўдала ці неяк рэзка павярнуўся ці адышоў, хто яго ведае? А пра Міколавых амерыканцаў я так больш нічога і не чуў, бо ў хуткім часе змяніў месца працы і жыццарства.

Я пару разоў бачыў Міколу пасля таго памятнага выпадку, аднак быў ён у такім стане, што заставалася толькі зрабіць вывад — у амерыканскіх сваякоў з цягам часу павінна набірацца ўсё больш і больш пытанняў да майго зямляка. Але якое пытанне было найважнейшым для самога Міколы, ведаў толькі ён адзін.

Апаведны рай

Па ўсім было відаць, што ў Смілавічах добра ставіліся да грамадзян, не маючых пэўнага месца жыхарства. Дакладней, сацыяльная дапамога для гэтых людзей была наладжана смілавіцкай адміністрацыяй на дастаткова высокім узроўні. Бамжы ніколі не хадзілі тут у бруднай вопратцы. Для іх былі арганізаваны спецыяльныя кропкі, куды яны здавалі свае рэчы, а ўзамен атрымлівалі чыстыя. Гэта быў «second hand», але адзенне заўсёды было якаснае і нават моднае. Да бамжоў ставіліся вельмі ўважліва. Для іх было арганізавана нешта падобнае да лазні. Зразумела, басейна і саўны там не было, але душ з гарачай і халоднай вадой, бясплатныя мыла і шампунь, аднаразовыя ручнікі, — усё гэта мела месца.

Усіх без выключэння кармілі ў спецыяльнай бясплатнай сталовай. Медыцынская дапамога была наладжана па лініі аднаго з «крыжоў» (ці то чырвонага, ці то зялёнага) і працавала вельмі актыўна. Для ўсяго кантыненту, які стаў на ўлік, прапаноўвалася праца. Хто хацеў, мог працаваць цэлы дзень, хто такога жадання не меў, мог працаваць палову дня. Грошы выплачваліся па заканчэнні дня. Невялікія, але на цыгарэты ды цукеркі хапала.

Навацца можна было ў спецыяльным інтэрнаце, у цёпых і ўтульных пакоях, дзе засцілалі свежую бялізну, выдавалі падушкі,

коўдры, і можна было нават паглядзець тэлевізар...

Так я думаў, калі кіроўца аўтобуса «Magilëў — Мінск» усё ж такі выштурхнуў бамжа-небараку з салона і праверыў смурод, што той пакінуў за сабой. Бомж ехаў з Беразіно, хаваючыся на самых апошніх сядзеннях. Грошай хапіла толькі на квіток да Смілавічаў. Ён вельмі прасіўся праехаць хоць крыху бліжэй да Мінска. Якія ў яго там былі справы — невядома. Чалавек гэты быў не надта падобны на звычайных бамжоў. Вопратка ў яго была больш-менш акуртаная. Позірк уважлівы, дапытлівы, і, глядзячы на яго твар можна было падумаць, што ў гэтай дзіўнай асобе маглі нават мецца нейкія творчыя здольнасці. Яшчэ ў час прыпынку на аўтастанцыі ў Беразіно бомж паспрабаваў загаварыць са мной, калі я выйшаў з аўтобуса падыхаць свежым паветрам. З-за яго дэфекту маўлення я зразумеў толькі некалькі словаў, у тым ліку пытанне «На Мінск?» Мужчына паспрабаваў учаліцца за мой рукаў і нешта сказаць яшчэ, аднак я выхаліў руку і пайшоў да газетнага шапіка, думаючы, што гэта звычайны папрашайка збірае грошы на піва...

Кіроўца яшчэ доўга ляжыў, ні да каго не звяртаючыся, — аўтобус заглох. А бомж застыў на адкрытым участку шашы, спінай да аўтобуса, уціснуўшы галаву ў плечы. Да Мінска заставалася яшчэ кіламетраў трыццаць. Побач на краі асфальта ляжаў пакунак, што кіроўца выкінуў услед за яго гаспадаром. Шалены вецер шкумятаў вопратку, мокры снег залепліваў твар гэтага чалавека. Можна быць, ён плакаў, можа, яму было сорамна, магчыма, ён пасылаў праклёны, ці наадварот, дараваў камусьці альбо дзякаваў за яшчэ адзін нялёгкі іспыт у сваім лёсе...

Мая сяброўка, калі працягала вышэй напісаных радкі, спыталася: «Ты што, не знайшоў іншай тэмы? Адчуваеш віну, што не даў бедаку пару тысяччаў, каб ён даехаў да Соснаў ці да Шабаноў? Можаш суцэшыцца тым, што ніхто з пасажыраў таксама не падтрымаў жабрака...» Рэдактар вядомага часопіса выдаў рэзюме: «Спадзяешся, што нейкі інтэлектуал, працягваючы гэтыя радкі, скажа: «Бач ты, які шляхетны разважак нават пра лёс бамжа...»? А святы айцец Мікалай з царквы «Новае неба» сказаў, што не толькі людзі, але яшчэ і нехта звыш абавязкова даведацца ці ўбачыць з нябёсаў, што аўтар пры жыцці пашкадаваў небараку, ды прагучыць з нябёсаў прыкладна наступнае: «Не зусім, значыць, страчаны. Залічым яму гэты выпадок у спіс добрых справаў...»

А я падумаў — не выключана, што аповед трапіць да галоўнага героя, таго самага бамжа, што здолеў даехаць толькі да Смілавіча. А ён раптам выпадкова апынецца самым граматычным, дасведчаным і выбітным з усіх беларускіх бамжоў, сапраўдным інтэлектуалам і працягата гэтыя радкі з вялікай удзячнасцю да аўтара. Зразумела, гэта можа здарыцца пры пэўных умовах, калі, напрыклад, наш герой загадаецца завітаць у інтэрнет-кафэ, якое працуе пры спецыялізаваным цэнтры сацыяльнай дапамогі мястэчка Смілавічы. Цалкам верагодна, што наведвальнік знойдзе гэта апаведанне ў Сеціве, на спецыяльным сайце адмысловага партала, які зарэгістраваны смілавіцкай сацыяльнай службай для грамадзян без акрэсленага месца жыхарства...

Той самай службай, якая хоць на некалькі імтненняў дазваляе трапіць у рай.

Валянціна БАРАНОВА

Нашэсце гменаў

Нечакана ўзнік гук, недарочны і незразумелы, нічога не выклікаў, акрамя здзіўлення, і жадання, каб ён хутчэй сціхнуў. Але ён не сціхаў, руйнуючы існую гармонію, трывожыў, раздражняў, пакуль не матэрыялізаваўся ў знаёмыя слова — будзільнік. Затым з нябыту сфармавалася ўласнае «я». Вызначалася месца і час. І стала ясна, што пара ўставаць і збірацца на працу.

Сцяпан Патлажэла расплюшчыў вочы. Усё вярнулася на свае месцы. Столь, са знаёмымі трэшчынамі, стол, за ім у куде трэляж. Далей... А гэта што такое? З-за трэляжа выглядаў круглы цікаўны тварык нейкай маленькай істоты. Зялёныя бліскучыя вочкі, руды чубок і шэры, як павуцінне, востраканцовы капялюш з апушчанымі палямі.

Сціпка працір вочы. Але істота не знікла. Больш таго, з-за яе вы-

глянулі яшчэ дзве, падобныя на першую, як кітайцы паміж сабой: адразу не адрозніш.

— Хто вы? — Сцяпан сеў.

— Гмены мы. — Адказала першая. Істоты выбраліся з-за трэляжа і падшлі да канапы. Пакуль рухаліся шэры колер іх капемошю і плашчю памяняўся на карычневы з узорам. — Ты прабач, што мы скарысталіся тваім шляхам.

— Нічога не разумею...

— Як толькі мы цябе ўбачылі, — насмеліўся сказаць самы маленькі з гменаў, хітра прыжмурчыўшы вочкі, — нам раптам захацелася скарыстацца шанцам. Такое не часта выпадае.

Сцяпан выпадкова глянуў на гадзіннік — да пачатку працоўнага дня засталася ўсяго пятнаццаць хвілін.

— Ой, прабачце, спазняюся на працу, — сказаў ён і выскачыў з кватэры.

Да сэрвіснага цэнтра тэлекама, дзе Сцяпан працаваў апэратарам, было пяць хвілін хадзьбы. Каштанавая вуліца, па якой яму трэба было ісці, цалкам адпавядала сваёй назве. Купчастыя каштаны засланялі сабой усё неба не толькі над ходнікам. Галіны дрэў выцягнуліся праз праездную частку і перапляліся ў сцэльныя зялёныя шацёр. Тут панавалі прыцемак і цішыня, якая зрэдку парушалася шумам машынных матораў. І паўсюль былі гмены. У такой колькасці, што пералічваць іх было поўнай бяссэнсцай. Дзякуючы мімікральнаму адзенню, яны амаль зліваліся з асяроддзем. Дзе яны толькі не былі: на дрэвах яны нібы вавёркі скакалі з галіны на галіну, хаваліся ў траве, зрэдку выскоквалі на ходнік, але хутка зноў хаваліся. І паўсюль быў чутны ціхі шэпт і смех.

Сцяпан спазніўся на працу. Атрымаўшы ад начальніка дзяжурную вымову, небарака заняўся звычайнай справай, а менавіта, бясконцым раскладаннем

пасьянса. Галоўным абавязкам Сцяпана было абслугоўванне кліентаў, безуважлівых ці злосьных непацельшчыкаў. Таму раз у месяц ён аўтаматычна каго адключаў, а каго зноў падключыў.

Так і зараз. Зручна ўладкаваўшыся ў фэгэлі, ён паглыбіўся ў творчы працэс перакладання карт.

— Чаму вы такія розныя? — Пачуўшы гэта, Сцяпан здрыгануўся. — З-пад стала на яго глядзеў гмен. Хлопец мімаволі паглядзеў на свайго начальніка, які паглыбіўся ў планы і справаздачы: сапраўдны супермен, прыгожы і падцягнуты, з густой кучаравай шавялорай, у гарнітуры, не горш, чым у дыпламата. Потым паглядзеў у люстэрка, якое вісела на сцяне насупраць. Адгуль на яго глянуў нейкі суб'ект, з урослай у вузкія плечы галавой, у швэдэры і пагранічных джынсах. Вузкі твар і непрыгожа перакошаны лоб. Адзінае, што было прывабным на гэтым твары, гэта вочы — вялікія, цёмна-сінія, з доўгімі густымі вейкамі. Але Сцяпан гэтага не заўважаў.

«Але, розныя, і не на маю карысць», — мілганула ў думках.

Свет жывога эфіру

Творчасць айчынных майстроў тэлеэкрана мае адметную гісторыю

У 2007 годзе выйшла кніга Ільі Куркова "Белтэлерадыёкампанія. Свет жывога эфіру". Гэта — гісторыя Беларускага радыё і тэлебачання, апавед пра творчасць людзей, якія стаялі ля вытокаў стварэння і развіцця электронных сродкаў масавай інфармацыі ў нашай краіне. Кніга створана на аснове архіўных дакументаў, музейных і прыватных калекцый, літаратурных крыніц.

Тамара Паўлаўна агучвала дакументальныя фільмы і тэленарысы, якія былі зняты на БТ, чытала вершы і прозу ў перадачах "Літаратурная Беларусь" і "У святле рампы", удзельнічала ў стварэнні творчых партрэтаў паэтаў і пісьменнікаў, вяла дзіцячыя перадачы. Тамары Бастун даручалі весці найбольш адказныя рэпартажы са святочных дэманстрацый і вайсковых парадаў. У 1972 годзе Т. Бастун была прызначана старшым дыктарам дыктарскай групы Беларускага тэлебачання.

Праца грывёра А. Тонкага надзвычайна супала з яго прозвішчам. Можна без пераборшвання сказаць, што апошні тэлепастаноўшчык у вялікай ступені залежаў ад працы Аляксандра Іванавіча.

У 1960 годзе дырэктарам Мінскай студыі тэлебачання стаў В. Палескі-Станкевіч, які потым быў прызначаны старшынёй Камітэта па тэлебачанні і радыёвяшчанні. Былы настаўнік, прафесійны журналіст, які прайшоў арышт у 1938-ым (быў за кратамі роўна год) і вайну (працаваў на радыёстанцыі "Савецкая Беларусь", якая вяшчала на акупіраваную тэрыторыю), Вячаслаў Пятровіч хутка правёў рэарганізацыю структуры студыі. Пры ім пачалі працаваць тэлестудыі і ў абласных цэнтрах Беларусі.

У кнізе "Свет жывога эфіру" дэталёва разгледжаны стварэнне і развіццё шэрага праграм розных напрамкаў, змешчана серыя творчых партрэтаў.

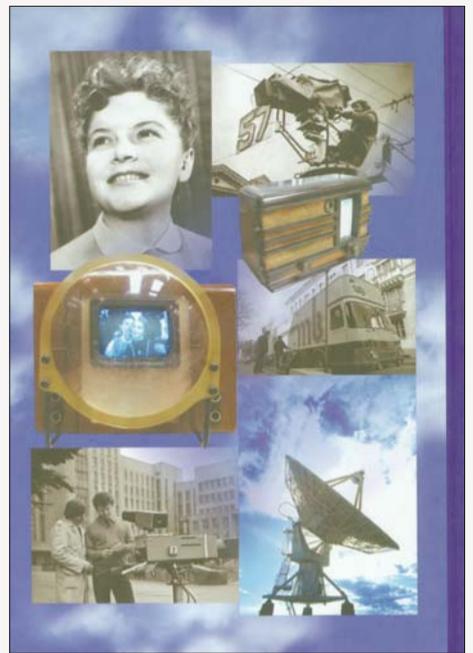
Сярод іх — матэрыялы пра рэжысёра-пастаноўшчыка Віктара Карпілава, заснавальніка тэлевізійнага тэатра; пра галоўнага апэратара Беларускага тэлебачання Уладзіміра Пранько; пра тэатральных дзеячаў на тэлебачанні: Р. Янкоўскага, І. Ільінскага, С. Абраццова, А. Райкіна, Б. Чыркова, А. Міронава, А. Джыгарханяна ды іншых; пра папулярнага дыктара, музыканта і журналіста Уладзіміра Шаліхіна; пра легендарнага дзеяча радыё і тэлебачання Ільіо Кургана; пра рэжысёра "Тэлефільма" Аляксандра Гутковіча.

Асобнае месца займаюць у кнізе творчыя партрэты актэраў тэатра імя Янкі Купалы і тэлеверсіі найбольш значных спектакляў гэтага тэатра.

На жаль, кнігу амаль немагчыма было знайсці ў продажы. Летась на БТ пачалі выдаваць кнігу ветэранам радыё і тэлебачання. Я чуў ад розных людзей пра недахопы гэтага выдання — у асноўным, пра тое, што не ўсе выдатныя людзі, у тым ліку кіраўнікі тэлебачання, згадваюцца на яго старонках. Але ж мэтай І. Куркова было расказаць гісторыю **станаўлення** радыё і тэлебачання — і гэтая мэта была дасягнута.

Ілья Мікалаевіч Куркоў напісаў кнігу з любоўю да творцаў і разуменнем важнасці іх працы. Яна не прэтэндуе на ўсеабадымнасць, на поўнае адлюстраванне ўсяго працэсу развіцця айчынных радыё і тэлебачання — для выканання гэткай задачы, безумоўна, спатрэбілася б шматтомная энцыклапедычная праца. Магчыма, з'явіцца новыя работы, працягнуць справу, распачаюць І. Курковым, і калісьці будзе напісана і надрукавана найбольш поўная гісторыя радыё і тэлебачання.

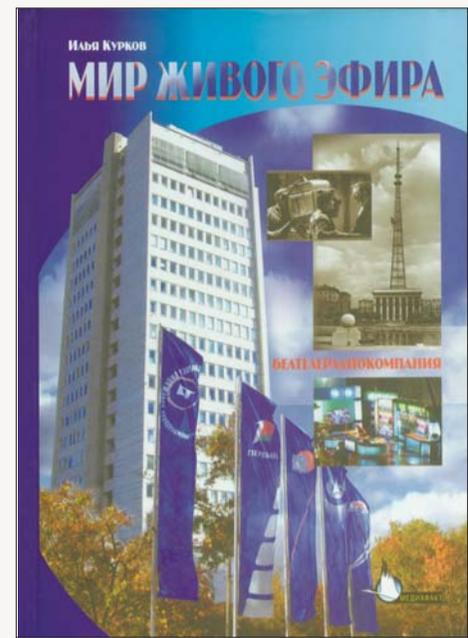
Гісторыя Беларускага тэлебачання і радыё — гэта найперш гісторыя творчасці, гісторыя натхнення, якая рабілася людзьмі неаб'якавымі і высокапрафесійнымі. Кніга "Свет жывога эфіру" прызначана для шырокага кола чытачоў, але яна вельмі спатрэбілася б студэнтам — будучым актэрам, рэжысёрам, апэратарам, знаёмым з нашай гісторыяй тэлебачання і радыёвяшчання толькі са сціпых радкоў падручнікаў, да таго ж, нешматлікіх. Тыраж кнігі — 5200 экзэмпляраў. Гэта да крыўднага мала. Было б добра, калі б выдавецтва "Медыафакт" перадала "Свет жывога эфіру" — гэта



неабходна ўсім, хто любіць мастацтва і хто цікавіцца гісторыяй беларускіх электронных СМІ. Дарэчы, Беларускае тэлебачанне ў 2011-м адзначыць прыгожую дату: споўніцца 55 гадоў з таго часу, як пачалося рэгулярнае тэлевяшчанне на тэрыторыі нашай краіны.

Рыгор КАРПІЛАЎ

На здымках: каляровая вокладка выдання; невялікая частка багатага ілюстрацыйнага матэрыялу, які робіць знаёмства з кнігай асабліва захапляльным.



З часу з'яўлення радыё і тэлебачання вядучыя спрэчкі паміж мастацтвазнаўцамі пра тое, да чаго ж аднесці гэтае вынаходніцтва: да крыніцы інфармацыі ці да віду мастацтва. Мяркую, што абсалютнай дакладнасці азначэння няма, бо радыё і тэлебачанне аб'ядноўваюць абодва напрамкі. Гэты сінтэз першапраходцы радыё і тэлебачання разумелі як адкрыццё бязмежных магчымасцей электронных СМІ, як шлях да стварэння не толькі прынцыпова новай інфармацыйнай прасторы, але і развіццё розных відаў і жанраў мастацтва.

Дзіўна, як пры вельмі абмежаваных магчымасцях тэлевізійнай тэхнікі (гэтую думку І. Куркоў неаднаразова падкрэслівае) на Беларускае тэлебачанні ствараліся сапраўдныя шэдэўры. Як сказана ў прадмове да кнігі: "Неабходнасць ісці ўперад па цаліку стымулявала творчасць". Недахопы тагачаснай апаратуры не перашкаджалі праяве высокага прафесіяналізму.

Акрамя размовы пра развіццё радыё і тэлебачання, І. Куркоў цікава і цёпла прадстаўляе іх стваральнікаў: першага дырэктара Мінскай студыі тэлебачання М. Досіна, першага дыктара Беларускага тэлебачання Т. Бастун, якая была адначасова вядучай тэлекула "Колас", тэлечасопісаў "Эўрыка" і "Здароўе".



Радуюцца разам

Міжнародны фестываль "Гроднаджаз" другі год запар праводзіўся пад адкрытым небам, у двары Новага замка. Як і летась, гэты унікальны для прыняманскага рэгіёна джазавы фест не толькі сабраў дзесяткі ўдзельнікаў з Беларусі, Літвы і Польшчы, якія граюць і музыку ў традыцыйна гэтага жанру, і фанк, свінг, ф'южн, і кампазіцыі ў рэчышчы цяперашняга авангарда. Ён зноў прыцягнуў увагу шматлікай моладзі, хаця джаз сёння не адносіцца да г. зв. "пацыяльнага" і папулярнага мастацтва, ператварыўшыся ў захапленне для сур'ёзнай і нават элітарнай публікі. Паспех "Гроднаджаза" пераконвае, што яго арганізатары могуць даволі хутка дасягнуць сваёй мэты: зрабіць фестываль штогадовай імпрэзай, якая будзе развіваць і ўзбагачаць музычны досвед гродзенскай масавай публікі, прыцягваць турыстаў, у тым ліку з памежных краін. А

галоўным энтузіястам і заўсёдынікам "Гроднаджаза" ўжо сёння з'яўляецца вядомы мясцовы калектыў — Эстрадны аркестр Гродзенскай абласной філармоніі пад кіраўніцтвам Барыса Мягкова.

Пераможцам XVII Міжнароднага конкурсу маладых выканаўцаў імя Яўгена Кокі стаў артыст сімфанічнага аркестра Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі Андрэй Смаль. Гэтае традыцыйнае музычнае спаборніцтва, якое праводзіцца ў Малдове, збірае таленавітую моладзь з Балгарыі, Беларусі, Расіі, Румыніі, Украіны ды іншых краін, а ў склад яго журы ўваходзяць аўтарытэтных еўрапейскія музыканты. Яны ацэньваюць майстэрства і артыстызм выканаўцаў на духавых, ударных і народных інструментах. У групе "Выканаўцы на медных духавых інструментах" строгія судзі вылучылі сёлета маладога беларускага валтарніста, адзначыўшы яго 1-й прэміяй. Між іншым, Андрэй Смаль — яшчэ

студэнт (трэці курс Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, клас заслужанага артыста Беларусі Уладзіміра Тарашкевіча). У 2009 годзе ён стаў удзельнікам прэстыжнага праекта — Маладзёжнага аркестра краін СНД, і ў складзе гэтага калектыву пад кіраўніцтвам народнага артыста Расіі, славуэтага маэстра Уладзіміра Співакова гастралюваў у Францыі і Амерыцы.

Прэм'ерай новага сцэнічнага прачытання эксцэнтрычнай камедыі В. Ільіна і В. Лукашова на лібрэта Ю. Рыбчынскага "Мая жонка — падманшчыца", вядомай старэйшаму пакаленню мінскіх глядачоў і артыстаў, завяршыўся сезон у Беларускім дзяржаўным акадэмічным музычным тэатры. Новы спектакль, пастаўлены рэжысёрам Галінай Галкоўскай, дырыжорам Марынай Трацяковай, мастаком Любоўю Сідзельнікавай ды балетмайстрам Наталіяй Фурман і адметны ансамблем актэраў работ, і здзівіў, і парадваў тых, каму пашанцавала трапіць на першыя паказы. Во-

сенню працягнецца знаёмства публікі з гэтай работай тэатра, які, вядома ж, мае на чарговы сезон і новыя планы. У прыватнасці, будзе ажыццёўлена другая праграма паспяхова распачатага ў чэрвені доўгатэрміновага канцэртнага праекта "Музычныя вечары з Аляксандрам Анісімавым": у ёй возьмуць удзел аркестр і хор БДАМТ. Плануецца папоўніць рэпертуар арыгінальнымі відовішчам пад назвамі "Адночы ў Чыкага" — паводле неўміручай камедыі "У джазе толькі дзяўчаты", якую "перачытае" Сусана Цырук, вядомы піцёрскі рэжысёр, наша зямлячка, чые першыя работы на музычнай сцэне памятаюць мінскія тэатралы. Вялікай юбілейнай вечарынай калектыў адзначыць у верасні 70-годдзе свайго галоўнага дырыжора, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Анатоля Лапунова. А да 125-годдзя класіка азербайджанскай музыкі Узейра Гаджыбекава прымяркоўваецца лістападаўская прэм'ера яго музычнай камедыі "Аршын мал алан" (год стварэння

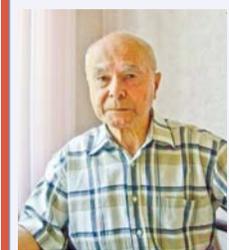
1913-ы), праца над якой будзе ажыццёўляцца пры падтрымцы Пасольства Азербайджана ў нашай краіне. Пад Новы год мяркуецца выпуск балета расійскага кампазітара Генадзя Гладкова "12 крэслаў". Пры гэтым "піку актыўнасці" дасягнуць рэпетыцыі мюзікла Кіма Брэйтбурга "Блакiтная камяя". Кіраўніцтвам БДАМТ робяцца захады па стварэнні арыгінальнага беларускага рэпертуару на музыку айчынных аўтараў. У новым сезоне мы раскроем гэты тэатральны "сакрэт".

Каб убачыць "Пагоню на Грунвальд" — так называецца выстаўка, прысвечаная 600-годдзю гістарычнай бітвы, знакавай для народаў Цэнтральнай Еўропы, найперш для беларусаў, літоўцаў, палякаў, — трэба пабываць у Магілёве. Экспазіцыя складаецца з работ мясцовых мастакоў, прадстаўнікоў таварыства "Суполка А", Аляксандра Росінава, Станіслава ды Сяргея Гануціных.

Лана ІВАНОВА



Слова краязнаўцы



Аляксей Пяткевіч з Гродна расказвае пра настольны краязнаўчы перакідны календар:

— Настольны календары выходзяць кожны год, і патрэбны яны тым, у каго календар на пісьмовым стане — неабходныя рабочыя атрыбуты. Але ўжо 10 ці болей гадоў мы не бачылі менавіта беларускіх календароў.

Краязнаўчы календар на 2010 год пабудаваны на матэрыяле Гродзенскай вобласці, і, акрамя традыцыйнай інфармацыі, уключае ў сябе круглыя даты, якія датычацца помнікаў матэрыяльнай культуры, вядомых гістарычных падзей, звязаных з Гродзеншчынай, знакамітых асоб гэтага рэгіёна.

Праца, як аказалася, вельмі патрэбна людзям: краязнаўчы календар на 2010 год разышоўся імгненна. Я ўжо падрыхтаваў календар на наступны год і збіраю матэрыялы для такога выдання на 2012 год. У наступным годзе наклад будзе большым, ды і матэрыялы, змешчаны ў ім — больш прадуманы. У гэтым годзе ў календары ня мала дробнай інфармацыі: былі пустыя месцы на некаторых старонках, таму іх даводзілася запаўняць не вельмі значнымі звесткамі.

Збор матэрыялаў па падрыхтоўцы календара займае прыблізна месяц; трэба вывучыць кнігі "Памяць" па раёнах вобласці, энцыклапедыі і даведнікі, карыстаюся і ўласнымі запісамі, а іх у мяне за доўгі час сабралася шмат. Вельмі часта неабходную інфармацыю знайсці складана, бо патрэбна паказаць не проста дзень нараджэння чалавека, а юбілейную дату, і такіх дат трэба падабраць на 365 дзён у календары.

У цэлым, культура кожнага латальнага рэгіёна мала вывучана, гэтым займаюцца ў асноўным мясцовыя краязнаўцы, выпускаюць маленькім накладам кніжкі, якія мала даступны шырокаму чытачу. А календар — выданне інакшае. Вось — адна дата, другая — адразу цікава, якая падзея адбылася ў гэты канкрэтны дзень. Так адкрываецца і гістарычная спадчына, і культура мінулага. Менавіта календар служыць штуршком, сродкам папулярнага гісторыі Гродзеншчыны.

Увекавечыў прыгажосць

Лунінецкі "адрас" — на пачатку нарыса "Зямля пад белымі крыламі" Уладзіміра Караткевіча: "Часам едзеш лесам, і раптам — паляна, здзічэлыя садовыя дрэвы (вёска так і не адрадылася) і абеліск. А на ім словы, ад якіх сціскаюцца кулак і ідзе па скуры мароз: "Тут пахаваны расстраляныя немцамі 21.ІХ.1943 г. Кароль Алена Мікітаўна 1925 года нараджэння, Павел 1920 г., Васіль 1898 г., Зофія 1892 г., Уладзімір 1922 г., Іван 1924 г. і іншыя. Гэта — надпіс з надмагільнага помніка на Кургане Бессмяротнасці, які ў 1967 годзе ўзведзены ў Лунінец..."

Уладзімір Сямёнавіч захапляўся і навакольнай прыродай. Асабліва ўразілі яго краявіды старажытнага сяла Лахва, пра якія напісаў: "Рака з непрыгожа назва Смердзь ёсць, аднак, адна з найпрыгажэйшых рэчак, якія мне даводзілася бачыць у мам жыцці". Летам 1984 года пісьменнік ажыццявіў другую вандрунку па Палесці, на пльце. Яго сябры сведчаць аб трагічнай сімвалічнасці: калі Караткевічу стала дрэнна, кацёр "Ракета", каб даставіць яго ў Мінск, спыніўся на рацэ, у тым месцы, дзе ў прыпяць упадае рачулка Смердзь, прыгажосць якой ён увекавечыў.

Ташцяна КАНАПАЦКАЯ

Быць годнымі класіка



"Не розум галоўнае, а тое, што накіроўвае яго: натура, сэрца, высакародныя ўласцівасці, развіццё", — гэтыя словы класіка рускай літаратуры Фёдора Дастаеўскага з'яўляюцца дэвізам штодзённай работы педагогаў Дастаеўскай сярэдняй школы Іванаўскага раёна. Навучальная ўстанова — адна з дзвюх школ у СНД, якая носіць імя сусветна вядомага пісьменніка, што абумоўлівае пэўныя асаблівасці арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу.

школы, славутых выпускніках, культурным будаўніцтве ў гаспадарцы. Шмат экспанатаў прадстаўлена і ў этнаграфічным кутку музея, дзе выстаўлены ўзоры нацыянальнага адзення, прадметы сялянскага побыту і інш.

Па словах Анатоля Бурака, багатая музейная экспазіцыя, якая расказвае аб этнаграфічных асаблівасцях рэгіёна, дазваляе не толькі ўдасканальваць адукацыйны працэс у школе, але і развіваць інтэлектуальны патэнцыял вучняў, выходзяць сапраўдных патрыётаў Радзімы. Музейныя фонды паспяхова выкарыстоўваюцца ў вучэбна-выхаваўчай рабоце і з'яўляюцца даступнымі ўсім жыхарам аграарада, якія актыўна іх папаўняюць.

На матэрыялах экспазіцыі праводзяцца ўрокі літаратуры, выяўленчага мастацтва, беларусазнаўства, тыдні творчасці Фёдора Дастаеўскага. Сваёй дзейнасцю музей ахоплівае вучняў рознага ўзросту. Асабліва ўвага ўдзяляецца навукова-даследчай рабоце школьнікаў. Так, пры музеі працуе навукова-этнаграфічны клуб "Спадчына" і літаратурна-краязнаўчы клуб "Пошук".

У музеі, які штогод наведваюць каля двух тысяч чалавек, ладзяцца тэматычныя экскурсіі ("З чаго пачынаецца Радзіма", "Абеліскі не маўчаць", "Дастоева і Дастаеўскі", "Новыя гарызонты", "Памяць продкаў"), прэзентацыйны клуб "Землякоў, сустрэчы з ветэранамі вайны, выпускнікам школы, сюды прыходзяць нават маладыя пасля заключэння шлюбу.

Школьны музей з'яўляецца цэнтрам вывучэння і папулярнага літаратурнага спадчыны вялікага пісьменніка ў нашай краіне. Педагогі падтрымліваюць цесную сувязь з Маскоўскім музеем-кватэрай Фёдора Дастаеўскага, Санкт-Пецярбургскай публічнай бібліятэкай імя Міхаіла Салтыкова-Шчадрына, літаратурным музеем Янкі Купалы ў Мінску, а таксама з краязнаўцамі з Украіны і Польшчы. Даўняе супрацоўніцтва наладжана і з

маскоўскай сярэдняй школай з этнакультурным рускім кампанентам адукацыі № 1148 імя Фёдора Дастаеўскага. Акрамя таго, на базе музея ішучацца навуковыя работы, ён прыцягвае ўвагу спецыялістаў-літаратараў з бліжняга і далёкага замежжа.

Так, у 2006 г. у школе была праведзена міжнародная канферэнцыя, прысвечаная 500-годдзю роду Дастаеўскіх. У сувязі з гэтым вялася далейшая праца па пошуку матэрыялаў аб сувязях вёскі і нашчадкаў знакамітага роду. У 2007 г. музей наведваў праўнук пісьменніка Дзмітрый Дастаеўскі. Традыцыйнымі сталі літаратурныя чытанні філолагаў Брэстчыны і членаў Таварыства аматараў рускай славетнасці, што праводзяцца ў школе пад патранатам генеральнага консульства Расіі ў горадзе над Бугам.

"Наш музей — жывы арганізм, а не куфарак са старажытнасцямі", — адзначае Анатоль Бурак. Пра гэта сведчаць шматлікія відзіткі гасцей з Калінінграда і Санкт-Пецярбурга, Масквы і Варонежа, Вяткі і Самары, Сімферополя і Кіславадска. У кнізе запісаў маюцца аўтографы на англійскай, нямецкай і польскай мовах. Сёння музей жыве новымі планами. З'явілася экспазіцыя "Літаратурная Іванаўшчына". Папаўняецца раздзел, прысвечаны Вялікай Айчыннай вайне: складзена фанатэка ўспамінаў ветэранаў, вязняў канцлагераў, мясцовых старажылаў, сабраны матэрыялы пра аднаго з арганізатараў партызанскага руху Піншчыны і Іванаўшчыны Э.Б.Нордмане. Музей неаднаразова ўзнагароджваўся ганаровымі граматамі за вялікую работу па папулярнага ідэй аховы помнікаў нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны.

Сяргей ГРЫШКЕВІЧ

На здымках: кіраўнік школьнага музея Анатоль Бурак з рэдкімі экспанатамі; помнік Фёдару Дастаеўскаму ў двары школы; музейны куток пісьменніка.

Дота аўтара



...Выбіць немцаў з Дзісны

Рэдакцыйная пошта прынесла выдадзеную ў Маскве кнігу Ташцяны Рэпінай "Девичий батальон" (Масква, ЗАТ "Московский учебник — Сидипрес", 2009). Прафесар псіхалогіі, да вайны яна вучылася ў Маскоўскім інстытуце гісторыі, філасофіі і літаратуры. У той слаўтай ВВУ, да якой спрычыніліся ў маладыя гады народны пісьменнік Беларусі Іван Мележ, публіцыст, магільёўскі камсамолец Міхаіл Малочка, які загінуў на фінскай...

Калі пачалася Вялікая Айчынная, Ташцяна Рэпіна паступіла ў Кіеўскае ваенна-медыцынскае вучылішча. Арганізаванае яшчэ ў 1939 годзе, яно было эвакуіравана ў Свэрдлоўск. А восенню 1942 года абвясцілі пра тэрміновы набор 400 дзяўчат у першы ў яго гісторыі дзявочы батальён. Пасля засваення элементарных медыцынскіх ведаў юныя лейтэнанты былі накіраваны ў дзеючую армію. Болей паловы — на украінскія франты. Шмат хто атрымаў прызначэнне на Беларускія франты.

Ташцяна Рэпіна патрапіла ў 154-ю дывізію. Разам з ёю прайшла многія кіламетры па шматпакутнай беларускай

зямлі. Пра гэта ёсць запісы ў яе франтавым дзённымі, у многім дзякуючы менавіта яму і адбылася кніга. Вось, прыкладам, запіс ад 4 ліпеня 1944 года, калі дывізія атрымала заданне выбіць немцаў з Дзісны: "...Ноччу параненых было няшмат, а раніцою цэлы патак. Працавала на перадавым пункце медсанбата без гадзіны адпачынку за ўвесь дзень, ноч і раніцу наступнага дня — прымаля, карміла, эвакуіравала. Увесь час адна. Прыняла болей за 100 чалавек. Каб усё тэрмінова эвакуіраваць, давялося арыштаваць чужога шафера і выкарыстоўваць яго машыну для перавозкі параненых".

Расказваючы пра сваіх сябровак з "дзвючлага батальёна", аўтар дакументальнай кнігі згадвае многія мясціны Беларусі. Цьгуе ўспаміны Ганны Перлінай: "Прыехалі ў адну беларускую вёску, падрыхтавалі да работы дэзінфекцыйную камеру, ланію і пачалі падворны аборд. Бачым за калочым дротам два дамы, а на вонкавай сцяне надпіс: "Міны!". Увайшлі ў памяшканне, а ў ім прама на падлозе, па чатыры чалавекі ў пакоі, ляжаць хворыя... Правялі апрацоўку, зрабілі ўсё неабходнае і эвакуіравалі хворых у стацыянар у Калінкавічы..."

Франтавыя дарогі адкрылі ваенным медыкам Рэчэцу, Брэст (там на гарнізонных могілках пахавана Афанасія Мацвееўна Папова), Віцебск, Полацк, Гарадок, Слонім, Ваўкавыск... Пра гэта — многія старонкі кнігі Т. Рэпінай "Девичий батальон".

Кастусь ЛАДУЦКА

Культура слова

Прахалода

Слова штучнае, калька рускай прохлады. У нас замест яго скажуць — халадок ("Повеяло утренней прохладой" — "Павеела ранішнім халадом"). І ніякай там прахалоды! Яшчэ больш рэжучы вуха словы прахалодна, прахалодны, якія вельмі часта сустракаю ў творах асобных нашых пісьменнікаў. Замест прахалодна ў нас пачуеш іншыя словы: халаднавата, здорава, свежа ("Сёння здорава на дварэ", "Зрабілася свежа", "Халаднавата спаць на сене"). Гэтак жа натуральна і хораша гучаць і нашы прыметнікі — халаднаваты, здаровы, свежы.

А рускае слова прохладительный наш "Русско-белорусский словарь" падае як прахаладжальны — азык ад яго можна зламаць. Пры гэтым даеца прыклад: "прохладительные напитки — прахаладжальныя напіткі". Навошта ж так калечыць слова? Ці ж кепска гучаць бы гэты выраз, каб ён сказаўся проста па-беларуску: асвятляльнае пітво ці асвятляльная вада?

Кастусь ЦВІРКА

Яго імкненню да вывучэння гісторыі роднага краю, краязнаўства, радавонных каранёў можна толькі па-зайздросціць. Краязнаўца без дыплама і гісторык без вучонай ступені, Мікалай Пацэнка — метадыст па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны аддзела культуры Бераставіцкага райвыканкама, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне”, старшыня райкама Беларускага прафсаюза работнікаў культуры з 1980 года — увесь час у пошуку. Бо белых плям у гісторыі Бераставіччыны, як і ўсёй Гарадзеншчыны, яшчэ шмат...



Мікалай Пацэнка: «Бераставіца — мая жывіца» Кніжка пра царкву ў глыбінцы выйшла ў Маскве

— Мікалай Іванавіч, грунтоўнае гістарычнае даследаванне — кніга “Памяць”, рэдактарам-укладальнікам якой вы былі і за якую ўдасцены высокая прэмія, натхніла, відаць, на далейшую творчую працу...

— Так, бо ў кнігу “Памяць” увайшло далёка не ўсё. Ужо пазней, працуючы ў беларускай бібліятэцы імя Францыска Скарыны ў Лондане, натрапіў на два невядомыя дагэтуль дакументы. Першы — пад вёскай Малая Бераставіца ў 1610 годзе была вялікая бітва паміж рускімі і шведскімі войскамі. І другі — паведамленне ў Пецярбург генерала Рэпіна аб кровапралітнай бітве мяцежнікаў Касцюкі пад Бераставіцай 20 верасня 1794 года. Гэтыя, як і сотні іншых дакументальна пацверджаных звестак, склалі ўнікальную працу — “Летапісную хроніку Бераставіччыны”, пачынаючы са старажытных часоў, калі тут з’явілася першае вядомае вучоным паселішча, да нашых дзён, калі, напрыклад, у калгасе імя Варанецкага ў 1970 годзе карова па мянушцы Чарнушка прывяла

Брашуры з вышэйзгаданых серый пабачылі свет накладам 300—500 экзэмпляраў. Яны перададзены ў навучальныя ўстановы Бераставіцкага і суседніх раёнаў, а таксама ў бібліятэкі раёна, Гродзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Яўхіма Карскага, Нацыянальную бібліятэку Беларусі, дзяржаўныя архівы горада Гродна.

— Да якіх дакументальных нарысаў больш хіліцца творчая душа?

— Цяжка сказаць, бо як для маці ўсе дзеці родныя, так і для мяне мае творы. Але, здаецца, больш вабіць тое, што звязана з гісторыяй Бераставіччыны, культурай. Вось, напрыклад, “Гетман Вялікага княства Літоўскага Ян Караль Хадкевіч” з серыі “3 Бераставіччынай лёсам знітаваныя”. Мне ўдалося адшукаць дакументы польскага даследчыка аб тым, што пасля смерці гэтага военачальніка ў 1621 годзе, ваеннымі поспехамі якога захапляліся і Папа Рымскі, і персідскі шах, саркафаг з сэрцам, згодна з апошняй воляй памерлага, пахавалі ў Вялікай Бераставіцы, у

падтрымцы Бераставіцкай раённай арганізацыі “Беларускі фонд міру”.

— Мікалай Іванавіч, творчай апантанасці мала, каб напісанае дайшло да чытача. А выдавецкая ж справа нялёгка.

— Аднаму ўсё зрабіць не пад сілу. У гэтых праектах задзейнічаны аддзелы ідэалагічнай работы і культуры райвыканкама, раённая арганізацыя “Беларускага таварыства “Веды”. У нас створаны рэдакцыйна-выдавецкі савет на чале з намеснікам старшыні райвыканкама Сяргеем Чыкуном. Вялікі дзякуй навуковым кансультантам — дырэктару Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі ў г. Гродна Таццяне Афанасьевай, прафесару Гродзенскага дзяржуніверсітэта імя Янкі Купалы Сяргею Габрусевічу, дырэктару Дзяржаўнага архіва Гродзенскай вобласці Ларысе Юнінай. Асобны “дзякуй” мясцовым прадпрыемствам, камерцыйным фірмам за значную фінансавую падтрымку.

Дарэчы, кніжка-нарыс пра Алексійскую царкву Пакрова Прасвятой Багародзіцы выйшла нават у адным з выдавецтваў Масквы...

— Мікалай Іванавіч, стыль і змест, глыбіня і аб’ектыўнасць раскрыцця гістарычных працэсаў у вашых дакументальных і гісторыка-біяграфічных нарысах проста ўражваюць. Хто аказаў уплыў на фарміраванне вашага светапогляду, на творчую дружбу з яго вялікасцю словам?

— Нарадзіўся я на Мастоўшчыне, вучыўся ў знакамітай Гудзевіцкай школе ў не менш знакамітага Алеся Белакоза. У Бельдзяржуніверсітэце ў нас выкладалі Ніл Гілевіч, Алег Лойка, Іван Навуменка. Так што гэтае “краялюбнае зерне” было закінута ў душу яшчэ ў школе і ва ўніверсітэце, а прарасло на Бераставіччыне, адкуль родам мая матуля. Гэты цудоўны край жывіць мяне і сёння, зямля тут такая — спагадная.

...Мне пашчасціла пазнаёміцца з Васілём Быкавым, Казімірам Камейшам, Міколам Чарняўскім, Міколам Маляўкам, Міхасём Губернатаравым, Анатолям Сербантовічам... Нехта з іх наведваў у свой час Бераставіччыну. На творчую працу асабліва натхнілі сустрэчы ў 1960—1970-я з Васілём Быкавым.

— Чула, што вам нават вершы паэты прысвячалі...

— Хведар Чэрня ў свой час напісаў так:

*У баку ад рэкламаў выцвілых,
Што па рэках сталіць пльывуць,
У харошых, ціхіх правінцыях
Харошыя людзі жывуць...*

— Трэба думаць, новыя залацінкі яшчэ наперадзе?..

— Дагэтуль невядомых звестак з мінуўшчыны роднага краю шмат. Нельга ігнараваць вялікі і багаты гістарычны і культурны пласт, які павінен надзейна служыць пакаленням нашчадкаў...

Галіна РАМАНЧУК

На здымках: Мікалай Пацэнка — аўтар усіх гэтых выданняў.

Фота аўтара

Дакрануцца да Сярэднявечча

Не так даўно жыхары і госці Камянца мелі магчымасць дакрануцца да культуры Сярэднявечча. Гэта адбылося на фестывалі “Камянецкая вежа-2010”, арганізатарам якога выступіў Алякс Шавель — кіраўнік гісторыка-патрыятычнага клуба “Рыцарскі род Снежнага Барса”. Дарэчы, гэта ўжо другі фест, што ладзіцца на камянецкай зямлі.



Прадстаўнікі каля 20 ваенна-гістарычных і гісторыка-патрыятычных клубаў з Беларусі і Расіі прыехалі ў старажытны горад, які знаходзіцца на беразе ракі Лясная.

Асноўнае дзейства праходзіла каля Белай вежы. На працягу двух дзён глядачы маглі назіраць рыцарскія турніры, спаборніцтвы лучнікаў, бугурты і нават штурм замка. Усе жадаючыя маглі паспрабаваць сябе ў стральбе з лука.

Назіральнікі турніра рыцараў мелі магчымасць яшчэ раз успомніць гісторыю Грунвальдскай бітвы, якой быў прысвечаны гэты фест, і наогул сярэднявечную гісторыю Беларусі і Расіі. У перапынках паміж баямі Алякс Шавель агучваў гістарычныя факты. А потым Алякс і сэр Леон (г. Масква) змагаліся ў “слаўнай” бітве, абараняючы свае гістарычныя карані. Цікава даведацца, што на Беларусі былі баляры, якія потым сталі называцца рыцарамі, а ў Расіі рыцараў увогуле не было. Аднак, як адзначыў сэр Леон, палова расійскіх дваран мела польскія карані, а палова — мангольскія, таму ў сучасных маскоўскіх рыцараў ёсць права насіць гэтае званне.

У гэтыя дні нават адбылося прысвячэнне ў рыцары адна-

го з удзельнікаў барысаўска-баранавіцкага клуба “Вольныя птах”. А ўсім пераможцам турніраў былі ўручаны бераставіцкія граматы.

Знаёмства з культурай Сярэднявечча не абмежавалася ваеннай справай. Увазе глядачоў былі прадстаўлены старажытныя танцы ў выкананні фальклорнага калектыву “Фламея” з Мінска. Больш таго, навучыцца гэтым танцам можна было на майстар-класах. А суботнім вечарам на стадыёне прайшоў канцэрт, у якім прынялі ўдзел гурты: “Стары Ольса” (Мінск), “Ландэрс” (Магілёў), “Цітры” і “Слайды” (Брэст). “Стары Ольса” і “Ландэрс” прадэвалі слухачоў старажытнай музыкай і спевамі.

Свята Сярэднявечча скончылася, але яно вернецца на камянецкую зямлю ў наступным годзе і будзе, несумненна, яшчэ больш цікавым і разнастайным. Як заўважыў начальнік аддзела культуры Камянецкага райвыканкама Мікалай Громік, у наступным годзе плануецца запрасіць рыцарскія клубы з Польшчы і Украіны.

Наталля КАНДРАШУК
Фота аўтара

Выратавальныя раскопкі

Завяршыліся археалагічныя даследаванні старажытнага паселішча ля вёскі Коматава, якое апынецца ў зоне заталення ГЭС, што будзе пад Гродна. Да ўводу ГЭС у эксплуатацыю застаецца мала часу, таму да работ на двух берагах Нёмана было прыцягнута больш як сто студэнтаў Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Аляксандра Пушкіна.

Раскопкам кіраваў загадчык аддзела археалогіі першабытных абшчын Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Вадзім Лакіза. За час працы на месцы старажытнага паселішча знойдзена нямала артэфактаў, якія, як сцвярджаюць навукоўцы, могуць даць падставы для перагляду тэорыі засялення людзьмі пасляледавіковых абшараў.

Цяпер вядзецца археалагічнае даследаванне раннехрысціянскіх могілак ля Коматава. Тут ужо знойдзены чалавечыя косткі, скроневыя кольцы, пірсценкі, манеты-баратнікі, якія датуюцца XVI-XVII стст. Культурны слой на месцы правядзення раскопак у сярэднім складае 1,5 метра. Артэфакты, знойдзеныя ля Коматава, з’яўляюцца каштоўнымі для правядзення далейшых навуковых даследаванняў, таму не выключана магчымасць стварэння спецыяльнага музея, аказаць садзейнічае ў гэтым аб’ядае РУП «Гроднаэнерга».

Анастасія ВЕСЯЛУХА

Кафедра беларускай літаратуры і культуры філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта пшчыра смуткуе і выказвае спачуванні дацэнта Анатолю Леанідавічу ВЕРАБ’Ю з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці МАЦІ.



ажно трох цяят. Першы том ахоплівае перыяд ад старажытных часоў да 1900 года. Другі — 1900—1945 г., трэці, чацвёрты і пяты — 1946—1965 г. Рытуецца да выпуску шосты том “Хронікі”. Гэтая праца — спалучэнне гістарычных фактаў, архіўных дакументаў і аўтарскіх каментараў да іх. Кнігі праілюстраваны фотадакументамі з дзяржаўных і асабных архіваў. (Дарэчы, Мікалай Пацэнка з’яўляецца аўтарам гэтага праекта і яго галоўным рэдактарам. — Аўт.).

— Ведаю, што адначасова з гэтай фундаментальнай працай пабачылі свет вашы новыя гістарычныя нарысы.

— У апошнія гады падрыхтаваны шэраг гісторыка-біяграфічных нарысаў-партрэтаў вядомых людзей Вялікага княства Літоўскага, Расійскай імперыі, Беларусі — ураджэнцаў Бераставіччыны або лёсам з ёй знітаваных, а таксама дакументальных нарысаў пра помнікі гісторыі і культуры раёна. Яны выдаюцца ў некалькіх серыях: “Іх імёнамі названы вуліцы на Бераставіччыне”, “Нашы знакамітыя землі”, “3 Бераставіччынай лёсам знітаваныя”, “Помнікі гісторыі і культуры Бераставіччыны”, “3 гісторыі Бераставіччыны”. За апошнія тры гады выйшла больш дзесяці творчых прац.

касцёле Прасвятой Дзевы Марыі, які цяпер напauразбураны. А потым саркафаг знік. Адны кажучь, што яго знішчылі, калі закрывалі касцёл (1865 г. ці 1940-ы), другія, што мясцовыя жыхары зрабілі перапахаванне. Як застаецца загадкай і лёс мундзіра, шпагі і кубка Напалеона Банапарта, што захоўваліся ў Бераставіцкім палацы Касакоўскіх...

Або лёс магістра філасофіі прафесара Віленскага ўніверсітэта Ігната Анацэвіча з Малой Бераставіцы ці міністра будаўніцтва, Героя Сацыялістычнай Працы Івана Жыжаль з вёскі Сыраежкі... Ці лёс помнікаў гісторыі і культуры — храма Прасвятой Дзевы Марыі ў Бераставіцы і Алексійскай царквы Пакрова Прасвятой Багародзіцы... Кожны творчы матэрыял трэба было адчуць сэрцам і толькі потым даверыць яго чытачам.

— 3 вялікай цікавасцю пазнаёмілася з вашым нарысам, выданым асобнай брашурай да 65-годдзя Перамогі, аб жыцці і трагічнай смерці генерал-маёра Івана Міхайліна ў чэрвені 1941-га.

— Гэта чацвёртая кніжка з серыі “Іх імёнамі названы вуліцы на Бераставіччыне”. Давялося шмат папрацаваць з архіўнымі дакументамі... Брашура пабачыла свет дзякуючы фінансавай

Тры творчыя “Я” Рыгора Сітніцы



— Рыгор Сямёнавіч, банальная рэч, але, гаворачы пра творчасць, у прыватнасці пра мастацтва, трэба заўважыць, што у большыні выпадкаў усё пачынаецца з дзяцінства або закладзена ў генах з нараджэння. Мабыць, на вас паўплывалі людзі, прырода, побыт, рэаліі, якія вас агулялі. Можа, вы прыгадаеце той момант, калі адчулі ў сабе мастака, паэта, і з чаго ўсё пачалося?

— Усё пачынаецца з бацькоў, прашчураў і роднай зямлі. Як ні банальна гэта гучыць, але лічу гэта аксіёмай. Усё людскае ў мастацтве вырастае на роднай глебе: радзіна, род, радзіма. Калі чалавек не мае такога падмурку, вельмі праблематычна ад яго чакаць нейкіх сапраўды значных мастацкіх вынікаў. Я рос у звычайнай, здавалася б, палескай сям’і. Але на мой погляд, гэта былі самыя лепшыя ў свеце людзі: бацька і маці, увогуле, мой вялікі род. Кожную зіму маці разам з суседкамі ткалі па некалькіх поспілак, ручнікоў, а я гуляў побач, дапамагаў. Я і цяпер памятаю, як гэта робіцца. Мая маці ды і ўсе сямейнікі добра спявалі. Каля нашай хаты збіралася грамада, жанкі спявалі на розныя галасы. Падсвядома, зразумела, усё гэта ўплывала, а цяпер і свядома ўплывае. На той час ішло назапашванне матэрыялу, непрыкметнае кшталтаванне сябе як асобы. Часта чую, як кажучы, што мы выраслі на “Бітэз”. Не баюся быць правінцыйным і неадпаведным, так, люблю “Бітэз” і іншыя гурты, але вырас на сваім і глыбока перакананы: любячы ўсё астатняе, трэба расці толькі на сваім.

Памятаю выпадак, калі ўпершыню адчуў, што амаль мастак. Мне было гадоў пяць. Сястра мая старэйшая за мяне на шэсць гадоў. Ёй у шко-

ле задалі нешта намаляваць. Яна разам з сяброўкай малявала з кніжкі нейкіх галубоў, крамлёўскія вежы. Знайшоў кавалак паперы і, заглядаючы ў гэтую кніжку, таксама пачаў маляваць. Сталася так, што мне здалося, што зрабіў лепей, чым яны. Я ж ведаў, што сястра ў школу ходзіць, вялікая дзеўка, а я малы. Яны мяне вельмі пахвалілі. З таго часу свядомасць цалкам загрузілася на маляванні. Маляваў на ўсім: сценах, платах, бо паперы амаль не было. Дзякаваць Богу, бацька мой адразу заўважыў маю прагу і ахвоту і забяспечваў мяне ўсім: алоўкамі, фарбамі, альбомамі... Бацькі ўвогуле вельмі падахвочвалі мяне да гэтага занятку.

Мая сястра выпісвала “Піонер Беларусі”, маскоўскую “Пионерскую правду”. З першага класа мы з бацькам запакоўвалі бандэролі маіх малюнкаў і адпраўлялі ў Маскву на конкурс, таму што ў газеце пастаянна праводзіліся розныя конкурсы на лепшы малюнак. Я проста з неверагоднай прагнасцю кожны тыдзень чакаў прыходу чарговага нумара “Пионерской правды” і дзівіўся, чаму мяне не друкуюць. Быў жа перакананы, што лепшы за ўсіх. Метадычна кожны паўгода пасылаў і пасылаў. Піянераў я не маляваў, а навакольныя краевіды, стагі, хлявы, платы, тое, што бачыў наўкола. Што і цяпер люблю пісаць. Паколькі мяне не друквалі і не давалі аніякіх прызоў, мяне гэта пачынала абуральна. У другім класе сеў і напісаў ліст у рэдакцыю. Уяўляю, на якой мове гэта было напісана, бо рускай мовы практычна не ведаў, жывучы ў цалкам беларускамоўнай вёсцы з паляшчым каларытам. Бацькі пра гэта не ведалі, сам пісаў. Пытаўся, дзе можна ву-

дзюх творчых іпастасяў — паэта і педагога. Яго работы знаходзяцца ў музеях Беларусі, Польшчы, Грэцыі, у прыватных зборах нашай краіны, Літвы, Польшчы, Германіі, Галандыі, Ізраіля, Вялікабрытаніі, Грэцыі...

чыцца на мастака. Прышоў ліст з такім тэкстам: добра, хлопчык, што хочаш вучыцца на мастака. Але ты яшчэ маленькі, закончы восьм класаў і паступай у Чарнігаўскае мастацкае вучылішча. Для іх усё роўна было: што Беларусь, што Украіна. Мала таго, яны паглядзелі, што гэта Гомельская вобласць, значыць, да Чарнігава бліжэй, чым да Мінска, а з маёй вёскі дык амаль аднолькава. Мяне гэта не задаволіла. Хацелася хутчэй вучыцца на мастака. Уяўляецца, у звычайнай выскавай школе было 11 тамоў “Школы выяўленчага мастацтва”. Кожны том браў з такім невыказным трымценнем, нёс дахаты, гартаў, чытаў. Пару гадоў жыў з гэтымі кніжкамі, яны мяне грэлі, цешылі.

Адночы ў вёску прыехаў выкладчык музыкі і спеваў Іван Маліноўскі. У маім лёсе гэты чалавек займае значнае месца. Быў тады ў чацвёртым класе. Іван Пятровіч змяніў жыццё ўсёй вёсцы. Ён адразу стварыў хор школьнікаў і асобна пры клубе — хор дарослых. Рыхтаваліся адметныя канцэрты, сам ён добра іграў на баяне, дамогся, каб для абовух хароў пашылі касцюмы, вазіў калектывы на розныя рэспубліканскія семінары. Па сваёй ініцыятыве стварыў гурток навучання ігры на баяне. Я першы туды запісаўся, тры гады ў ім займаўся. Разам выступалі на канцэртах у высковым клубе. Ён яшчэ някепска маляваў і вёў урокі малявання. Расказваў пра мастакоў, паказваў рэпрадукцыі. Заўважыў, што я вельмі цікаўлюся маляваннем, дапамагаў, разам рабілі замалёўкі.

Калі я закончыў шэсць класаў, Іван Пятровіч даведаўся, што ў Мінску ёсць Рэспубліканская школа-інтэрнат па музыцы і выяўленчым мастацтве. Улетку разам з ім паехалі ў Мінск, знайшлі школу. Але нікога няма: час адпачынкаў, прыёмныя іспыты здадзеныя, набор зроблены. Мы селі прама на ганку, расклалі сала, яйкі, памідоры. І тут з’яўляецца яшчэ адна знакавая асоба ў маім жыцці — Ягор Батальёнак. Падышоў да нас, запытаўся. Я дастаў скрутак малюнкаў хлявоў, кароў, сее-тое з кніжак маляваў, але больш з натуры. Той паглядзеў малюнка і папрасіў іх пакінуць, каб паказаць калегам. Хто б іншы сказаў: вы спазніліся, прыязджайце на наступны год.

Неўзабаве мне прыйшоў ліст, што я прыняты без уступных іспытаў.

Вучыўся вельмі прагна. У восьмым класе захварэў на паэзію. Захапляўся рускімі паэтамі, тады амаль падпольна чыталі раздрукаваныя творы Пастэрнака, Цвятаевай, Ахматавай... Бо купіць было немагчыма. Упадабаў вельмі Ясеніна, мог чытаваць з любой старонкі. Не завучваў яго, проста запамінаў вершы кніжкамі. Сам вельмі актыўна пачаў пісаць у дзевятым класе. Друкаваўся спачатку па-руску, хоць хацелі ў беларускамоўнае літаб’яднанне.

Забраць іх дапамог бацька. Адным словам, закончыў мастацкую школу паспяхова.

Паступіў у Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут. Тут паэзія пачала пераборшваць. Шмат чытаў, аналізаваў. Працаваў у тэхнічным плане, каб радок быў дакладны, без лішніх гукаў. На чацвёртым курсе кінуў займацца літаратурай, вярнулася, так бы мовіць, нацыянальная беларуская свядомасць. Нельга думаць адно, а пісаць іншае. Беларускамоўныя вершы атрымліваліся, але як у неблагага сярэдняга паэта. Мяне гэта не задавальняла, і



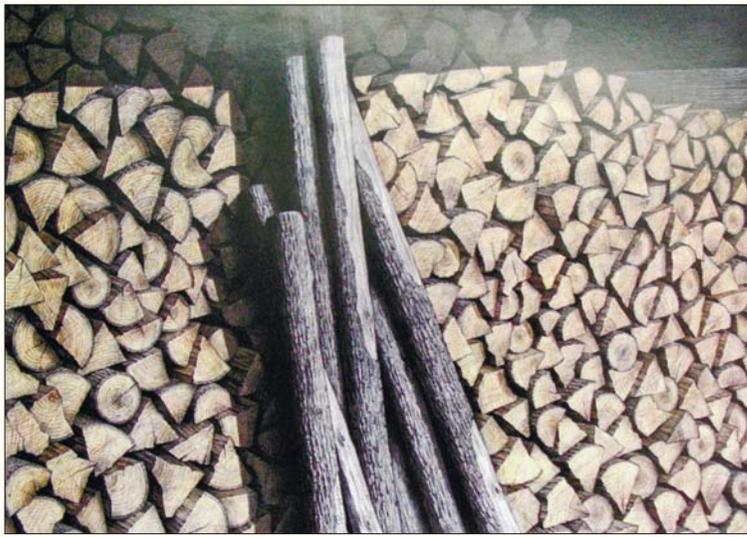
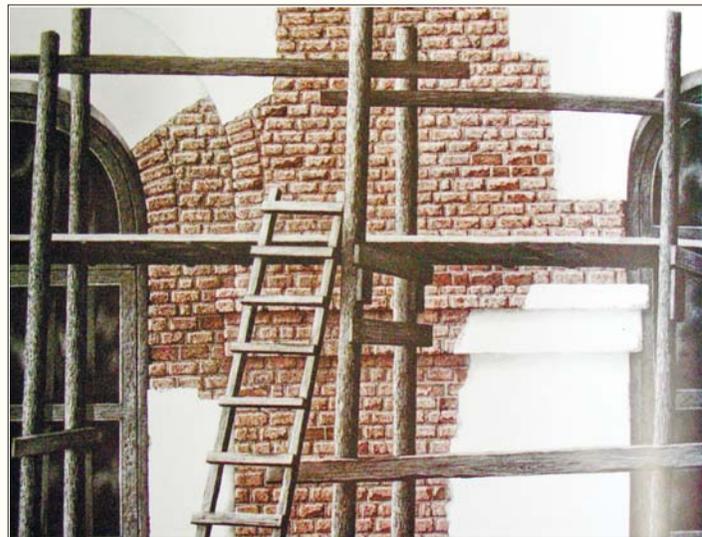
І ў дзевятым класе мяне выключылі з навучальнай установы, як ні дзіўна, за прафнепрыдатнасць. Па вельмі проста прычыне: з’явіўся новы педагог, якому не спадабалася тое, што я раблю па жывапісе. Быў шакіраваны, але вырашыў, што перамагу. Пайшоў у мастацкую вучэльню і паступіў першым па балах: быў адзіны, хто з трыццаці балаў атрымаў трыццаць. Перад паступленнем у вучэльню завуч мастацкага аддзялення Кірыл Зеляноў — таксама знакавая асоба, інтэлектуал — загадаў лабаранту выдаць мне фарбаў, эцюднік, хоць гэта было незаконна. Сказаў, каб я ехаў працаваць, а ў верасні будзе бачна. Паехаў дадому і маляваў дзень і ноч. Зрабіў велізарны аб’ём. Разам з бацькам, які напачатку ўсё свае медалі, нагруканыя, як вярблюд, маімі работамі, паехалі ў Мінск. Мяне прынялі ў другі раз і зноў без экзаменаў. А ў мастацкай вучэльні дакументы не хацелі дадаваць.

я пачаў займацца толькі выяўленчым мастацтвам. Паэзія вярнулася да мяне гадоў праз пятнаццаць, але ўжо зусім у іншай якасці.

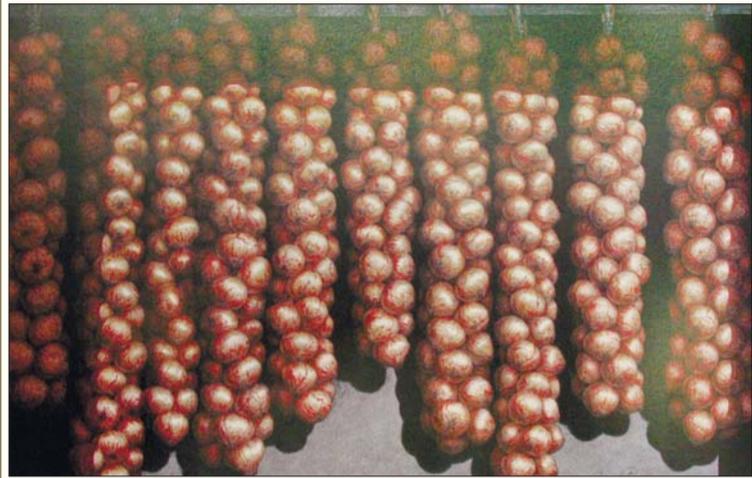
А наконце педагогічнай працы, то я 25 год выкладаў у Рэспубліканскім каледжы мастацтваў імя І. Ахрэмчыка і адначасна — у Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Амаль сто працэнтаў маіх выхаванцаў паступалі ў ВДУ. Па розных прычынах апошні год не выкладаю, але гэта не значыць, што я перастаў быць педагогам. І сам я не выкладаю, што працягну гэту працу.

— На выстаўках вашы работы абмінуць нельга. Навядвальнікі іх нават на мабільнікі здымаюць. Карціны ўсіх уражваюць: як можна простым алоўкам выпісаць такія рэалістычныя снег на паркане, рыштыванні, фактуру драўніны, пасечаныя дровы, да якіх так і карціць дакрануцца. З аднаго боку, гэта сведчыць пра ўзровень дасканаласці тэхнікі, з другога — адлюстраваны арыгінальны вобразны, сэнсавы змест у здавалася б звычайных, простых, рэальных аб’ектах. Што гэта для вас: натуралізм, капіраванне?..

— Першы перыяд у маёй творчасці — фігуратыўны, шматслоўны — цягнуўся да пачатку 1990-х. Потым вельмі рэзка, як мне здалося, займеў адрозны, пазнавальны аўтарскі стыль. Хоць гэта рэалізм, гіперрэалізм, але не зусім так. І не зусім правільна адносіць мяне цалкам да рэалістычнага мастацтва. У аснове кампазіцыйнай канструкцыі ў мяне заўсёды ляжыць канструктывізм, а часам і супрэматызм. Для мяне вельмі важна было



спалучыць неспалучальнае. Наіўна і несур'езна сябе цешу, што, можа, я першым пачаў гэты рабіць: спалучыў цалкам два супрацьлеглыя полюсы ў мастацтве: нефігуратыўнае ў выглядзе супрэматызму, а найперш канструктывізму, з гіперрэалістычным выкананнем самой трактоўкі формы. Для



мяне галоўнае не натуральна намалюваць, гэта дзсятая задача, а каб гэта быў знак, нават сімвал ды вобраз рэчы.

Калі мая выстаўка-праект "Гаспода. Суб'ектыўная рэчаіснасць" экспанавалася ў маскоўскім Цэнтральным доме мастака, дык не змаглі перакласці назву. Таму што слова "гаспода" ў рускай мове няма, у якім нітуюцца і Гасподзь, і гаспадар, і гаспадарка. А "рэчаіснасць" у іх — гэта "рэальнасць", а ў нас — "існасць рэчы", "сутнасць рэчы", "існаванне рэчы ў прасторы", "рэальнасць"... Уласна я займаюся даследаваннем існасці рэчы, пранікненнем у глыбіню. Можна намалюваць прасты бохан хлеба, а можна ў выглядзе планеты з кратэрамі, вулканами, каньёнамі.

Да слова, нямецкі даследчык і галерыст Франц Салес Грыль у сваёй грунтоўнай працы па маёй творчасці даў ёй назву "магічны рэалізм".

— **Рыгор Сямёнавіч, ствараючы такія тэхнічна дакладныя малюнкi, вы спачатку робіце замалёўкі або пішаце па памяці? Бо ведаю, што некаторыя мастакі спачатку робяць фотаздымак, а потым перамалёўваюць, робяць кальку.**

— Часта раблю схематычныя замалёўкі, але звычайна тое, што малюю, дасканалы ведаю. Аднак бываюць выпадкі, калі ты проста не паспяваеш дамаляваць нейкую дэталю. У такой сітуацыі фотаздымак можа дапамагчы. Адным словам, фатаграфія патрэбна для кантролю, але перамалёўваць яе — няўдзячная і малатворчая работа.

Папера і аловак — мой святой выбар, бо надакучылі тэхнічныя выкрутасы. Калі першы раз пабыў у Кракаве на трыенале графікі і ўбачыў японскую камп'ютэрную графіку, то яна мяне абсалютна шакавала сваёй эстэтыкай, і ў мяне адначасова ўзніклі пытанні: дзе чалавек? дзе мастак? Тут аўтар — машына і апэратар. Калі выстаўляюся ў замежжы, то наведвальнікі не вераць, што свае карціны я ствараю толькі рукамі і алоўкам. Дапускаю і такое: прыйдзе час, калі тое, што цяпер лічыцца ар'ергардам, рэалізмам, старым, і калі яго зусім мала будзе ў свеце — тады яно акурат можа стаць авангардам.

— **На жаль, грамадства вас мала ведае як паэта. Цалкам уявіць вашу паэтычную творчасць цяжка, у якой, на маю думку, пераважаюць глыбока філасофскія разважанні. Можна, у вас спачатку складаюцца паэтычныя радкі і гэ-**

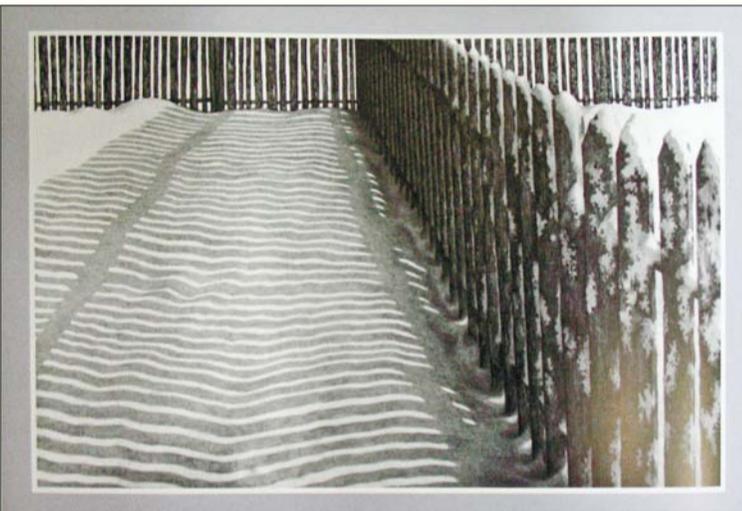
тыя вобразы вы кладзеце на паперу, ці наадварот?

— Гэта па маёй ляноце мяне мала ведаюць. Хоць ты, хто знаходзіцца ў літаратурным рэчышчы, на маю радасць, знаёмыя з маёй творчасцю. Друкаваўся ў анталогіях, калектыўных зборніках і іншых выданнях. Ніяк не збяруся вы-

пусціць кнігу, хоць матэрыялу сабралася не на адну. Проста бракуе часу. Раней вельмі часта выступаў з вершамі ў Доме літаратара, студэнцкіх ды вучнёўскіх аўдыторыях. Выступаю і цяпер, але для мяне цікавей зрабіць і пачытаць. Мае першыя слухачы — Барадулін, Дранько-Майсюк.

Тое, што я малюю і пішу — абсалютна два паралельныя тэхналагічныя адрозныя шляхі. Так, гэта адзіная з'ява ў маёй творчасці, але два розныя працэсы, якія не перакрываюцца.

— **Ці згодны вы з выказваннем, што творчы чалавек**



мусіць усё жыццё вучыцца? Ваш лепшы настаўнік — жыццё, прырода, калегі... На ваш погляд, ці ёсць мяжа дасканаласці?

— Мяжы дасканаласці няма. Абсалютна слушна, што ўсё жыццё творца мусіць вучыцца. Ведаю шмат прыкладаў, калі тыя, хто казалі, што ўсё ўмеюць, пераставалі быць творцамі. Барадулін і цяпер кажа, што не ведае, ці паэт ён. Вось таму ён і Барадулін.

Гэта натуральны працэс — пастаянны сумненні. Калі ты не штукар, не рамеснік, а мастак, безумоўна, усё роўна будучы сумненні, абы толькі яны не перайшлі ў роспач, а падштурхоўвалі да руху, да пошуку іншага шляху. Уласны прыклад: умею рабіць тое, што ўмею, мог бы сябе тыражаваць і далей. Яно мае поспех, але не мае яго ў мяне. Магу намалюваць пяцнаццаць, дваццаць плот, зрабіць яго лепшым за папярэднія, але мне гэта нецікава. Натуральны стан любога мастака, літаратара — шукаць, знаходзіць. Пошук — адзнака прафесіянала.

— **Ваша пасада вымагае адкрываць шматлікія выстаўкі, нешта казаць пра мастака, яго работы. Ці бывае так, што некаторыя экспазіцыі вам не**

заўсёды імпануюць, раздражняюць? Бо густы розніца: камусьці даспадобы рэалізм, нехта захапляецца авангардызмам, інсталяцыям...

— Безумоўна, бываюць, і не скажу, што вельмі рэдка. Каб раздражняла — не, незадаволенасць бывае, калі сам аўтар сябе не бачыць, не адносіцца да сябе крытычна. Крытычнае стаўленне — адна з важных прафесійных якасцей: не завышаць, але і не заніжаць.

Авангарднае мастацтва часта называюць актуальным, з чым я не згодны. Бо калі ёсць актуальнае, значыць, ёсць і неактуальнае. Прыкладам, актуальная інфармацыя цікавіць усіх. Мы не можам сказаць пра актуальнае мастацтва, што яно патрэбнае ўсім. Наадварот, яно для невялікага кола людзей. Можна назваць мастацтвам найноўшых тэхналогій, новых кірункаў, а актуальным — не варта. Я прымаю і падтрымліваю любое мастацтва з дзвюма ўмовамі: прафесіяналізм і маральнасць. Яно павінна працаваць на чалавека, на мацаванне людскасці, а калі яно працуе на разбурэнне чалавека — яно амаральнае, я такое мастацтва не прымаю. Цяпер, на жаль, дылетанцтва, графаманія квітуюць у мастацтве і літаратуры.

Мастак мусіць апраўдваць тое, што мы ўмоўна называем "талентам". Бо для мяне талент — завершаны працэс, вынік. Нам даюцца здольнасці, і даюцца задарма. Галоўнае ведаць: чаму ты служыш, для чаго робіш. Для мяне гэта — людскасць у свеце, у Бацькаўшчыне. Я мастак бела-

рускі, для мяне вельмі важна быць беларускім у Беларусі.

— **Творцы могуць не толькі глыбока пранікаць у з'явы рэчаіснасці, ствараць гістарычныя вобразы, але, так бы мовіць, прадбачыць будучыню. Вы як мастак, паэт, настаўнік, якой уяўляеце будучыню беларускага выяўленчага мастацтва?**

— Вельмі, як казаў Караткевіч, прыўкраснай уяўляю. Калі мы не купімся на тое, што мы правінцыялы, маўляў, не разразалі акул у поперак, не секлі перад экзальтаванай публікай старажытныя абразы, трупы падфарбаваныя не выстаўлялі, таму ў нас вельмі адсталая авангардная мастацкая думка. Правінцыялы, зрэшты, не дрэннае слова. Калі мы ўсяго гэтага "авангарда" не вычараем, мы не бедныя ад таго, а наадварот. Я за тое, каб мастацтва было людскім і прафесійным.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымках: Рыгор Сітніца; работы Р. Сітніцы: "Нясвіж. Рэха даўніх часінаў"; з серыі "Фрагменты рэстаўрацыі"; з серыі "Святло аравечнае." Аркуш I і Аркуш III; з серыі "Шпацыр уздоўж паркана." Аркуш IV.

Фота аўтара

Паяднаныя "Глебаўкай"

Здавалася б, каго можа зацікавіць урачыстая цырымонія ўручэння дыпламаў выпускнікам навучальнай установы, апроч саміх выпускнікоў, іх педагогаў, родзічаў ды сяброў?.. Аднак паглядзець на гэты традыцыйны рытуал, ды і паўдзельнічаць у ім, сабралася даволі прадстаўнічае кола людзей, спрычынёных да беларускай нацыянальнай культуры.



Дзіва што! Падзея ж адбывалася не ў сярэднястатыстычнай агульнаадукацыйнай школе, а ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі: менавіта ў сценах нашай культурнай скарбніцы ўпершыню ладзілі свята ўручэння дыпламаў выпускнікам адной-адзінай ва ўсім свеце, легендарнай "Глебаўкі".

Радавод у "Глебаўкі" — Мінскага дзяржаўнага мастацкага вучылішча, якое з 1969 года носіць імя народнага мастака БССР, скульптара Аляксея Глебава — сапраўды легендарны. Калі вы скажаце, што гэтая вучэльня, адна са старэйшых і самых аўтарытэтных айчынных сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў у галіне выяўленчага мастацтва, была заснаваная ў нашай сталіцы ў 1947 годзе, сапраўдныя глебаўцы звернуць увагу на некарэктнасць такой фармулёўкі. І паглумачыць, што насамрэч 1 верасня 1947 года ў Мінску, на новай базе, аднавілася педагагічна-творчая дзейнасць сусветна вядомага Віцебскага мастацкага тэхнікума, традыцыі якога сілкаваліся каранямі ад сьвіннай школы-студыі Ю. Пэна. Дарэчы, сам Аляксей Канстанцінавіч Глебаў роўна 80 гадоў таму быў выпускніком Віцебскага мастацкага тэхнікума...

А Мінскае дзяржаўнае мастацкае вучылішча сёмета выпраўляла ў самастойнае жыццё 65 сваіх выхаванцаў — маладых спецыялістаў у малюванні, скульптуры, графіцы, дэкаратыўна-прыкладной творчасці. Гэта быў значна большы, шасцідзятны яго выпуск, таму і вырашылі адзначыць яго асабліва. На прыступках музея студэнты наладзілі музычную імпрэзу, а ў вестыбіюлі разгарнулася выстаўка лепшых дыпломных работ розных гадоў. Перад пачаткам віншавальнай цырымоніі дырэктар музея Уладзімір Пракапцоў і дырэктар вучылішча Аляксандр Шантаровіч падпісалі афіцыйную дамову наконт супрацоўніцтва. Зрэшты, між гэтымі дзвюма ўстановамі даўно ўжо склаўся добры стасункі: навучэнцы "Глебаўкі" праходзяць у экспазіцыйных залах капіравальную практыку, а работы многіх яе выпускнікоў дэманструюцца тут на персанальных і калектыўных выстаўках, уваходзяць у "залаты фонд" музея. Прыгадайма, што дыпламы МДМВ у свой час далі

пуцёўку ў вялікую творчасць Міхалу Савіцкаму, Віктару Грамыку, Леаніду Шчэмялёву, Арлену Кашкурэвічу, Маю Данцігу, Льву Гумілеўскаму, Георгію Паплаўскаму, Васілю Шаранговічу, Івану Міско, Васілю Сумараву, многім іх калегам. Таму і цяпер гавораць пра дыпламы "Глебаўкі" як пра своеасаблівы знак якасці для кожнага выпускніка, сярод якіх ёсць пераможцы рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў, стыпендыяты спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі.

Развагі, мудрыя парады, простыя і цёплыя словы віншавання, удзячнасць тым педагогам, якія падзялялі з юнымі творцамі іх радасці, падтрымлівалі, як родных дзяцей, у хвіліны расчаравання і адчаю; удзячнасць бацькам... З мноства эмацыйных нюансаў стваралася непаўторная атмасфера 60-й цырымоніі ганаравання выпускнікоў вучылішча. Дыпламы ім уручалі міністр культуры Беларусі Павел Латушка, вядомыя мастакі і педагогі Георгій Паплаўскі, Валерый Шкаруба, Уладзімір Зінкевіч, Фёдар Ястраб, Уладзімір Восток, Уладзімір Голубеў, Уладзімір Слабодчыкаў... Усе прысутныя дзівіліся на майстэрства лепшых прадстаўнікоў новага пакалення.

"Мастацтва — не проста прадмет. Гэта перманентны стан чалавека: як экзэма... Але як рамяство без мастака — яшчэ не мастацтва, так і мастак без рамяства — не мастак: аднаго таленту мала, трэба ўсё жыццё ўпарта працаваць. А яшчэ — мець грамадзянскую адказнасць за тое, што робіце. Вы будзеце імкнуцца і ў Луўр, і ў Базель, і ў Дрэздэн, але — беражыце ўласныя традыцыі, беражыце нашу культуру і развівайце яе. Беражыце свае фотаздымкі: у нашага пакалення іх зусім няшмат, і гэта вельмі засмучае ўсіх, хто працуе зараз над стварэннем кнігі пра вучылішча. Беражыце гонар сваіх дыпламаў і — кроцце далей!" — пажадаў глебаўцам народны мастак Беларусі Георгій Паплаўскі.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: жывапісныя работы дыпломніцы 2010 года Вольгі Шкарубы.

Фота Віктара Кавалёва



